

Mladika

9-91

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

57

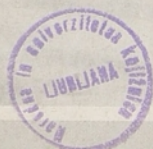
117 986 1991



504572,9

COBISS ©

oktobor 1991 L. 3000
septembar 1991



MLADIKA 9

IZHAJA DESETEKRAT V LETU
LETO XXXV. 1991

KAZALO

Pisatelji in vojna na Hrvaškem	165
Bruna Pertot:	
Grobarjeva nevesta	166
Mogoče ne veste, da	168
Franjo Frančič: Obale zvezd	169
Osem Slovencev za danes:	
Bara Remec	171
Vinko Lenarčič:	
Spomini na Plečnika (7)	176
Na robu	176
Antena	181
Dora Žebot Lavrenčič:	
Moj oče Franjo Žebot (2)	187
Lojze Kržišnik:	
Ali ima primorska Cerkev	
sporočilo za mlade?	189
Martin Jevnikar: Zamejska in	
zdomska literatura (Humbert	
Pribac, Vinko Beličič, Stane	
Kos, Janko Messner)	191
Ocene: Bara Remec (M. Jevnikar);	
Dante in sloveno (E. Sferco)	
.	194
Novice Knjižnice Dušana	
Cerneta (19)	196
Na platnicah: Pisma; Čuk na	
Obelisku; Listnica uprave:	
Za smeh	
Prilogi:	
Pavle Merkū: Svetniki v slo-	
venskem imenoslovju (str.	
125-128)	
RAST 66-91	

Zunanja oprema:
Edi Žerjal

Uredništvo in uprava:
34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
tel./fax 040/370846

Lastnik: SLOVENSKA PROSVETA

Reg. na sodišču v Trstu št. 193



Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane 3.000 lir. Celoletna naročnina za Italijo 25.000 lir; nakazati na poštni tekoči račun 14470348 — Mladika - Trst. Letna naročnina za Jugoslavijo 25.000 lir ali enakovreden znesek v drugih valutah. Druge države 35.000 lir (ali enakovreden znesek v tuji valuti), po letalski pošti 45.000 lir.

Tisk in fotostavek:

»graphart«, Trst, ulica Rossetti 14
tel. 040/772151

Pisma v tej rubriki izražajo mnenja dopisnikov in ne obvezujejo uredništva

SV. MAŠA V KATINARSKI BOLNIŠNICI

Prejšnji mesec sem moral za teden dni v katinarsko bolnišnico. Bilo je to prvič v mojem življenju, čeprav nisem več tako rošno mlad. No, enkrat se je moralo zgoditi, a moram priznati, da ni bilo tako hudo. Najhuje je pravzaprav bilo zaradi dolgega časa. Na pregled, ki bi jih lahko opravil v dveh dneh, sem moral čakati ves teden. Zato pa sem medtem doživel prijetno presenečenje. Bil sem pri slovenski nedeljski maši, za katero sem mislil, da je v bolnišnici sploh ni. Pri maši nas je bilo kar precej in morda bi nas bilo še več, če bi vsi vedeli zanjo. Izvedel sem tudi, da je slovenska maša enkrat na mesec. In prav to se mi zdi škoda. Marsikdo, ki se udeleži sv. maše v bolnišnici, morda sploh ni hodil k maši. Morda bo po tej izkušnji še kdaj stopil v cerkev. Zato bi predlagal, da bi bila slovenska maša vsako nedeljo. Vem, da je z razpoložljivostjo

duhovnikov precej težav. Toda istočasno sem prepričan, da bi se ta trud izplačal. Kaj pa menijo o tem naši duhovniki? V bolnišnici bi maša lahko bila tudi popoldne ali zvečer. In bolnikom bi bila v veliko tolažbo. Za gostoljubje in objavo se vam najtopleje zahvaljujem ter vas pozdravljam.

M.O.

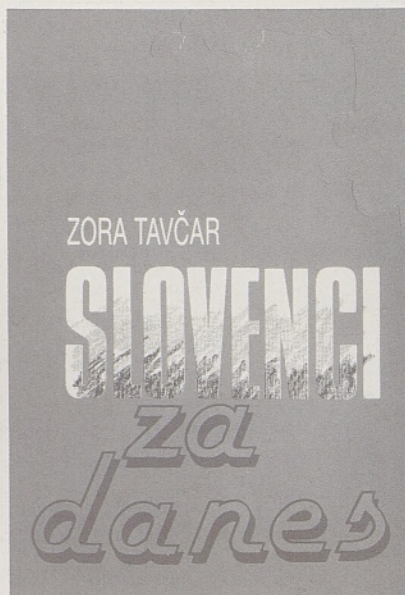
Pomagajte pri zbiranju pomoči za hrvaške begunce

Darujte za Hrvaško!

Denarne prispevke za Karitas
zbiram:

v Trstu
na sedežu Slovenske prosvete,
ulica Donizetti 3
v Gorici
na sedežu Katoliškega glasa,
Riva Piazzutta 18

Pravkar izšlo!



CENA 12.000 lir

DIJAŠKE STAVKE IN POLITIKA

Ali ni čudno, da se ob tragediji Vukovarja in drugih slavenskih mest ni nihče na slovenskih šolah na Tržaškem spomnil na skromno protestno zborovanje ali vsaj solidarnostno izjavo? Ob vojni v Zalivu so dijaki šli na ceste, zdaj pa nič. Morda je prav, da študentje ne mislijo na politiko, toda vzbuja se sum, da dijaki gredo na ceste samo, če jih tja požene močna stranka nedvoumne barve za svoje politične namene.

R.T.

SLIKA NA PLATNICI: »Očetu pomaga«
(foto Vlastja).

UREDNIŠKI ODBOR: Lilijana Filipčič, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Ester Sferco, Tomaž Simčič, Marko Tavčar, Zora Tavčar, Edvard Žerjal in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Marija Češčut, Danilo Čotar, Albert Miklavec, Franc Mljač, Peter Močnik, Aleksander Mužina, Milan Nemac, Marijan Pertot, Ivan Peterlin, Alojz Rebul, Peter Rustja, Breda Susič, Lojze Škerl in člani uredniškega odbora.

Pisatelji proti vojni na Hrvaškem

V petek, 8. novembra, se je na Dunaju zaključil uradni del 56. svetovnega kongresa mednarodne pisateljske organizacije P.E.N. Poleg standardnih in utemeljenih prizadevanj mednarodnega P.E.N-a proti sovražstvu do tujcev, nacionalnemu šovinizmu, diktaturi in preganjanju kritičnih posameznikov in poučarjanju pomena mednarodne vzajemnosti, svobode mišljenja, vesti in demokratičnih pravic posameznikov ali narodov je spet — in k sreči — prišla do izraza heterogena pestrost in različnost sveta, ki je ni mogoče zreducirati na nekakšen skupni imenovalec, ne da bi prizadeli enkratnih posebnosti posameznih svetovnih predelov.

P.E.N.-klub ene najmanjših držav na svetu, kneževine Liechtenstein, je protestiral proti uničevanju Tibeta in njegove kulture. Mnogi pisatelji so podpisali posebno peticijo vladi ljudske republike Kitajske, naj spremeni svojo politiko in se umakne iz te dežele.

Napovedani referat Hrvata Predraga Matvejevića je odpadel, ker avtor ni prišel na Dunaj. Sploh je bilo hrvaško vprašanje krvaveča rana tudi tega pisateljskega kongresa. Mnogi delegati so kritizirali stališče hrvaškega P.E.N.-centra, da kongres zaradi nesolidarnosti centralnega vodstva P.E.N.-a s hrvaškim položajem bojkotira. Izkazalo se je, da je v mednarodnem P.E.N.-u, tako kot v mednarodni politiki, več frakcij, med katerimi francosko-ameriška tako imenovanemu hrvaškemu pa tudi slovenskemu »separatizmu« ni najbolj naklonjena.

Na pobudo slovenskega P.E.N.-centra, ki ga je na Dunaju vodil njegov predsednik Boris Novak, so zbrani delegati sprejeli resolucijo o takojšnji ustavitvi vojne na Hrvaškem. (Novak se je istočasno, zavzel za pisatelje v srbskem P.E.N.-u, ki se v teh razmerah upirajo šovinistični politiki vodstva v Beogradu). Za še odločnejšo izjavo pa je poskrbel center bolgarskega P.E.N.-a.

(L.D.)



»V trenutku, ko odpravljamo temelje totalitarizma in ko bi glavno sredstvo urejanja notranjih in mednarodnih konfliktov moral biti razumni dialog, vodijo v Evropi državljansko vojno, ubijajo neoborožene civiliste, uničujejo bolnišnice, stanovanjske hiše, spomenike svetovne kulture. To je vojna brez upoštevanja pravil, brez front. To je terorizem. To je agresija šovinizma, za katerega človeško življenje, ta največja dobrina na zemlji, ne velja nič. Brez demokratične samoodločbe narodov si bodočega sveta ne moremo zamišljati. Obtožujemo evropsko skupnost in voditelje velikih držav, gospode Busha, Gorbačova, Kohla, Mitterranda in Majorja in vse druge politične voditelje, ki se zavijajo v nevtralnost sramotnega »razumarstva«. Njihova pozicija nas spominja na nevtralnost Velike Britanije in Francije za časa španske državljanske vojne, ki je bila generalka fašizma in komunizma za vodenje druge svetovne vojne... Zelo spoštovani gospodje, voditelji svetovne politike! Prosimo vas, da takoj in odločno ukrepate. Bolgari pravijo: Požar pri sosedu bo tudi tebe kmalu upepelil! Pozivamo vse pisatelje sveta, da apelirajo na svoje vlade, da se takoj vmešajo v nastali položaj, da ustavimo vojno v Jugoslaviji.«

Bolgarski center P.E.N.-a

Grobarjeva nevesta

Bruna Pertot

Elizeja sem vzljubila na prvi pogled. Nikoli nisem pozabila večera, ko je prvič stopil v trgovino, kjer sem prodajala, v upanju na boljšo zaposlitev. Še nikoli me noben moški ni ogovoril tako, da bi ogovoril prav mene in ne blago, ki sem ga prodajala in me pogledal v obraz. Danes vem, da sem bila najbolj nezanimiva ženska na svetu. Zato sem najprej pomislila, da je morebiti prišel iz bara tam zraven, kjer so noč in dan pili žgane pijače. Pa ni prišel od tam. Njegovo zanimanje zame je bilo preprosto, prisrčno in pristno. Nato je začel prihajati vsak dan.

Ugotovila sem, da sploh ne pije in tudi ne kadi, kar mi je bilo nepopisno všeč. Kozarec piva mu je bil dovolj. Imel je vedno čiste, veselo plapolajoče lase in venomer se je šalil, da se je vse krog njega smejalo. Zato sem bila prepričana, da hoče samo razbiti sivino dneva, ko mi je nepričakovano in brez uvoda povedal, da me hoče poročiti. Toda ne. Mislil je povsem resno. Smrtno resno. Težko bi zdaj opisala, kako zelo me je osrečil.

Samo... je pristavil na koncu, kasneje, ko sva bila že do pičice zmenjena, samo, je povedal, morala bi ga prej obiskati na domu, preden se dokončno odločim; da vidim, če mi je všeč in da povem, kako naj si uredi va poročno gnezdo.

Kaj mi ne bi bilo všeč? Zame je bilo lepo povsod, kjer je bil on.

Prišel je zato pome in sva šla, jaz v vrto glavnih petkah in kostimu, on v temnosivem, z grlom stisnjenim v voz, ki si ga je bil zadrnil na kravati nad belo srajco. Prečkala sva nekaj ulic in uličic ter se nato povzpela na široko cesto in tako prišla pred vrata pokopališča, ko se je začel gostiti mrak. Postal je za trenutek, me rahlo zasukal k sebi in me pazljivo pogledal. Nato je prav tiho rekel: »Tu notri.«

»Tu notri, kaj?« sem pokukala skozi črna železna vrata in menila, da mi kaže, kje ima očeta, mater.

»Tu notri sem jaz doma«, me je prijel za brado. Začela sem povešati veke in z njimi zastrla dohod do mojih misli in čustev.

»Doma, kako?« »Doma. Tako, kot so doma ljudje. Nekje moraš biti doma,« je skomignil z rameni.

Pred oči so mi začele prihajati razne grozljive zgodbe in pripovedi, v katerih prihaja mrtvec po nevesto in to se mi je prav gotovo bralo na obrazu. Potem sem

si rekla, da ni prav nič mrliškega v njem, nasprotno, bil je podoba prekipevajočega življenja.

»Sem si mislil, da ti ne bo všeč,« mi je izpustil brado.

»Živim ni lepo med mrtvimi, če se niso tako ali drugače privadili nanje.«

»Si se ti privadil?« sem s težavo premikala jezik in začela me je mučiti nepopisna žeja.

»Nisem se ravno zlagal, ko sem ti rekel, da sem vrtnar. Pa saj to tudi sem: vrtnar grobar. Vsak grobar je tudi vrtnar. Torej vrtnar posebne sorte: sadi rože in ljudi,« se je zasmejal. Bil je prvič, da se nisem mogla zasmejati z njim.

»Nočeš niti pogledati? Stanovanje je lepo in udobno. In v tujah pojo ptice, vsaka v svojem letnem času in vsaka svojo melodijo. Zdaj poje lišček,« je utihnil in dolgo molčal. »On poje v mraku,« in spet je molčal.

»Nočeš niti pogledati?«

Požrla sem tisti nihajoči ne, ki mi je celo minuto visel na ustnicah, ga obšla in vstopila pred njim. Tisto pokopališče ni kot so podeželska, ljubkim vrtovom podobna. V mraku pa je še zlasti nekaj posebnega. Ljudje v mestu so se umaknili na svoje domove; tam se prižigajo okna in cestne svetilke. Tu pa mrak in tišina. Grobna tišina. Gledala sem kakor zamaknjena.

Elizej je zaklenil vrata, pred nama pa se je odprl širok in dolg drevored in liščekovo petje se je pomikalo z nama noter, vedno bolj noter, vse dokler se nisva dotipala do hišnih vrat. Elizej je odklenil in prižgal luč.

»Tako je bolje«, je sklenil in stisnil roke ter zavrtel prste. Ne. Ni bilo bolje. Rekla bi slabše. Saj so trakovi luči padali na dober del s travo porasle steze in osvetljevale nagrobne kamne in kapelico prav nasproti kuhinje. Iz raznih kotičkov so se začele tihotapiti mačke in mu predle okoli nog. Še nikoli jih nisem videla toliko in tako lepih in raznolikih, vseh skupaj. Bile so njegova družina.

Povabil me je, naj sedem in sem sedla. Nato mi je ponudil, kar je bil kuhal: »Med enim pogrebom in drugim,« je hotel obnoviti svoj šaljivi ton in se takoj zavedel, da je že zopet pogrešil.

»Saj sem rekel, da tukaj ni za vsakogar.«

»Ni, ni,« sem mu dala prav skozi prvi grizljaj v brodetu namakanega kruha, ki sem ga še vedno pestovala v ustih. Šele kasneje, dolgo potem, sem odkrila, da je

bil odličen kuhar in da je za tisto najino večerjo vsaj nekaj ur luščil, cvrl in kahal, pokuševal in mešal, da bom zadovoljna med enim pokopom in drugim!

»In naj ostane grobar brez neveste? Se ti ne zdi krivično?«

»Je. Prav gotovo je krivično,« sem bila iskrena.

»Moja mati se je poročila sem, pa ni bila nesrečna in jaz sem se tu rodil,« je razlagal tiho, počasi, a vedno manj prepričljivo, lotevala se ga je potrnost, ker se je bal: bom, ne bom hotela.

»Mati je odšla pred meseci, poglej sem,« me je prijel za roko in peljal skozi vrata.

»Hotel sem, da bi bila prav tu, blizu hiše. Tako zelo si je tega želela in tako se je bala, da bi bil sam. Oče pa je levo od nje, v tretjem: bil je grobar pred menoj. Veš, kaj je imel navado reči?«

»Kako naj vem!«

»Jaz, Evstahij, sem delavec v najimenoitnejši tovarni: tu se predelava človeštvo, tu zemlja in voda pereta vso grdobijo sveta.«

Stresla me je mrzlica.

Imela sem občutek, kot da ni on, temveč nekdo drugi, ki ga nisem poznala: »In ti si mi pravil, da si vrtnar... vrtnar! In sem si predstavljala, kako seješ vijolice in obrezuješ vrtnice...« Sem rekla, vendar brez očitka.

Oddaljil se je za kakšen korak in se vrnil z vrtnico v rokah.

»Bi si ti predstavljala, da cveti kaj takega v novembru?« mi je pomolil pod nos rdeč in dehteč cvet. Če ne pride pozeba, cveti tja do božiča.« Potem se je zamislil: »Jaz sem vrtnar. Kar jaz tukaj sadim, klije v večnosti.«

»Daj, no, venomer se šališ. Rada bi šla domov. Zeb me. Me boš pospremil?«

Večerja je ostala na mizi in medtem se je zgostila noč, oblaki so se izgubili in odkrili neizmerno veliko in belo luno in stara tuja velikanka je zanihala v vetru in praskala in strgala po zidu, ki ločuje ta kraj od ostalega sveta.

»Torej bo ne?« se je prijel z obema rokama na železje vrat in naslonil še brado.

»Morda bo da. Ne vem,« sem hotela biti spravljava, ker ga nisem hotela izgubiti in sem na tihem upala, da bova lahko šla še kam drugam. Drugam pa nisva šla nikoli. Elizej je nekaj iskal, povpraševal, našel pa nikoli nič, kot ni nikoli našel oni, ki je iskal brez pričanja in brez navdušenja.

Tako sva se poročila v začetku novembra, da ne bi bil sam, ko so bili dnevi kratki kakor dih, in noči neskončne, in liščkova pesem žalostna, kakor nikoli.

Ponoči me je bilo prve čase strah. Tuja je strgala ob zid in ječala. On pa se je smejal: »Česa te je strah? Ja ne misliš, da so to oni, tam zunaj? Da veš, kje so oni, tam daleč, daleč nad zvezdami in srečni, kakor niso bili tu nikoli!«

»Meniš, da so zares tam?« sem trepetala v postelji zraven njega. »Ne menim, sem prepričan,« se je zresnil.

»Nekoč, pravijo, ob koncu časov, bodo spet našli svoja telesa. Prav tista, ki so jih imeli tu na zemlji.«

»Ne verjamem. Bi še kar rada verjela, a ne morem.«

»Pa je tako. Če ti razdereš to svoje pregrinjalce, rdeče nitke sem, plave tja, to zanko tako in ono drugače... ne boš rekla, da ga ne bi znala zopet sestaviti!«

»E, bi, saj sem ga spletla in sešila jaz.«

»Pa ne bi znala sama božja misel zbrati vseh teh naših nitk in delcev in nas znova sestaviti!... Daj, no!«



»Bil je najin čas.« (foto Vlastja)

Nisem rekla nič, ker je Elizej bil učen. Ko ni grobaril, je gojil vrtnice. Ko ni gojil vrtnic, je bral. In ko ni bral, je premišljeval. Od časa je izginjal v mesto in prinašal stare, razsule in scefrane knjige; včasih pa tudi nove, če jih je dobil za pol cene. Ko je vse prebral, jih je zopet prodal, starinarju v starem mestu. Edina knjiga, ki je bila prav njegova, je bila Biblija, velika, črna, zlato obrobljena.

Ob njegovem modrovanju mi je bilo vedno manj tesno pri srcu. Počasi sem se privadila vsemu in še zmečila se nisem, če sva ob lepem vremenu kosila ob odprtih vratih in naju je z mrtvaškega odra v kapelici gledalo ugaslo oko: staro, mlado, žensko, moško, ne malokrat otroško. Bilo pa je poletnega dopoldneva in sem, kot po navadi, cvrla bučkino cvetje, je nama bilo neizmerno všeč, ko so pripeljali šestnajstletno študentko (takrat je malokatera študirala), belo oblečeno, z zlatim nakitom. Pustila sem bučke in se približala po prstih in s pridržanim dihom: »Saj samo spi, kaj če se zdaj, v tem položaju, prebudi?«

»Se ne bo,« je rekel Elizej in ji uredil in popravil lase. Takrat je začela prihajati družina. Jaz pa sem se sesedla v kuhinji na prvi stol: »Tako torej: od danes do jutri in to kadarkoli. In kdorkoli. Sedaj cvrem bučkino cvetje in drevi sem tam!«

Elizej ni kosil in niti večerjal in jaz sem pospravila bučke za naslednji dan, a to se je zgodilo samo enkrat v dolgih petinštiridesetih letih, ki sem jih preživela ob njem, vse do njegove smrti.

»Pa zdaj veš,« me je prijel za roko, ko je odhajal.

»Nismo vsi enaki niti v smrti. Nismo. Ker eno je umreti v brodolomu ali vojski in pustiti nedorasle, ko si še v cvetu let, in drugo, če zaspiš doma, ljubljén, pod tole tujo, kakor jaz, ko nimaš več kaj početi na tem svetu.«

Žal mu je bilo, da odhaja brez sina, ki bi nadaljeval očetovo delo, a Elizejček je spal že dolga leta ob zidu kapele, še roditi se ni hotel v tistem naselju mrtvih in je to zemsko bivanje kar preskočil.

Ker je videl mojo veliko žalost, je odhajajoči Elizej še dodal: »Pa nikar ne žaluj, bi ne bilo pametno. Ti si bila vedno tako zelo pametna... Samo čakati moraš na čas, ko bo božja misel hotela zopet zbrati tvojo in moj prah, ga prekvasiti v svojem vsemogočnem kotlu in ga zopet sestaviti.«

Moder je bil, moder in učen in rad me je imel.

Po njegovem odhodu sem si morala poiskati stanovanje. Našla pa sem ga tukaj, od koder lahko vidim na pokopališče, pa čeravno od daleč. Nocoj je eden od večerov, ki je na las podoben tistemu, ko sem postala grobarjeva nevesta. Vem, da se med grobovi oglašá lišček in vsak čas se bo sprožila čudežna naprava in prižgale se bodo lučke na grobovih. Elizeja pa ni tam. Je nekje in čaka, da božja roka vzame na dlani njegove delce in nitke ter ga zgnete v telo, da se povrne vanj.

V slovenska obzorja in čez

Mogoče ne veste, da...

- da so v Torontu, v Kanadi, uvedli enkrat na teden slovensko radijsko uro...
- da v Ljubljani živi 16% prebivalstva republike Slovenije...
- da za sedemdesetletnico Balantičevega rojstva mislijo postaviti pesniku v Kamniku, kjer je bil rojen, spomenik...
- da je Sklad Mitja Čuk, ki ima svoj sedež na Opčinah in živahno razvija svojo humanitarno dejavnost, izdal prvo številko svojega glasila *Škrat*...
- da je med papeškimi švicarskimi gardisti, ki vršijo reprezentančno varnostno službo v Vatikanu, tudi Slovenec...
- da poljski katoličani, čeprav predstavljajo vodilno silo v državi, še nimajo svojega katoliškega dnevnika...
- da iz raziskave, ki so jo naredili med francoskimi fanti med 12. in 15. letom, izhaja, da jih 57% veruje v Boga, 59% pa moli...
- da za slovenske katoličane v Angliji izhaja *Vestnik Pastoralnega sveta slovenske katoliške misije v Veliki Britaniji*, ki je zdaj pri svoji 3. številki...
- da se je v zadnjih 25 letih število piscev na Japonskem več kot podvojilo in da jih je 2.200.000 alkoholiziranih...
- če hočete v dveh, treh stavkih izraziti svoje mnenje o dogajanju v razpadajoči Jugoslaviji, ga lahko pošljete na naslov: »PM-letters«/Radio Four/BBC Broadcasting House/London W 1A 1AA.
- da je v dokumentu Svetovnega slovenskega kongresa rečeno, »da so slovenski domobranci izhajali iz domoljubnih nagibov, kolikor so se po vesti upirali revoluciji, ki je predstavljala prevrat temeljnih osebnih in družbenih vrednot«...
- da je bil v Londonu ustanovljen SLOVENIAN CRISIS CENTRE — Slovensko krizno središče, ki obvešča anglosaško okolje o dogajanju v zvezi s Slovenijo (BM/Pravda, London WC1N 3XX)...
- da sta ob proslavi 140-letnice celovške Mohorjeve družbe njeni sestrski ustanovi — celjska in goriška Mohorjeva družba — pričakovali, da bosta deležni večje pozornosti, kakor sta je dejansko bili...

Obale zvezd

FIESA

Te dneve šteješ, ki se drobijo,
ob zidovih hodiš, tam na poti za Fieso,
dan za dnevom, srečuješ mrtve galebe in kamne,
mnogo jih poznaš, greš skozi čas, zaklenjenega srca,
samoten klovn sanjač,
pri svetem Juriju potrkvavajo zvonovi,
Fiesa v zimi ujeta v led in burjo, samotna,
stoji kot kažipot v čarovniško Istro, ki te čaka,
da prideš,
se pokloniš,
greš.

ČUDEŽNO

Svet začuden v otroške zre oči,
vdih je jutro,
izdih večer,
rdeče ptice letijo v nebo,
steklo v vinu,
prah iz sna,
zemljo v dlaneh drobim,
klovn steče v zeleno,
čudežno je,
nisi sadil,
a rodi.

RAZLIKA

Na cesti ob obali leži povožena mačka,
na boku, vlažne odprte oči,
na cesti turističnega naselja leži povožen pes,
na boku, vlažne odprte oči,
na cesti v Istro ležijo povoženi ježi,
na boku, vlažnih odprtih oči,
na cesti v nebo ležijo ljudje,
na hrbtu, zaprtih oči.

NOV DAN

Čas spomine tke,
nor je dan,
bežim,
cveti rdeči mak.
Zgradiš hišo,
brez temeljev in strehe,
želje so opeke,
na trati posadiš lipo.
Beseda nima zven,
odmira odmev,
otrok steče stran,
nov istrski dan.

PREHOD

Zbudiš se,
šok,
pokrajina je tuja,
dreves, ki si jih sadil ni,
hiša, ki si jo zgradil zgine,
otrok, ki si ga sanjal je privid,
stečeš na slepo,
kričiš v dan,
preklete, kako:
a ni čarovnija, ne mora,
ni beg, ne prevara,
spet stojš gol in bel,
pred neznanimi vrati,
smrti in rojstva.

PRIPRAVE

Veliko mest in vasi obhodiš,
v sredobežnem begu,
za male čudeže je recept garanje,
aktivizem za male,
tako kot z obrambnimi zidovi,
enega zgradiš, dva se podreta,
samo vsajeno v zemljo je trdno,
traja, predaš ga življenju,
drevo,
kamen, ki ga postaviš na tokove,
neguješ, skrbiš, daješ,
da prejemaš,
da se lažje napotiš v ono zadnje mesto,
pa naj bo rajski vrt ali pekel,
to, malo lahko storiš že zdaj.

BELA NOČ

Nem stečeš ven, v pokrajino, razpraskaš jo,
šumi groze, kot slap, premiki, begi,
stečeš v kraje, ki so delo tvojih rok,
a vendar je to tuja, čarovniška pokrajina,
prišelke si, zbit med svoje strahove,
redke čase, ko se razgrnejo oblaki,
(to rečeš zdaj),
ne veš več, od kje si, kam greš, kdo je ta človek,
ki kleči sredi istrske noči in se obupno trudi,
trudi,
da bi se spomnil vsaj ene molitve,
ki si jih je izmislil sam.

PRED ZORO

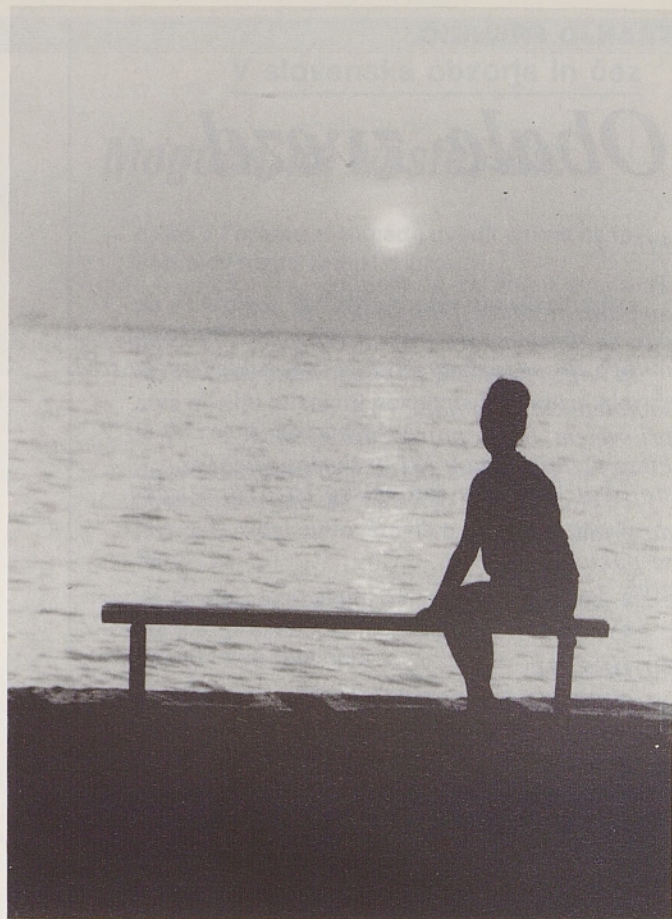
Hlastno zagrižeš v streho neba,
verigo nosi dan, v kletko okovan,
po poti pa se smeje klovn,
potepuh, popotnik, berač, sanjač,
trka od vrat, do vrat.
Okruški padejo v prejo,
samogovor kot obramba,
otrok sanja novo mejo,
ni in ni sna.
In vaje iz kričanja,
nič odmeva,
senca steče,
čas si nov dan obleče.

HIP

Med cipresami spreved pogrebcev,
v sosednji hiši veka dete novorojeno,
čas je sklenjen v krog,
čas je svetloba in molk.
Cvet magnolije,
posušena veja oljke,
sol na ustnicah,
veter jadra po solinah.
Za hip,
režeče,
zmaj ali čarodej,
odseka,
spoznanje brez sodbe,
sodba brez spoznanja.

VČERAJ ZA DANES

Lepo kamnito mizo sem postavil na dvorišču,
narejena je za stoletja,
grabim bilke otave,
da jih ne raznese jugo.
Trobente naznanjajo večer,
nič zaklinjanj,
prišlek si,
povsod,
sam sediš ob mizi in ugibaš,
kdo bo sedel za tabo.
Ob polnoči se vračajo umrli,
pojejo gosli in piščali,
nihče ne potrka na vrata,
drhtenje in brazgotinaste sanje.



Sama... (foto Vlastja)

ŽIVALI

Že zjutraj sem videl veverico,
ki je potovala na pokopališče,
morda, ni videla poteze,
nič ni več res,
je rekel fazan,
pa tudi petelin,
čakajoč na uro zore,
prašiči v svojem krogu,
zajci, divji, čakajo na kletko,
z zlatom okovano,
šoje kričijo,
srne ob nočeh pri fižolu,
lepo, da se poznamo,
skriti drug pred drugim,
nič o pravicah,
opica, ki se čudi,
desettisočem obiskovalcu,
tako je,
med živalmi.

VOJNA PA?!

In pridejo, nenajavljeni,
klovni,
sprašujejo,
če sem pozabil na pripadnost,
tu v tej čarovniški deželi,
samo azil, reče Avgust,
samo začasno osvobojeno ozemlje,
priznam,
a naslednje jutro zagaram,
kot vijak,
ki je našel neko mesto v kolesju,
kot norec,
ki verjame,
da z malimi begi ubežiš velikem,
bitke so dobljene,
vojna pa?!

VAJE

Mreža teme,
ogenj jezik izplazi,
otoki kot sanje,
svetilnik bedi,
dvojniki na begu,
kot strela udari,
v vrsti si,
rakov premik,
odgnati misel,
stečem do njiv,
pokleknem,
grabim po zemlji,
vaje,
za spanje brez orkestra,
vlažnost utripa,
po štirih do zidov,
o bog,
pade vzdih,
ne ugasni svetlobe,
pa odmeva ni,
samo malo naprej se pomakneš,
na poti od rojstva,
do smrti.

Osem Slovencev za danes

Zdomstvo - emigracija

Bara Remec, slikarka, Argentina

Zori Tavčar se je posrečilo, da je slikarka Bara Remec pristala na intervju in odgovorila na vprašanja v mesecu februarju, nekaj pred svojo smrtjo.

Bara Remec je najbolj znana slikarka v slovenski argentinski emigraciji in je po letošnji razpravi v času Svetovnega slovenskega kongresa v Ljubljani postala odkritje tudi za osrednji slovenski prostor. Z vprašalnikom Z.T. je konec februarja odšel k njej v Bariloche njen nečak Tine Debeljak mlajši. Doslej Bara Remec ni marala intervjujev, na tega pa je ljubeznivo pristala in odgovarjala na magnetofonski trak. Teden dni zatem je, žal, umrla. Ta intervju torej predstavlja zadnje osebno pričevanje o slikarkinem življenju, delu in njenih pogledih na umetnost in slovensko situacijo.



Po vojni skoraj nisi mogel dobiti iz Argentine publikacije Slovenske kulturne akcije, kjer ne bi bila s svojim likovnim deležem prisotna Bara Remec. Kakor smo Vas torej poznali kot slikarko in ilustratorko, tako smo zelo malo vedeli o Vas kot človeku. Sama vem skoraj le to, da ste svakinja pisatelja Tineta Debeljaka. Ali bi nam lahko kaj povedali o svojem rodu, starših, otroških letih? Je bil Bogumil Remec, znani javni delavec v Ljubljani, Vaš oče?

Da, moj oče je bil Bogumil Remec, ravnatelj, politik, so-delavec Janeza Evangelista Kreka, mati pa Marija Remec, pisateljica znanih mohorjevskih kuharskih knjig. Sem pa tudi nečakinja dr. Jožeta Debeveca, prevajalca Danteja in pisatelja znane knjige Vzori in boji. Moj stric je bil Jakob Debevec, lastnik in urednik Ameriške domovine v Clevelandu. Drugi stric, Vladimir Remec, je bil industrijalec in minister v prvi slovenski vladi l. 1918. Moj svak pa je bil pozneje dr. Tine Debeljak, s katerim sem vsa leta sodelovala pri opremi njegovih knjig.

Moj oče Bogumil je bil botanik in matematik in ravnatelj II. državne gimnazije. Rad nas je vodil v naravo, navduševal nas je za hojo po hribih, za plezanje in smučanje. Ujec dr. Jože Debevec pa nas je navduševal za knjige.

Študijska leta? Predstavljam si, da imate za sabo srednjo šolo in likovno akademijo. Kaj bi nam povedali o profesorjih in sošolcih? So Vam kakšna imena ostala v posebnem spominu? Vas je že takrat kdo navdušil za likovno umetnost?

Rojena sem bila v Ljubljani in sem tam živela — razen šolanja drugod — do odhoda iz Slovenije. V Ljubljani sem obiskovala obrtno šolo. Starejša sestra je bila risarka. Pri sedemnajstih letih je hudo zbolela in umrla. Ob njej sem začutila, da bom tudi jaz svoje življenje usmerila v svet upodabljaljoče umetnosti. Začela sem obiskovati privatno slikarsko šolo, Probuda, privatno pa me je poučevala tudi Henrika Šantel, slikarka, pripadnica münchenske šole. Pri Probudi pa sta bila moja profesorja znani slikar Saša Šantel in Mirko Šubic. Od sošolk se spominjam Vere Horvat, tudi slikarke.

Ko je profesor Kambič, očetov kolega z gimnazije, predlagal, naj bi me poslali na obrtno šolo v Prago, me je oče, ki je z razumevanjem gledal na mojo ljubezen do slikarstva, res peljal na Češko. A sprejemni izpit je bil zame pretežak. Tako sem nato dvajsetletna odšla študirat v Zagreb.

Kje ste se potem likovno izobraževali? Pri katerih profesorjih oziroma slikarjih? Je kdo posebej vplival na Vas kot človek ali kot umetniški vzornik? Vaš stil kaže, da ste si takrat ali pa pozneje temeljito osvojili lekcijo moderne umetnosti. Kateri so bili Vaši vzorniki? Ste od takrat do danes kaj spreminjali svoje gledanje na umetnost?

Študirala sem v Zagrebu, kjer sem bila med petimi, sprejetimi na akademijo. Rektor Akademije je bil Ivan Meštrovič, prorektor pa Branko Šenoa. Tukaj so bili moji profesorji Becić, Babić, direktor slikarskega oddelka je bil Šenoa, nato Mujadžić. Kljaković in Vavka, grafiko pa nas je učil profesor Križman. Pouk smo imeli dopoldne po tri ure, pa tudi popoldne in še zvečer. V Zagrebu sem ostala štiri leta, naredila sem osem semestrov in položila vse izpite.

Takrat je na Akademiji vladal impresionizem in akademsko slikarstvo. Za nas so tedaj bili vzorniki Picasso, Jakopič in Maleš.



Bara Remec, gaucho in argentinski otroci.

V Zagrebu sem nato poučevala risanje na srednji šoli, potem pa sem dobila mesto na uršulinski gimnaziji v Ljubljani.

Zatem sem odšla v Firence na izpopolnjevanje. Kmalu pa smo morali vsi tuji študentje zapustiti Italijo, ko je izbruhnil italijansko-abisinski spopad. Po vojni smo se umaknili z družino iz Ljubljane čez Koroško in Lienz v Rim. Pred odhodom od tam v Argentino sem nekaj časa poučevala risanje na slovenski gimnaziji v Trstu. To delo sta mi preskrbela France Gorše in Srečko Baraga.

Ali ste se pred vojno kaj družili s slovenskimi umetniki? Ste osebno poznali Maleša, Goršeta, Kregarja? Kakšen vtis imate o njih?

Goršeta sem spoznala šele pozneje, ko smo bežali, na Koroškem, a je nato odšel v ZDA. Pozneje pa sem bila nekaj časa z njim v Trstu na srednji šoli. Enako tudi s Kregarjem. Potem so se naše poti razšle. Glede na druge sklikarje pa lahko rečem, da sem bila bolj zase in se nisem družila v kake skupine. Tudi drugi moji sošolci so bili nekako »neodvisni«, ampak ker so bili rdeči, se z njimi nisem dobro razumela ali družila. Vedno sem se držala zase.

Kot emigrantski umetnici Vam vera gotovo pomeni pomemben življenjski dejavnik, saj je prepojila tudi Vašo likovno govorico. Posebno pogosto je navzoč simbol križa. Ste vero prinesli že od doma, iz družine?



Sem katoličanka iz verne družine, a moje slikarstvo ni bilo nikoli versko, čeprav sem že pred vojsko ilustrirala jezuitsko revijo. Gotovo pa se vernost izraža tudi v mojih delih.

Ilustrirati ste začeli že v medvojni Sloveniji. Bi na kratko orisali to svoje delovanje?

Veliko sem ilustrirala pred vojno knjige svaka Tineta Debeljaka. Tedaj sem tudi že izdala ex-librise, za katere me je tudi navdušil on. Ustvarjala sem v linorezih, tuš, bakroreze, litografije in še v najrazličnejših drugih načinih, kar sem nadaljevala in ohranila do danes. Rada delam tudi keramiko, ki jo sama pečem in krasim. Navdušuje me tudi grafika in lesorez.

V Ljubljani ste preživeli čas revolucije. Iz tega, kar prihaja danes na dan v Sloveniji, je bil to strašen čas. V kakšnem spominu imate tista leta?

Med revolucijo sem bila na strani katoličanov in sem se bala komunizma, ker sem videla, da je zločinski, o tem mi je pripovedovala moja prijateljica Rusinja, slikarka Ksenija Manohina, ki je zbežala iz Rusije. Ona mi je pripovedovala, koliko trpljenja je bilo tam in kaj vse je morala prestat. Potem sem se tudi sama zanimala za to in se prepričala, da je šlo dejansko za zločinstvo. Bala sem se, da bi nas vse pobili.

Katere etape bi omenili s svoje emigrantske poti? Ste si kaj ogledali Italijo? Ste v tistem času morda začasno odložili čopič?

Najprej sem bila v Vetrinju, od koder imam ohranjenih nekaj risb. Nato sem šla skupaj z očetom, sestro in Debeljakom v Rim. Tam sem v glavnem slikala pokrajine, a ne veliko. Sem pa ilustrirala za poljske revije nekatere Debeljakove članke in prevode. Potem sem šla za nekaj časa v Trst, kot sem že omenila, nato pa sem odšla v Argentino.

Kako ste doživeli Argentino? Kje ste si ustavili? Ste se kje zaposlili? Kaže, da ste od vsega začetka sodelovali pri Slovenski kulturni akciji. Kakšne spomine imate na tisti čas?

Ko sem prišla v Argentino, v Buenos Aires, sem najprej iskala zaposlitev. In sem šla od tovarne do tovarne kot dekoratorka keramike. Potem sem delala pri Pelicariču, Hrvat in emigrantu, Meštrovicem zetu, tudi kot dekoratorka. Pozneje pa sem se osvobodila in začela živeti na svoje ter hoditi po Argentini. In slikala. Za življenje sem si kakih deset let prislužila v Bariločah z ročnimi obrtniški spominčki. S tem sem lahko živela in to sem raje delala kot pa kakšno mehanično službo. Pri Slovenski kulturni akciji sem poučevala na umetniški šoli in vzgojila nekaj dobrih slikarjev. Potem sem večkrat razstavljala pri Slovenski kulturni akciji ter po Buenos Airesu, kar pa je bilo zelo drago. Ekonomsko nisem bila ravno močna, zato nisem ne mogla ne hotela razstavljati med Argentinci in sem se omejila na slovensko okolje. Razstavljala sem v Slovenski hiši in drugod. Tako sem razstavljala tudi v Bariločah, pozneje v Tilcari na severu. V Buenos Airesu sem razstavljala v več galerijah, zunaj države pa sem imela razstave še v New Yorku, Torontu in na Danskem. Moje slike so šle po vsem svetu.

Bi nam orisali svoje argentinsko delovanje? — Ilustrirali ste mnogo del; katero od teh Vam je najbolj pri srcu? Na nedavnem simpoziju o Tinetu Debeljaku v Škofji Loki je umetnostna zgodovinarica, Argentinka Irene Mislej pokazala diapozitive Vaših grafik; presunile so me s svojo apokaliptično ekspresivnostjo. Tudi tisti, ki Vašega ostalega opusa ne poznajo, so morali zaslutiti močno umetniško osebnost. Vam je grafika bližja od izražanja v barvah?

V Argentini sem veliko ilustrirala, predvsem Debeljakove knjige, pa planinske, Franceta Balantiča, Vladimira Kosa, Karla Mauserja. Večinoma sem ilustrirala pesmi. Takoj po vojski smo bili še polni vtisov grozot tistih časov in sva z Debeljakom izdelala Črno mašo. (*Te grafike so prikazali v Škofji Loki, op. Z.T.*) Danes kaj takega ne bi mogla reči, ker se je rana že zaprla. Zato tudi ne mislim več iti domov v Slovenijo. Tu pravijo, da so moje slike (barvne, grafike in risbe) močne in da imajo v sebi nekaj hipnotizem.

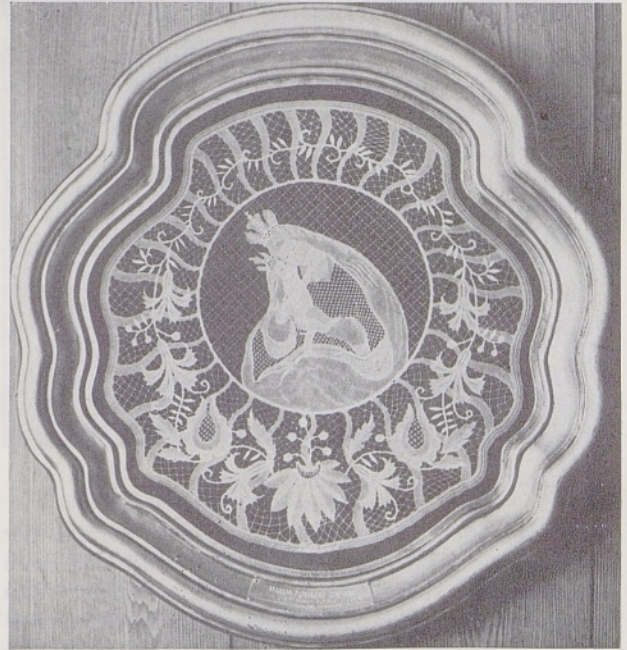
Ali lahko takole trodelno opredelim Vaš navdih: prvič vojne grozote, drugič barvitost argentinskega sveta (enega teh akvarelov imam tudi sama, dar Nikolaja Jeločnika), tretjič lirična fantazija ali celo fantastika. Bi k temu še kaj dodali?

Jaz sem se vrgla v naravo in jemala iz nje. A ta narava so ljudje in pokrajine, popolnoma abstraktnih del imam zelo malo. Pritegnil me je predvsem barviti argentinski svet.

Vendar pa sem hotela naslikati skupaj z naravo še ljudi, ne samo pokrajine, jezera in hribe, zato sem študirala Indijance, sem med njimi živela včasih prav primitivno življenje, Indijanci v naravi!

Ste s svojim slikarstvom nagovorili tudi argentinsko občinstvo? Ali je prodor v velikomestnem okolju (desetmilijonski Buenos Aires!) za tujca težak?

Prodor ni težak, če imaš denar, a se moraš strašno boriti, kajti vse je tudi tu vzeto ekonomsko kakor Coca-Cola. Za slikarske razstave moraš imeti komolce pa denar. A jaz tega nisem hotela. Saj sem v začetku imela nekaj razstav, celo precej uspešnih. Poleg tega sem imela med Slovenci dovolj odmeva in publike, ki se je zanimala za moje delo, in sem od tega tudi živela.



Ročno delo gospodične Pelhan (Lj) v klekkanju. Načrt je napravila Bara Remec.

Kako Vas definira tamkajšnja likovna kritika? Kaj pa slovenska? Kako je s slovensko likovno kritiko v Argentini?

O meni je precej pisal znani kritik Iturburu med Argentinci, pa Pereira, med argentinskimi Slovenci so o meni pisali predvsem Nikolaj Jeločnik, Marjan Marolt, Marjan Eilec, France Papež, Tine Debeljak ml., Darko Šušteršič. V Sloveniji pa Karel Dobida, Aleksander Bassin in Irene Mislej. V Argentini tudi Hrvatica Marica Meštrovic. Vsi so sprejeli moj način in vsebino slikarstva. Je pa dejal nekdo na obisku, da tu zelo držimo skupaj, kajti kamor je prišel, je tam visela moja slika.

(Tu mi je gospa Bara Remec kot dopolnilo k temu vprašanju poslala tri podpisane depliante s svojih razstav, s katerimi naj se okoristim. Iz njih sem izbrala tri odlomke, ki označujejo njeno slikarstvo. Naj jih navedem.)

Marica Meštrovic 1980 (razstava: Argentinski sever in jug v olju in panjske končnice, Buenos Aires):

Vir in korenine Bare Remec (slikarke, ki jo smem že trideset let šteti med svoje najbližje prijateljce) nosijo v sebi



M. Marolt, S. Pelicarić in Bara Remec.

neizbrisen pečat žlahtnih kultur starodavne Evrope, kjer je rasla in se šolala. Ko je prišla v Argentino, je kljub temu ali pa prav zato skušala povezati starodavno kulturo svoje rodne grude z davnino nove domovine. Bara Remec se nikoli ni ogledovala po prerazličnih bežnih umetnostnih modah svoje generacije, niti se ni vrgla v tekmo z njo. Osebnostna in globoko dosledna kot slikarka in ustvarjalka je svojim stvaritvam vtisnila celo mavrico družbene, naravne in poduhovljene vsebine. Medtem ko se umetnost naših dni skoraj povsem izživlja v iskanju le oblikovnih dosežkov, vse preveč pozablja na svoje sakralno poslanstvo, ki je v oznanjanju bistva stvari... Olja na tej razstavi uvrščam med tisti umetniški izraz, ki sem ga imenovala *možno*, drznem pa se celo reči: *ne dosežno*.

Nikolaj Jeločnik 1976 (razstava risb in keramike, Buenos Aires):

Bajeslovni svet araukanskih primitivcev se druži z mistiko inkovskega Olimpa; umirjeni zanos azteške kultnosti se spleta s preprosto živostjo bolivijske nabreklosti; fantastika urokov se umika zgovernosti obrednega besedja. To je svet vijolične davnine, ki živi; svet Ognja in svet Sonca: svet Zlatá in svet Zvezdá; svet spočetja Nove zemlje in privid Eldorada.

Marjan Eilec 1988 (razstava slik Bare Remec, Buenos Aires):

Tematsko in vsebinsko je uklenjena v tisto neznano Argentino, tolikokrat pozabljeno ali zatajeno od samih Argen-

tincev, skrito med preseki andskih pobočij, kjer jo spet in spet pritegne mistična začaranost ostankov avtohtonih prebivalcev tega dela sveta.

Med severom in jugom, med Coyas in Mapuches Bara že trideset let prodira v svet teh prastarih prebivalcev ameriškega kontinenta z nam težko razumljivim, a zavidljivim nemirom, da nam posreduje rezultat svojih doživljanj; začaranost v dozdevni brezčasnosti in v skoraj nerealnem prostoru. Brez patetičnosti in sentimentalizma, brez tožbe in brez sodbe. Na teh stvaritvah ni teatralnosti, le drobec otožnosti diha iz njih, kot izraz resnične preprostosti, ki ničesar ne terja ali očita. Povsod pa je čutiti spoštljivo neskončnost Andov, žarečo bližino sonca in šelestne zagone večnega vetra.

Kaj bi povedali o kulturniški družbi, v kateri se gibljete? Katere osebnosti ste največkrat srečevali? Ste dosti potovali po prostrani Argentini ali celo zunaj nje? Ste bili po vojni kdaj v Sloveniji?

Moja kulturniška družba je bila predvsem okoli Kulturne akcije ter pisateljica Marica Meštrović. Glede na poznane osebnosti pa lahko rečem, da sem jih poznala precej. Še iz Zagreba sem dobro poznala Titovo ženo Berto Haas, prej Stepinčevo nevesto, (njena sestra je bila moja prijateljica), poznala pa sem dobro tudi politike kot so bili Anton Korošec, Marko Natlačen, Jure Adlešič, s katerimi smo veliko hodili skupaj po hribih. Prehodila pa sem celo Argentino od severa do juga. Vedno sem preživela nekaj mesecev na jugu, nato nekaj mesecev na severu, potem pa sem naredila še kake obiske v druge kraje. Vedno so me zanimali Indijanci in njihovo življenje ter izredno lepa in raznolika argentinska pokrajina.

Bila sem tudi v Paragvaju. Tam imam prijateljico, znanstvenico dr. Branko Sušnikovo (etnografinja in ravnateljica muzeja).

V Sloveniji pa nisem bila nikoli več po odhodu l. 1945, pa me tudi ne mika tja, dokler ne bo tam demokracije.

S čim se trenutno ukvarjate? Kakšen je Vaš način ustvarjanja: delate eruptivno ali zlagoma? Ali se ukvarjate tudi s sakralno umetnostjo?

V Bariločah imam nekaj mali divji atelje, kjer morem slikati. Moje stanovanje v Buenos Airesu je namreč zelo majhno. Slikam na platno in akvarele, v Buenos Airesu pa bolj grafiko. Delam vedno, stalno. Morda nosim kako idejo dalj časa v glavi in jo potem narišem. Bavim se tudi z ročnimi deli, spominčki na indijanski način in keramiko. (*Tudi jaz imam dve njeni ogrlici, op. Z.T.*)

V Slovenski hiši sem naredila načrt za angele na spominski steni, pa za tabernakelj, kjer so izdelane lesene rože, v sredi vsake so pa še indijanski kamni.

Ali ste že pomislili na kakšno svojo antološko razstavo v Sloveniji?

Dr. Irene Mislej je že razstavljala v Novem mestu slike, ki so se že nahajale v Sloveniji. Jaz nisem poslala nič. Zda pa se pripravlja moja razstava v Ljubljani.

Kako gledate na današnjo slovensko umetnost? Katera imena so po Vašem mnenju vredna pozornosti in prodora v svet? kateri trendi v današnjem svetovnem slikarstvu so Vam blizu?

Dejansko se posebno ne zanimam za to. Ne za današnjo umetnost doma ne zunaj. Sem pa na tekočem, ker tu hodim veliko na razstave in se zanimam zanje, a to ne vpliva na moje delo.

Kaj je Vaš življenjski sen in kaj bi še želeli ustvariti?

Da, še vedno slikam in rišem, še vedno me zanima ustvarjati. Še vedno iščem nove tehnike in želim nato svoja dela razstaviti.

Kaj bi rekli v pozdrav ali spodbudo bralcem Mladike v zamejstvu in drugod?

Vedno sem se zanimala za Mladiko in jo redno brala. In vem, kaj tam delajo ali želijo. Kar pa se tiče mojega slovenstva, moram reči, da sem v Argentini še vedno v zraku: sem Slovenka in se nisem poargentinila, čeprav doživljam Argentino kot poseben svet narave in ljudi.

P.S.: Slikarkine odgovore je snemal v Bariločah njen nečak Tine Debeljak ml. en teden pred njeno smrtjo. (Umrta je 1. marca 1991)! Gre torej za njen zadnji intervju. Pri prvih treh vprašanih je Z.T. dopolnila odgovore z odlomki — približno en mali stolpec — iz slikarkinih odgovorov na podobna vprašanja Mileni v Duhovnem življenju sept. 1990.



Bara Remec in Lojzka Škopec.

Tu se Z.T. zahvaljuje tudi g. Tinetu Debeljaku, ki je ljubeznivo prepisal slikarkine odgovore z magnetofonskega traku. (Skupaj smo nato na Opčinah preverili govorjeno in prepisano besedilo).

Intervjuju dodajam še z odlomki iz slikarkinih pisem. Ta mi je posredovala dr. Irene Mislej.

Iz pisem Bare Remčeve materi

16.12.54

V tovarni za keramiko imam sedaj veliko dela (ustvarjalnega), ker je najboljši čas za prodajo za božič. Po malem sem zopet začela s slikanjem, le ta borba za vsakdanji kruh mi vzame skoraj ves čas. Ker sem pa v tem oziru prepuščena sama sebi, je zelo težko najti časa, ko sem duhovno in telesno odpočita. Umetnost zahteva celega človeka, ali jaz se borim z vsemi štirimi, da najdem svoj obraz in da ustvarjam, za sedaj vsaj nekaj.

15.2.55

Zelo me veseli, da ti je bila božična Marija všeč. Ideje sem dobila po španski religiozni umetnosti in tudi Slovenci so Marijo risali ležečo do 16. stoletja. Sicer pa se danes slika in riše v katoliški umetnosti že zelo ekspresivno in abstraktno. Seveda to je v svetu, v Bosni se tega še ne vidi!!!

20.6.55

Delam duševno dosti in obenem požiram vse surovosti ljudi (glede umetnosti). Ali jaz grem svojo pot dalje in delam kot čutim. Ker ne čutim okoli sebe same vrtnice in vijolice; tudi kaj močnega ustvarim! Ponujam pa nikomur svoja dela.

15.9.55

Poleti bom šla zopet v hribe in obenem slikati. Pri nekkih znancih (2.000 km daleč od tukaj), ki so me povabili na počitnice, bom imela svojo sobo, nedodelano hišo, 200 m daleč bom hodila po vodo, kar me pa nič ne skrbi, saj bom imela dovolj časa poleg slikarstva še za svoje gospodinjstvo. Upam, da bom v tistem indijanskem okolju mogla dosti napraviti.

17.12.55

Sedaj pripravljam v lastni založbi album planinskih risb iz Argentine. Upam, da bom pri tem kaj zaslužila, da si bom lahko kupila barve. Mislim, da sem že pisala, da grem za kake 3 mesece slikati čez 2.000 km daleč k nekim znancem iz Novega mesta. To sta mož in žena in sta mi odstopila svojo prvotno hišico za tisti čas. Obenem se bom okrečila tudi na živcih, kajti sedaj sedaj sem res precej nervozna in me vsaka stvar tako razburi.

Sedaj, kjer sem v službi, veliko preveč zahtevajo od mene. Nепrestano moram ustvarjati, da včasih res ne vem več, kaj bi novega naredila. Poleg je pa za samopašnika še neki Slovenec, ki je do delavcev strahotno surov in nesocialen. Mene ravno ne doseže njegova roka, ker se mu ne pustim hoditi po glavi. Čutim, da odkar ni ata več, se moramo boriti same, da nas kdo ne pohodi, z eno besedo, ne dam se od nikogar terorizirati. Da pa bom zdržala borbo v umetnosti in za obstati, si želim samo zdravja.

Pravkar je v založbi Mladike in Družine izšla v Ljubljani knjiga Zore Tavčar »Slovenci za danes«. Delo vsebuje intervjuje, ki jih je avtorica pripravila za Mladiko, katerim je dodala tudi nekaj izvirnih in še neobjavljenih. Knjiga je naprodaj v slovenskih knjigarnah in tudi na naši upravi.

Slovenska gledališka sezona v Trstu skoraj razočarala

Začetek letošnje gledališke sezone v Trstu ni bil preveč spodbuden in prve tri predstave gotovo niso zadostile pričakovanjem, čeprav niso manjkali elementi, zaradi katerih bi se jih pred ogledom lahko veselili.

Že uvodoma nas je razočaral Mile Korun z režijo Kralja Ojdipa, s katero ni povedal nič novega, je pa klasično tragedijo znakazil s povsem vsebinsko in estetsko neutemeljeno burkasto vlogo zboru, ki jo je zreduciral na divji balet pustnih šem, ki so gledalce posiljevale z nepotrebnimi kakor tudi nerazumljivimi songi. To ni bila nobena obogatitev sicer dokaj tradicionalne režije, čeprav so člani zboru dobesedno napolnili oder. Prav tako tuje je izpadel Teirezias v opravi mafijskega »bossa«. Škoda za trud prizadetih igralcev.

Še bolj prizadevni so bili igralci v špektakularni Svetinovi Šeherezadi, ki je zunaj abonmaja presenetila nepoučene gledalce ne samo z akrobacijami na odru, temveč tudi z milo rečeno neokusnimi scenami. Pandur pač »mora« presenečati in se poslužuje prav vseh efektov. S tem vse bolj sili v nemško gledališko dekadenco. Vodstvo tržaškega gledališča bi se lahko potrudilo vsaj z opozorilom, da je delo neprimerno za mlajše gledalce.

Z zanimanjem smo pričakovali ljubljansko Dramo s Syngovo novostjo za slovenske odre »Svetniški vrelec«. To je nekakšna moraliteta, ki jo je irski pisatelj ambientiral med svojimi najpreprostejšimi rojaki ter poetično prikazal njih trde značaje, primitivno govorico in globoko vero. Očitno je v delu preveč vere, zato jo je režiser Georgij Paro zamaskiral z burkastimi prijemi, ki jih ne ublaži samo mesto — odlična igra glavnih igralcev. Opazni lapsusi tudi ne delajo časti profesionalnosti Drame.

Upajmo, da bo nadaljevanje sezone bolj odgovarjalo pričakovanjem publike.

Spomini na Plečnika

Inž. arh. Vinko Lenarčič

Misem še povedal, kako je Plečnik arhitekturo — umetnost poučeval, kako je v nas budil čut za lepoto.

Vsak učenec ga je moral gledati, kako riše, zato je zlasti pri začetniku mnogo presedel, preskiciral in zraven tolmačil. Zavedati se moramo, da je bila za Plečnika skica, risba izpoved duše, viden izraz — odraz misli, skrivnostno vsnovljenje abstraktne misli — občutka — duše. V skicah študentov je videl dušo, s svojimi skicami je razodeval svojo. Malokdo se je tega zavedal.

Od študenta je zahteval najprej skice in kdor ni razumel, kaj se to pravi, mu je preljubeznivo pomagal, pokazal in razložil. Odločiti se za katero svojih skic je bilo študentu najtežje, to odločitev smo morali hčeš nočeš prepustiti Plečniku. Zatorej: Vsakemu delu Plečnikovega učenca, ki ga je slednji naredil v sodelovanju s Plečnikom, je kumoval Plečnik, če drugače ne, že samo z odločitvijo, da je dobro!

Noben človek ni risal tako kot Plečnik. Črte ni skušal napraviti čimbolj ravne, ampak čimbolj premo. Bila je vedno, malo valovita nazobčana, kot da se je roka, ki je risala, malce tresla. Tako risana črta je učinkovala res ravno in premo. Mislim, da je ta način risanja črt Plečnikova iznajdba. V tem smo ga skušali vsi posnemati. Plečnikova skica ni bila jasna samo po vsebini, to se pravi, da je kazala to, kar je hotel povedati, ampak je bila risana v merilu, v določeni proporciji. To je silno važno, to je Plečnik — arhitekt. Zanj je bila skica odločilna, merodajna. Kako verno je treba nanesti skico, me je hitro naučil. Že ko sem risal klasiko po Vignoli in drugih, me je opozarjal, kako nujno se je držati proporca in linije, bil je naravnost pedant. Kot kolikor toliko dober matematik sem klasiko razumel, niti malo pa ne občutil; da je samo taka delitev, tak proporc, taka linija lepa ali po Plečniku stroga, resna, ne pa mehka, sentimentalna. Tega nisem, in ne bom nikoli razumel. Plečnik je zaradi tega obupaval nad menoj, verujoč, da ima vsak človek čut za lepoto... »Ne, dragec, tako se nisva zmenila, tako ne gre!« Prišel je sam nanašati svojo skico in jo lepo z distančnikom meriti in prenašati. Priznati moram, da sem se čudil, kako more biti človek suženj svoje lastne skice. Suženj klasike — passi pure, ampak lastne skice? In Plečnik je obupaval nad menoj in se žalostil! Ali obupavati mu je bilo kar nad vsemi po vrsti. So bili učenci, katere je očitno, pred vsemi, hvalil in odlikoval, in to ne kot pridne in nadarjene, ampak kot mladeniče s poljubom muze na čelu, in vendar vem, da se je zgrozil nad njihovimi deli, da kaj takega ni nikoli učil, kaj šele naredil!

Njegovo prepričanje, da bo v nas zbudil čut za lepoto, svoj čut in svoj duh, se je žal izkazalo za zmotno. O Plečnikovem duhu in čutu za lepoto v delih njegovih učencev ni ne duha ne sluha.

Rekel je Plečnik: »Res lepih stvari je na svetu malo. Po mojem mnenju je arhitektura samo sakralna, ker je bila to od vsega začetka.«

Prinesel je skico tabernaklja za glavni oltar šišenske cerkve. Bila je na »detajlir papirju«, iz česar sem sklepal, da je naredil že več skic. Kar se da verno sem nanesel in mojster me je pohvalil. Toda sedel je in začel spreminjati. Najprej profile, proporc, na koncu je začel risati čisto drugačen tabernakelj. Ko je napravil še zadnjo, čisto svojsko skico, je vstal, rekoč: »Heute bin ich ganz tepet!« in odšel. Ker je besedo rabil vedno

v enakih okoliščinah, sem sklepal, da pomeni biti nerazpoložen, brez ideje, mogoče tudi zbit.

»Pa ne mislite, da sem skrokan ali da plav delam, četudi je ponedeljek! Ali veste, odkod pride »plav delat«? No, pomočniki so se radi že v soboto stopili in marsikdo jo je skupil in je imel modrico in ni bil za delo, je »blau« delal.«

»Veste, vsekakor bi rad, da bi bil tabernakelj »špička«, pa se mi ne posreči.« Tako, sedaj sem vedel.

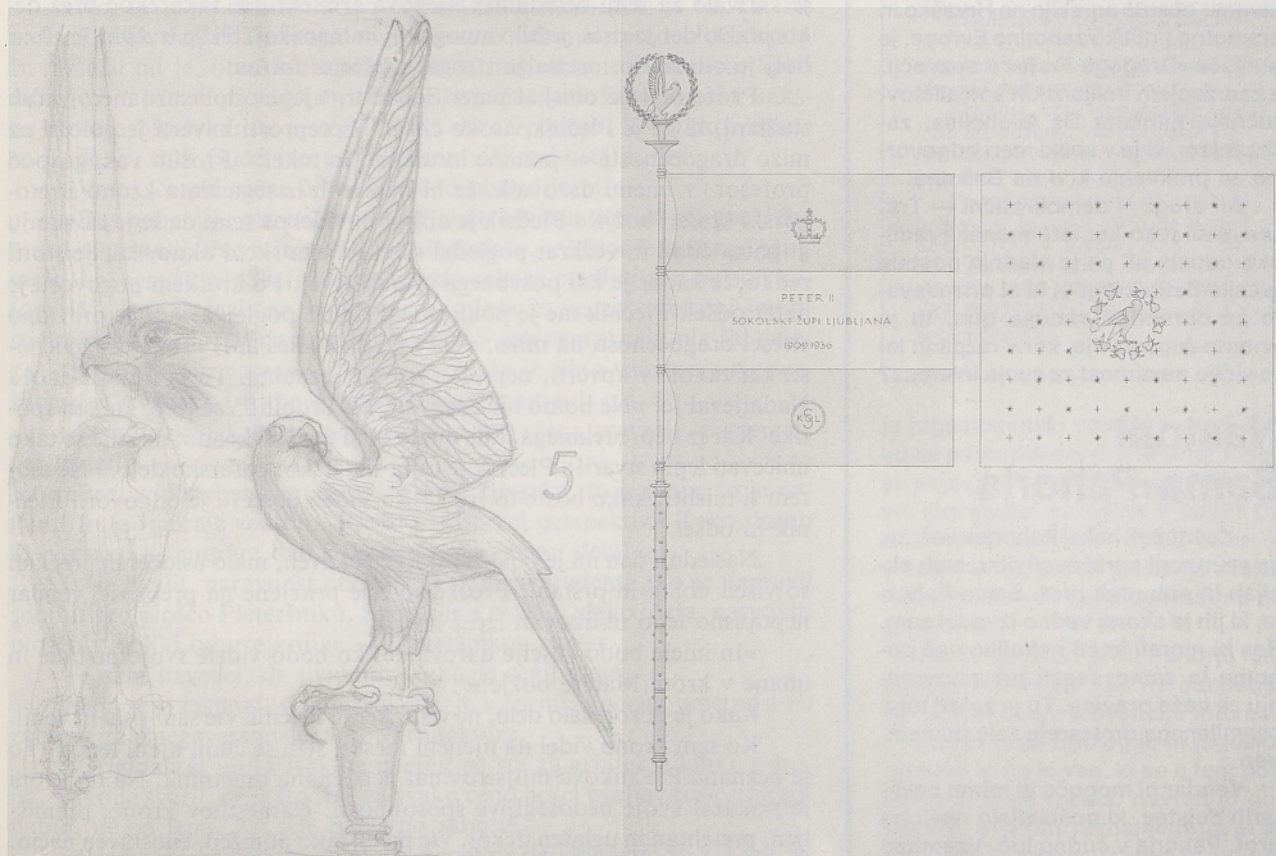
Plečnik je v umetninah videl nekaj čisto posebnega in nam je tudi povedal, npr. kako gre iskra življenja od Stvarnika v ustvarjenega Adama po rahlem dotiku prstov. Ali, kako negibno sedi Meštrovičeva Mati in vendar intenzivno moli in misli na svoje otroke. Zanj je bila najlepše Meštrovičevo delo. Ko nam je pokazal calaiške meščane, je poudaril, kako zamišljeni so, kako nosijo ključe in hodijo v krogu — ne morejo se odločiti.

Skoroj nešteti so spomeniki, in nagrobniki, ki jih je naredil Plečnik. Nenadoma so se pojavile skromne, miniaturne kapelice. Rekel je, da je marsikateri človek bil in še je marsikomu kot kapelica, kamor se človek zateče, je zavetje, tolažba, upanje. In v njej gori lučka, ki jo je prižgala verna duša.

Končno se je Plečnik odločil, sedel in naneseni načrt tabernaklja deloma zradiral in začel sam nanašati svojo skico. Vzel je nov »detajlir« papir in spremenil proporcije. Prvikrat sem videl, da je Plečnik prekontroliral proporcije tabernakljevih vrat s tem, da je potegnil diagonale. Ujemale so se za las. Kakšen čut za proporcije je torej moral imeti, ko je samo z očmi meril in tehtal in zadel. Najbolj bežne skice so bile v skoraj pravem merilu in razmerju. Antično arhitekturo je nanašal iz svojih

Temni oblaki nad Slovenijo

Slovenija še ni začela doživljati svoje težko pridobljene državnosti in že je vsa sredi hudih političnih zapletov, ki ne obetajo nič dobrega. Večinska koalicija se ruši v najmanj primeren trenutku in daje vetra v jadra komunističnih prenoviteljev in sopotnikov, ki se jim je zablestela misel, da bi se lahko vrnili na oblast, ne da bi karkoli plačali za svoje dolgotrajne napake in zmote. Pripravljajo se že nova zavezništva, ki vzbujajo sum, da imajo nekateri današnji vodilni politiki bolj kratek spomin in še manj potrebne previdnosti. Filozofirajo o narodnosti in naciji, osvajajo stališča prenoviteljev glede privatizacije, napadajo vlado in slovensko Cerkev in navajajo kot vzrok za spor in razhajanje celo skromni prispevek, ki ga je bila ediniokrat deležna Draga lani ob 25-letnici. Temu se mi lahko samo čudimo. Medtem pa se prenoviteljski tisk naslaja in z gnevom napada najvidnejše ljudi v vladi in med temi skrbno izbira tiste, ki bi perspektivno lahko bili nevarni novim zavezništvom.



Zanimivost iz Plečnikovih skic in načrtov, ki so se ohranili v zapuščini arh. V. Lenarčiča: načrt za sokolski prapor in skica detalja (1936).

Svojevrstno poročanje

Ne bi hoteli zopet polemizirati z voditelji oddaje »Drugi Trst«, ki je na sporedu vsako sredo zvečer po Radiu Opčine. Vendar so ocene o jugoslovanski krizi, ki jih omenjena oddaja posreduje poslušalcem, vsekakor svojevrstne. Od tako pozornega opazovalca, kakršen je Paolo Parovel, si gotovo ne bi pričakovali tako posplošenih komentarjev glede stanja v Sloveniji, vojne na Hrvaškem in drugih problemov, ki tarejo narode sedaj že bivše Jugoslavije. Trditev, da so politiki, ki so v nekaterih republikah prišli na oblast z demokratičnimi volitvami, v večini primerov kriminalci, pustolovci in podobno, je nadvse površna in pavšalna ter ni primer objektivnega in resnega poročanja.

Poleg tega so ocene glede vojne na Hrvaškem in politike zahodnoevropskih držav, v prvi vrsti Italije in njenega zunanjega ministra, socialističnega De Michelisa, dokaj čudne; medtem ko vsa evropska demokratična javnost obsoja agresijo na Hrvaško in sramotno politiko zahodne Evrope, je stališče »Drugega Trsta« v sozvočju z zadržanjem italijanskih socialistov, točneje ministra De Michelisa, zadržanjem, ki je v veliki meri odgovorno za prelivanje krvi na Balkanu.

Ali drugi — demokratični — Trst res misli tako kot istoimenska radijska oddaja ali pa je slednja postala glasilo tistih krogov, ki si prizadevajo za ohranitev statusa quo, to je enotne Jugoslavije, ker v razpadu le-te vidijo nevarnost za svoje interese?

Nastopi Sama Pahorja

»Ko bi imeli nekaj Pahorjev več...«, so se mnogi spraševali ob raznih akcijah in pobudah prof. Sama Pahorja, ki jih je skoraj vedno izvedel sam. Res bi morali imeti nekoliko več poga in samozavesti pri zavzemanju za naše pravice. Tu je zgled tega osamljenega profesorja zelo pomemben.

Vendar ni mogoče iti mimo nekaterih dejstev, ki postavljajo nastope prof. Pahorja v čudno luč. Vzemimo npr. manifestacije društva »Eдинost« kaj pomeni raba slovenske trobojni-

skic, ne da bi kontroliral proporcije po znanih metodah. Vse to je v pravem razmerju videl, roka ga je brezizjemno vedno ubogala. Proti koncu svojega življenja je sam rekel, da mu odpovedujejo roke, ki so ga tako zelo in vedno ubogale in mu bile poslušno vdane.

Plečnik je klasične proporcije in linije spreminjal včasih kar bistveno. Ni jih spreminjal tjavdan, ampak je imel razloge. Eden je bil, da je hotel biti skromen. Preprost in skromen. Klasični motivi so prav po Plečnikovo poenostavljeni. Klasične stavbarske elemente je po svoje pojmil, tako po nastanku kot po namenu. Tako je rekel, da je namen gezimsov¹ in kordonov dvojen: da omogočijo hoteno delitev ploskev in jo ščitijo pred zunanjimi vplivi. »Prav ste imeli, ko ste predlagali gezims pokriti s korci! Iz ometa vlečen in pokrit s pločevino — das ist keine echte Konstruktion². Najlepše je to rešil z zaključnim vencem pri Univerzitetni biblioteki v Ljubljani. Ne samo po funkciji in formi, tudi izdelati ga je bilo nadvse preprosto.

Ko sem nekoč detajliral kamenit stebriček, je vzel Plečnik oglje, narisal, pa zopet zbrisal, vmes pa venomer spraševal, kako se mi zdi. Navsezadnje je postalo smešno, ko sem odgovarjal, da je lepo, da si ne morem lepšega zamisliti, on pa je zopet zbrisal. Ko me je spet vprašal, če se mi zdi bolje — ni rekel lepše — sem kar malo nejevoljen odgovoril, da je bilo prejšnje prav tako dobro. On pa se je nekam skrivnostno nasmešnil: »Ko ste že tako odkritosrčni — veste, preveč tudi ne smete biti, vam bom povedal, zakaj tako izpreminjam. Kar rišem, to vidite, in risati, narisati končno ni težko v primeri z delom kamnoseka, ki bo klesal. Pri tejle, očiščeni formi bo manj preklinjal«. Če bi mi on ne povedal, bi za ta namen nikoli ne vedel.

»Das können sie ruhig weglassen, ist ganz uberflüssig!«³ Kaj vse se je skrivalo za temi besedami! Njegova arhitektura, takorekoč brez dekorja. Dokler je risal, je bilo mnogokaj in marsikaj, bližje izvedbi,?.... bolj je odpadalo, ostala je stroga, očiščena forma.

Profesorja je obiskal pater Salvator, njegov dober znanec, varuh služkinj, ki ga je Plečnik visoko čislal. V preprosti kuverti je položil na mizo dragocenosti — prstane in uhane, in rekel: »Prosim vas, gospod profesor, v imenu darovalk, če bi napravili iz tega zlata krono Svetogorski Materi božji!« Plečnik je obljubil, videl pa sem, da se je ravnanju g. patra čudil in večkrat pogledal mimo njega skozi okno, kar je storil redko, le kadar je kaj posebnega premišljeval. Po kratkem pogovoru je pater odšel. Plečnik me je poklical: »Pridite, poglejva!« In je previdno stresel dragocenosti na mizo. »Da hört sich alles auf!«⁴ Take dragocenosti kar takole v kuverti, neprešteto, brez seznama. To je nezaslišano!« Nadaljeval je: »Ne bomo nič prelivali, nič drobili! Vse to je kamen spotike. Kar iz nepredelanega, tale quale bom naredil krono, ne sme se tako uničevati lepih stvari!« Plečnik je cenil zlatarsko, pasarsko delo. »Ne morem si misliti, kako boste to storili!« »Videli boste!« je odgovoril Plečnik in odšel.

Naslednji dan mi je pokazal skico: Na dveh, malo usločenih prečkah so viseli uhani in prstani. Prečke so bile pritrjene na preprost, vendar nepopisno lepo oblikovan izrez krone.

»In imele bodo veselje darovalke, ko bodo videle svoje prstane in uhane v kroni Matere božje!«

Kako je dozorevalo delo, ne vem, ker je Plečnik vse sam risal in vodil. Ko sem krono videl na njenem mestu, sem se čudil njeni lepoti. To je neznana Plečnikova mojstrovina, nepoznana umetnina. Na tej kroni je pokazal svoje nedosegljive sposobnosti. Namestitev krone, premišljen, pretehtan in uglašen dekor, vse pa na tako ponižen, enostaven način.

Je krona še na svojem mestu? Leta so minila, kar je nisem videl. Nič ni bolj karakterističnega za Plečnika od te krone.

Plečnik, poln fantazije, idej.

Umetnik, z nedopovedljivim, finim občutkom za razpored in uravnoteženje, raznolikost oblik in barv.

Človek, sam skromen in ponižen, je povzdignil veljavo izdelkom drugih.

Rahločuten, iskren in obziren, spoštljiv do bližnjega, saj si lahko mislimo ginjenost darovalk, ko so ugledale svoje darove v kroni!

Da, čudovit je učinek te krone. Še bolj čudovita je zame, ker zrcali Plečnika, njegov skriti namen, ki zanj ne bi vedel, če mi ga ne bi sam povedal.

Naj se povrnem nazaj, kako so njegove ideje postale skice, skice načrti in ti končno gotova dela, umetnine.

»Ideje so v zraku, idej je vse polno!« je zagotovil. »Včasih sem trdil, da more živeti umetnik le v velemestu, da rodi velike ljudi le velik narod, danes bi rekel, da se tamkaj počutiš tako neobgleno, einsam und verlassen, wie Stein auf der Strasse.«⁵

Ideje so vseh vrst. Potegnejo človeka, cele narode s seboj. V umetnosti, zlasti arhitekturi, je ideja veliko, ni pa vse. V stavbarstvu muss mann zuerst den Baugedanken auflassen, od tega je vse odvisno.«⁶

Torej ni skiciral za prazen nič.

In te skice, ne oziraje se na konkreten namen kažejo tudi njegov svetovni nazor. Rekel sem že, da so bile njegove skice polne bujne fantazije, bogate dekorja. Ali to slednje je že z načrtom plahnelo. Vse je poenostavil, marsikaj opustil.

Ohranil pa je bistvo: proporc, formo, kompozicijo. Skoraj suženj lastne skice: »To ste pa drugače nanесли!« Preveril je s šestilom in pokazal napako: »Dragec, to ni vseeno!«

»No, ta je pa dobra! Saj vi črk ne znate risati. Kaj je to, kar ste narisali, kak napis? Dobro, dobro, da sem vas ujel, preden odidete!« In razložil mi je, ob skiciranju, vse črke, medsebojno povezavo, kako morajo biti prazni prostori med črkami optično površinsko enaki, kakšne morajo biti črke, da niso pokveke, da ne padajo. Posebno tvegane so K, R, S, tudi O, ki mora biti vedno višji od ostalih, itd.

»Veste, čez klasične črke, klasično pisavo je ni!«

»Das haben sie gemacht, wie die alten Meister zu tun pflegen!« Ste me okol prinesli. Pa veste, kar dobro izgleda!« — Mogoče bo koga zanimalo, kaj sem storil: Šrafiral sem fasado nekega paviljona, a ne pod kotom 45°, ampak različno, to je v smeri ploskve, venec v obratni smeri, stebre pokončno, seveda s krivuljnikom. S tem sem si zelo olajšal delo.

Ob prevzemu naloge mi je poudaril, da je silno važna die Aufklärung der Aufgabe.⁸ Kako se nalogo »gor vzame!«

»Sem dozvedel, prejel naloge, ki so me vsega prevzele, da sem se ves tresel!«

»Postaviti steber kar takole na rob vodnjaka, to je ideja, to je pogum! In ta figura z vedrom! In vse v primerni perspektivi! Tako risano in barvano — moram dati palmovo vejico temu delu!«

In je hvalil, naravnost občudoval taistega študenta, ko je napravil spominsko ploščo Pleteršniku. Skoraj mu ni šla v glavo ideja, napraviti ploščo v obliki odprte knjige — Pleteršnikov slovar.

To sem navedel, da uvidimo, kako je cenil idejo.

Ideja je v zasnovi, v konstrukciji, je v formi, nobena umetnost ne zahteva takšnega premisleka kot arhitektura.

»Originalität und Effekthascherei⁹ pa sta za arhitekta lahko usodna. Tako je svaril, če je študent za vsako ceno hotel uveljaviti sicer originalno, ne pa lepo, kaj šele pametno zamisel.

»Predvsem pa vedite, da se umetnost ne da vklepati. So zakoni, ki pa so na čisto poseben način uporabljivi. Lahko rečem, da je dala pobudo za arhitekturo konstrukcija, ali, pozabiti ne smete, da je postala ar-

ce z rdečo zvezdo? To je bivša zastava Socialistične republike Slovenije, sedaj pa je največ lahko simbol le enega dela Slovencev, gotovo pa ne vseh. Kaj pa je Slovencem tista zvezda prinesla, dobro vemo: pomislimo samo na Kominform in na nedavno vojno v Sloveniji. Prav med le-to pa je ogorčenost vzbudilo Pahorjevo sodelovanje pri oddajah Radia Opčine, ki so podpirale agresijo jugoslovanske vojske na slovenski narod. Že prav, da Demos in sedanja slovenska vlada prof. Pahorju nista všeč: to pa še ne pomeni, da lahko opraviču-

Slovenska prosveta in Zveza slovenske katoliške prosvete

razpisujeta

XVII. tekmovanje zamejskih amaterskih odrov

MLADI ODER

*Tekmovanja se lahko udeležijo
amaterski odri, ki delujejo v naši de-
želi.*

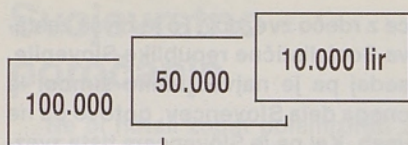
*Tekmovanje traja do konca le-
ta 1991. Izid bo javno razglašen ob
slovenskem kulturnem prazniku fe-
bruarja prihodnjega leta.*

*Skupine, ki se nameravajo ude-
ležiti tekmovanja, morajo javiti svo-
jo udeležbo enemu od obeh priredil-
teljev.*

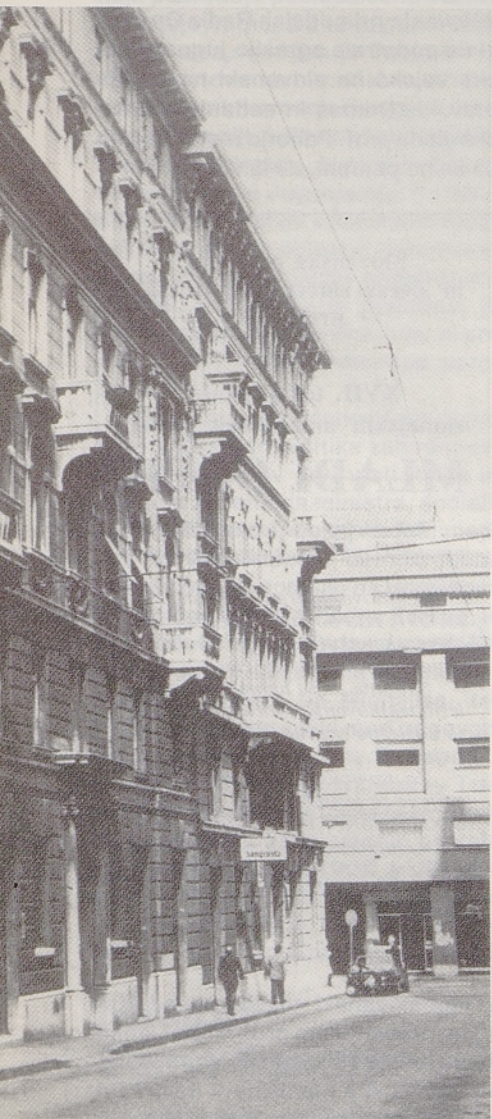
*Za vsa podrobnejša pojasnila in
prijave se je treba javiti na naslov
SLOVENSKA PROSVETA, Trst,
ulica Donizetti 3, tel. 768-189 ali pa
ZVEZA SLOVENSKE KATOLI-
ŠKE PROSVETE, Gorica, viale XX
Settembre 85.*

je jugoslovanski vojaški napad. Kako se potemtakem prof. Pahor lahko še pojavi na ulici kot zagovornik pravic slovenske manjšine v Italiji? Da o klavnem nastopu v oddaji Mixer in o žalitvah na račun pisatelja Alojza Rebule s strani Radia Opčine niti ne govorimo...

Kaže, da je pri prof. Pahorju ideologija prevladala nad narodnostjo, da on izenačuje slovenske interese z interesi leve ideologije in jugoslovanstva in da je vse, ki se s tem pojmovanjem ne ujema, nevredno obstanka. S takim ravnanjem pa si je prof. Pahor zapravil ugled in zaupanje pri marsikaterem pripadniku »drugega Trsta«.



»AKCIJA 10.000«



*S prispevki,
ki jih darujete
v sklad za kulturo,
dograjujemo naš dom
v središču mesta.
Zahvaljujemo se in
priporočamo.*

hitektura res umetnost, ko je ta konstrukcija dobila obliko, mero in proporcijo.«

Odločno pa je pribil: »Gradbeni inženir mi ne bo ukazoval! Hočem dimenzije, kot sem jih narisal.« Da, to je bil Plečnik — arhitekt, ki je snoval po zakonih svojega lepotnega čuta. Nosilnost je presodil po svojem čutu, ne po statičnem računu.

Statični računi pa so bili pred oblastjo vse bolj nujni in železobetone se je vse bolj uveljavljal. Plečnik se je srečal z gradbenim inženirjem, ki je njegovo hotenje pravilno razumel. Tega inženirja je celo tikal in stalno nagovarjal z imenom!

»Poglejte naše lesene hiše. Konstrukcija in namen sta določila mere in proporcije, pa kakšne variacije, kakšne fantazije so možne ravno pri leseni hiši!«

»Človek porabi, mora porabiti veliko časa, veliko mora narediti in potem videti, da končno zadene, da se tako izrazim, polnokrvno formo določenega materiala, to je, da pride material do izraza, ki je tako rekoč že v njem!«

»Nujno je potrebno, da veste, kako bo mojster vaše delo izvršil, ravno pri mizarju si lahko marsikaj »špogate«, ker on »lima!« Tako je opozoril študenta, ki je stol konstruiral preveč po tesarsko.

»Bog živi pošteno rokodelstvo!« je večkrat kot v šali vzkliknil, mislil pa zares. Mojstra, ki je nekaj znal in pri tem pokazal še veselje in voljo, je cenil nad vse! Zato je rad in pogosto stopil v delavnico in mojstra, ki je delo izvrševal, najprej pohvalil. Če pa je bilo kaj narobe, je najprej krivil sebe. Zato so mojstri radi delali, popravljali in mu ugodili. Mojstra, ki pa za to ni imel smisla, je v bodoče odklonil.

»Das Programm bin ich!«¹⁰

Prosil je starega Tomana, naj bi študentom pokazal, kako se izklesše torus. Gospod Toman je vzel kladivo in dleto in pred študenti mirno izklesal en primerek. Plečniku je to nepopisno imponiralo: »Tak mojster!«

»Kovano mora biti tako, da se poznajo udarci kladiva!«

Ne poznam Plečnikovega dela iz letega železa.

O železobetonu: »Ta kaša, te železne štange notri, to ni noben monumentalni material! To opaženje in vlivanje, das ist kein Bauen!¹¹. Mislim, da že izraz graditi dovolj pove: Gradi se od kamna do kamna, torej s sestavljanjem, polaganjem!« Pozneje je vse to dopustil, kajti Plečnik ni nikoli zakrknil. Nasprotno! Bolj ko je bil star, bolj je bil življenjski, uvidljiv.

Pohvalil je Dolinarjeve gigante na Krekovem grobu, nikakor pa ne arhitekture in kompozicije. Rekel je, da bi jih uporabil na drugem mestu, za drugačen spomenik, ob steni v cerkvi ali kapeli.

Ko je še govoril o Meštroviču, je rekel: »Veste, njemu sem veliko pomagal ob razstavi na Dunaju. Kar mi je posebej ugajalo, sva postavila na prosto, pred vhod. Uspeh je bil popoln. Ljudje so si že iz radovednosti ogledali še tisto, kar je bilo v paviljonu. In bili so navdušeni!«

(se nadaljuje)

1) Napušč

2) To ni nobena prava konstrukcija

3) To lahko gladko opustite, je popolnoma odveč

4) Zdaj pa je že dovolj!

5) Sam in zapuščen kot kamen na cesti

6) Zamisel stavbe moraš najprej opustiti

7) To ste naredili kot izkušen mojster

8) Opustitev naloge

9) Iskanje originalnosti in efektov

10) Program sem jaz!

11) To ni nobena stavba

sko *Tomáška ves* pri Slovenjem Gradcu (KLS IV,518; ATLAS 64/A1). Redek, a s polnim kontroliranim poreklom je priimek *Tomažej* (ZSSP PT).

V primeru priimka s formantom *-in* se lahko spet prepletajo, posebno na Zahodu, interference z enakoglasnim romanskim priimkom (pa vseeno, kako ga pišemo, saj nam je jasno, kako je bila donedavna pisava naših in nenaših priimkov na našem prostoru na voljo župnikom in uradnikom): zato naj jih navajam brez razlike; *Tomažin* (ZSSP Štajerska, KR, Metlika, LJ, NM, Radovljica, Kočevje, GO), *Tamažin* z akanjem (ZSSP Tolmin), *Tomašlj* (ZSSP MB), *Tomazin* (ZSSP Štajerska, Logatec, Črnomelj, LJ, NM, Radovljica, Jesenice, Kočevje, MB; TS). Z nadaljnjo sestavo, ne da bi spet mogli ločiti med domačim kontroliranim poreklom in hibridnimi sestavi, tako pogostnimi na naši zahodni meji, *Tomažinčič* (ZSSP Primorska), *Tomazincich* (TS), *Tomasinsig* (SPZM Gradiška), *Tomasincic* v Trzinu za fašizma → *Tomasini* (PIZZAGALLI 167), *Tomasincich* in *Tommasincich* v TS → *Tomasini*, *Tommasini* (PIZZAGALLI 157,323), *Tomasincig* v TS → *Tomasini* (PIZZAGALLI 323). Ta priimek se zrcali tudi v krajevnih imenih: naselje *Tomažini* pri Velikih Laščah (KLS II,436; ATLAS 166/B1) in zaselek *Tomažini*, *Tamažini* pri Kalonkovcu v Trstu (TO/F7); dva zaselka *Tomažini* na Goričkem (ATLAS 8/A2 in B2).

Iz neohranjenega osnovnega imena **Tomažē* je nastal priimek *Tomasetig* (SPZM Nadiške doline, Čedad, Tavorjana, UD in okolica, Corno di Rosazzo; TS, Devin-Nabrežina), *Tomasettig* (SPZM Čedad, Buttrio), *Tomasetti* (SPZM GO).

Priimkovna oblika *Tomasino* (SPZM Karnajska dolina, Terska dolina, Neme) se lahko krije z enakoglasnim priimkom italijanskega izvira, s poitalijančenim furlanskim priimkom, predvsem pa lahko skriva že zdavnaj poitalijančen avtohtoni slovenski priimek, ki se je morda sprva glasil **Tomážič* (prim. *Mihélič* → *Michelizza* v sami Karnajski dolini, str. 93).

Gotovo je furlanskega ali italijanskega izvira priimek 1600 *Andreas Tomason de Uernassio* v Ažli (MISSIO), tudi zaselek *Tomažon* pri Podbrdu (ATLAS 102/B2); *Tomazoni* (ZSSP Ilirska Bistrica). In če smo že pri romanskih priimkih v našem prostoru, naj dodamo še *Tomasi* (ZSSP Dravograd, MB, Postojna), *Tomasini* (ZSSP MB, Konjice). Tu jeja izvira iz drugih slovenskih področij so videti priimki *Tomaževič* (ZSSP KR, Črnomelj, Radovljica, LJ, Ilirska Bistrica) in *Tomazov* (ZSSP LJ).

Prede se lotimo hipokoristikov, naj se spomnimo še nekaterih krajevnih imen: ok. 1300 *Tomazoviza*, »kraj verjetno nekje med Beneškimi Slovenci« (KOS II,278); ok. 1200 *Tolmascoviz* »(Tomaževica) pri Komnu« (KOS II,109) = naselje *Tamáčevica* pri Komnu (KLS I,339; ATLAS 160/A2) = *Tomaževica* (KOŠTIÁL 627); naselje *Tomáčevo* ob robu Ljubljane (KLS II,353; ATLAS 127/A2); pokrajinsko ime *Tomačevski prod* (ATLAS 127/A1). Prisotnost *-č-* namesto *-ž-* ali v konkurenci z njim zahteva še pozornost in študij ter se ne bomo tu ustavili ob pojavu samem. Naj navedemo še zaselka *Tomaževac* pri Lučah ob Savinji in Trbovljah (ATLAS 86/B2,111/A2).

* * *

Apokopirani hipokoristik našega hagionima ohranja priimkovna oblika *Tom* (ZSSP Kamnik, Litija, CE, LJ; TS). Iz njega so nastale druge imenske oblike:

s formantom *-ec*: 1354 *Juanus de Thomeç* (BM), *Thomeç magister veget[um]* (T. sodar, CAP CERE III,c.32r.); od sredine XIV. stoletja tudi drugje na Primorskem v zapi-

sih *Thomacz*, *T(h)omecz*, *Thometz*, *Thumecz*, *Tomeç*, *Tometz*, *Thomcz* (KOS). Danes *Tomec* (ZSSP Kamnik, Logatec, Dolnja Lendava, Črnomelj, Krško, MB, Kočevje, LJ), *Tomac* (ZSSP KR, MB), *Tomaz* (TS, če ni to kar *Tomaž* brez diakritičnega znamenja), *Tomic* (ZSSP Kamnik, KR, Krško, Slovenj Gradec, LJ, NM, GO; v TS je to lahko le nepopoln zapis za *Tomič*), *Tomc* (ZSSP Gorenjska, Štajerska, Logatec, Dolenjska, LJ, Ilirska Bistrica), *Tomz* (ZSSP LJ), v TS *Tomic* → *Tomei* in *Tomitz* → *Tommasini* (PIZZAGALLI 157,323).

S formantom *-ič*: *Tomič* (ZSSP Logatec, Krško, Metlika, Dravograd, CE, NM, LJ, MB ob vzporednem *Tomič* v Logatcu, CE, Idriji in Ilirski Bistrici ter neopredeljivem *Tomich* v Trstu, tu tudi → *Tommasini*, *Tomaselli*, PIZZAGALLI 157,323); *Tomitsch* in *Tomitz* (ZSSP Kočevje, slednji tudi v TS); tudi ime zaselka *Tomič* na Kozjaku (ATLAS 15/B3).

S sestavljenim formantom *-ičič*: *Tomčič* (ZSSP Postojna); zaradi njegove redkosti lahko sumimo, da izvira iz hrvaškega *Tomčič*.

S formantom *-è*: *Tome* (ZSSP KR, Metlika, LJ, MB); *Tomè* (KOŠTIÁL 627; TS, Devin-Nabrežina); tudi ime zaselka *Tome* pri Medvodah (ATLAS 106/A3).

S formantom *-ih*: *Tonih* ← *Tomih* (BREZNIK 263).

Številne so priimkovne oblike s formantom *-š-* in nadaljnjo sestavo. Začeli bomo z edinstvenim *Tomš* (ZSSP LJ) in s pogostnejšim *Tomše* (ZSSP Štajerska, KR, LJ, NM, Radovljica, Kočevje; BREZNIK 263 ga navaja že 1505 v urbarju za Stranje pri Postojni); najpogostnejši pa je *Tomšič* (ZSSP vsa Slovenija), *Tomsic* (TS), *Tomsich* (TS, tu tudi → *Tommasini*, *Tomaselli*, *Tomasi*, PIZZAGALLI 157,323), *Tomsig* (SPZM GO, Sovodnje ob Soči, v Trzinu → *Tomasini*, PIZZAGALLI 167; TS), po prilikovanju *m* → *n* pred *š* še *Tonsig* (SPZM Trzin in okolica), *Tonsigh* (SPZM UD, PN), v Trstu za fašizma *Tonsich* → *Tonsi* (PIZZAGALLI 324), izpričano tudi znotraj Slovenije kot ime zaselka *Tonšič* pri Idriji (ATLAS 103/A3). Ob zadnjem imenu morda lahko omenimo tudi zaselek *Tonšnik* pri Vitanju (ATLAS 65/B3). Omeniti je še redkejši priimek *Tomšek* (ZSSP CE, LJ). Nekaj pomislekov imam ob imenih dveh naselij, a jih vendar omenim tu: *Tomaševa graba* v Prekmurju (ATLAS 7/B2) in *Tamše* na Pohorju (ATLAS 38/A3).

* * *

Odslej nas bo obdajalo morje dvomov, negotovosti, vprašanj. Recimo ob priimkovni obliki, ki je videti kar čedno prisotna v času in prostoru: 1494 *Thomel*, kmet v Zgoniku ali Saležu (KOS II,218), *Machne Tomel*, kmet v Velikem Repnu (sic, KOS II,217), a — pozor! — tudi *Tomel(l)*, kmet v Romansu (KOS II,221; Romans je naselje v Furlaniji zahodno od Gradiške ob Soči); priimek je prisotno v glavnem na Gorenjskem: *Tomel* (ZSSP Kamnik; TS), *Tomelj* (ZSSP Kamnik, Krško, LJ; TS); *Tomeli?* (ZSSP Kamnik); z nadaljnjo sestavo *Tomele* (ZSSP KR), *Tomle* (ZSSP LJ): kakor večina slovenskih priimkov na *-el(j)* bo tudi ta nemškega izvira, a je dovolj izpričan v našem času in prostoru, da ga imamo za ponašenegea.

Enako izpričan v času in prostoru je ime *Thoman* (od 1491 več ljudi, KOS), priimek *Toman* (ZSSP Kamnik, Štajerska, LJ, Radovljica), *Tomann* (TS), *Thoman* (ZSSP LJ), *Thomann* (SPZM GO), v nadaljnji sestavi *Tomanic* (ZSSP PT), *Tomanič* (ZSSP PT, Ljutomer, CE, MB, Radovljica, Jesenice); tudi krajevno imenoslovje se ne šali: zaselek *Toman* v Rožu (ATLAS 30/A2 na seznamu, B2 na karti), pri Gornjem Gradu (86/B3; tu tudi pokrajina *Tomanova planina*) in pri Celju (112/B1); *Tomanje* v Halozah (95/A2). Tu lahko interferirata dve razlagi: ali je ime sestavljeno iz apo-

kopiranega hipokoristika s formantom *-man* in ga je imeti za slovensko s kontroliranim poreklom (ob olajšavi *mm* → *m*), ali imamo opraviti z nemškim imenom.

Ni pa nobenega dvoma o furlanskem izviru pri priimkovnih oblikah *Tomat* (ZSSP NM) in *Tomaduc* (ZSSP Po-stojna).

Na rešetu ostane še nekaj priimkov in krajevnih imen, zelo poredkoma izpričanih, za katerimi lahko slutimo pi-sane tuje vplive, vendar ne vedno. Če naj prezrem števil-ne imenske oblike, pri katerih sem (skoraj) prepričan, da so tuje, naj nanizam vsaj one, ki jih lahko še pretresemo, da ugotovimo, ali (in koliko) so slovenske ter ali so res iz našega hagianima; navedel jih bom kar zapovrstjo brez poskusa razlage: priimki *Tomis* (ZSSP Dravograd), *Tomišič* (ZSSP Kočevje, MB), *Tomka* (ZSSP Dolnja Lendava, MS), *Tomkovič* (ZSSP Konjice), *Tomničič* (ZSSP GO), *Tömö* (ZSSP Dolnja Lendava), *Tomos* (ZSSP Črnomelj), *Tomovič* (ZSSP MB), *Tomovic* in *Tomovich* (TS), *Tominich* (TS). Zadnje priimkovno obliko sem navedel zgolj zaradi vzporednosti s krajevnimi imeni, ki sledijo: zaselek *Tomin* pri Horjulu (ATLAS 125/A3), naselje *Tominje* pri Ilirski Bi-strictri (KLS I,99; ATLAS 197 = A2), *Tomišelj* pri Ljubljani (KLS II,436; ATLAS 146/B1 ob *Tomišeljskem morostu*, po-krajinsko ime).

Preostane drobiž: zaselek *Tomerl* — ime je izrazito nemško — pri lvniku na Koroškem (ATLAS 14/A3), zase-lek *Tomk* v Zgornjem Kotu na Koroškem (ATLAS 57/A1) in neopredeljivo ime zaselka *Tomazelj* pri Polzeli (ATLAS 89/B2).

Titus

V starem Rimu je *Titus* bil pogosten *praenomen*; morda sovpada z zoonimom *titus* 'divji golob' (tudi med Slo-vani je *golob* postal ime, ki ga današnji slovenski priimek *Golob* nadaljuje), morda je iskati razlago v otroškem go-voru, morda še drugje. Cerkev praznuje 4. januarja sv. Ti-ta, priljubljenega učenca apostola Pavla in škofa na Kreti, in še 21. februarja sv. Tita mučenca, 2. aprila sv. Tita ču-dodelnika, 2. junija sv. Tita, mučenca v Lyonu, ter 16. av-gusta sv. Tita diakona, mučenca v Rimu (TAGLIAVINI I,6).

KEBER 365 se ustavlja ob priimku *Titovšek* (ZSSP Krško), ki je prisoten že v 17. stoletju v rojstni knjigi Rade-če. Redek priimek je videti že zavoljo kompleksne sesta-ve razmeroma mlad. Ob njem bi rad navedel še *Titman* (ZSSP Kočevje), medtem ko je *Titov* (ZSSP Radovljica, Je-senice, LJ) videti tujega porekla.

Ime je videti odsotno v krajevnem imenoslovlju.

Tobias

Sv. Tobija, imenovan 'prerok', ker je napovedal konec suženjstva izraelskega naroda v Asiriji, uničenje Niniv in povratek Judov v Judejo, je le v nemškem Martirologiju bla-ženega Petra Kanizija; njegov praznik je 2. septembra. Rimski Martirologij omenja le sv. Tobija, mučenca v Se-basti v Armeniji, 2. novembra; 2. januarja časti Cerkev še sv. Tobijo, mučenca v Sirmiu. Cerkveno latinsko ime *To-bias* se preko grškega *Tobía* navezuje na judovsko *Tôbhî-yâh*, to je teoforično ime, sestavljeno s *tôbh* 'dober' in krajšo obliko neizgovorljivega božjega imena *Yahvé*, pomeni to-rej 'Bog je dober' (TAGLIAVINI II,290).

Ime se je pri nas ohranilo izključno v priimku *Tobias*, *Tobijas* (ZSSP PT, LJ), očitno madžarskega porekla, in

bržkone še v priimkih *Tobinger* (ZSSP MB) nemškega po-rekla in *Tobiš* (ZSSP CE).

V krajevnem imenoslovlju ni sledu za njim.

Ubalduš

Germanško ime, ki ga najstarejši viri izpričujejo kot *Hu-gibald*, *Hucbaldus* → *Hubald*, je sestavljeno s *hugi*, *hugu* 'pamet' in *bald* 'pogumen', pomeni torej '(človek) drz-na-ga poguma'. Sv. Ubalduš puščavnik, škof v Gubbiu, umrl I. 1160., — Cerkev ga praznuje 16. maja — je češčen v sred-nji Italiji (njemu je posvečena stolnica v Assisiju), poleg nje-ga časti Cerkev 9. aprila še sv. Ubalda Adimarija, servita (TAGLIAVINI I,156).

Ime je pri nas tako redko, da ga KEBER prezre. Na Slo-venskem sta pa le dva zaselka — oz. dve cerkvi — Sv. *Ubaldu* pri Cerknem in pri Kopru (ATLAS 102/B3,194/A3).

Uldaricus

Germanško ime *Odalrich* je sestavljeno z **odal* 'ded-na imovina; bogastvo' in *rik* 'gospod, gospodar', pomeni torej 'dedni posestnik; gospodar imovine'. Cerkev časti sv. Ulricha, po naše Urha, augsburškega škofa, 4. julija, in še 11. marca blaženega Urha, cistercijanca, opata v Kaiser-heimu, 19. aprila sv. Urha benediktinca, 10. julija sv. Urha iz Regensburga in 7. avgusta blaženega Urha, škofa v Pas-sauu (TAGLIAVINI I,221).

Pri nas je ime *Odalrich*, *Uldarich*, ki se je že v nem-škem svetu spremenilo v *Ulrich*, nadalje olajšalo v *Urih* → *Urh* (F. Ramovš, Historična gramatika II,39). Vendar so zgo-dovinske priče pisane: v najstarejših virih od začetka XII. stoletja — ki jih vse omenja KEBER 371 — ga beremo v oblikah *Uldarich*, *Wodolricus*, *Ulricus*, *Ulrich*, *Ulricus*, njim dodajamo še oblike, ki jih beremo od okoli 1200 v KOSO-VIH Urbarjih: *Vlreich*, *Wolrich*, *Wolricus* (poslednji dve v Resiutti, kakor piše Kos, mi bi rekli na Bili v Furlaniji tik pred vhomom v Reziyo, ok. 1240 in izdajata prej romansko imensko obliko kakor slovensko), ok. 1300 *Worlicus* iz Sof-fumberga (mi bomo rajši rekli iz Podcerkve: a spet imamo opravke s tujcem, ki je bil v Podcerkvi fevdalec, po vsi pri-liko Nemeč; tudi ta imenska oblika nam torej ne osvetljuje razvoja naše imenske oblike, a nam prej izpričuje, kako se je naše ime razvijalo v tesni zvezi z razvojem tega imena pri Nemcih in Furlanih, a le neodvisno od njih), in še *Vorich*, *Vorichus*, *Voricus*, *Vorlicus*, *Wlreich*, *Wlrich*, *Wolreich*, *Ul-rik*. Vse te imenske oblike pokažejo na pisane interferen-ce latinskega imena in novih germanskih in romanskih imenskih oblik ob naši, kakor je pač vsak pisec znal in ho-tel pisati v skladu s konvencijami ter s svojimi izkustvi. To-liko pač v dokaz, da ni nobena druga imenska oblika doži-vela v tem času toliko različnih zapisov.

Kakšna je situacija na skrajnem Zahodu? 1393 nam CA-STELLO pokaže ostro razliko med *Odoricus de Castello*, samim fevdalcem v Čenti, in slovenskimi plačevalci daja-tev *Wolricus in Lusevera* (v Bardu, 30, 31), *Worlicus* (sicer enkrat spet za gospodarja, drugače pa za Slovence) in *Michotis* (v Sedliščih, 34), in *Sidilis* (v Sedilih, 49), in *Usyun-to* (v Uzeuntu, 145,146,163). V ČERNJEJSKEM RKP se ime pojavlja le enkrat 1486 *Odoricus... de Nimis* (26) v zvezi z gospodom v Nemah.

Še bolj pisana je situacija v Trstu: tu se pojavljajo v naj-večji promiskuiteti latinske, romanske, slovenske imen-ske oblike, pogostoma celo pri istem nosilcu. Začeni z le-

tom 1307 beremo *Volricus*, *Wolricus* — med njimi 1309 *Volricus sclavus* (CAP R, cc.40r. in 60r.); 1368 *Volrichus de Sexana* (CAP CERE I,c.58v.) — *Odorigus* — med temi od 1310 *Odorigus de Acha*, 1320 *Odorigus Ticiča* (CAP Q,c.61v.) — *Odoricus* — med našimi poleg onega *de Acha* še 1317 *Odoricus de Stanca*, od 1360 *Odoricus/Odoricus de Prebixa/Prebissa*; 1399 *Odoricus Babich*; *Odoricus* (od 1395 *Odoricus/Voldoricus de Prosinec*), *Voilricus*, *Voldoricus*, *Durligus/Durlisc/Odoricus*, *Dorlicus*. Od začetka XV. stoletja beremo vsaj v kodeksih stolnega arhiva po največ *Odoricus* in *Odoricus*. V drugih virih beremo še *Odericus*, *Voricus*, *Vorich/Worich*. Če izvzamemo značilno tergestinsko imensko obliko *Durlik* (ki jo ekstrapoliram iz polatinjenih zapisov), so vse druge vse premalo značilne in prozorne, da bi izdale kako gotovost: gotovo so tedaj v mestu rabili več imenskih oblik, a razen tergestinske ni zaradi konvencionalnih latinizacij točno razbrati germanskih od slovenskih in latinske. O slovenski obliki *Urh* ni še ne duha ne sluha in to se pokaže tudi pri tedanjem zapisovanju krajevnih in cerkvenih imen: od okoli 1200 *Sanctus Wolricus* (KOS II,110,302, danes Branik), 1494 *Sand Vlrich* (KOS II,211 Samatorica), od 1369 *Sanctus Vodorlicus/Woldoricus* (CAP, Dolina): končno izdaja slednji *Vodorlicus* le nerodno latinizacijo tergestinske oblike *san Durlik* (MUGL 141).

* * *

Najstarejša priimkovna oblika, kar sem jih zasledil, je 1498 *Micklaw Vlrich* v Zarečici (KOS II,237) in še danes beremo *Ulrih* (ZSSP KR, Laško, Radovljica, Slovenj Gradec), *Ulrich* (ZSSP Litija, KR, Ljutomer, MB, LJ): vsaj ob severni meji ne moremo razlikovati med nemškim izvirom in morebitno staro slovensko obliko. Mnogo pogostnejši je priimek, ki ponavlja slovensko ljudsko obliko tega svetniškega imena: *Urh* (ZSSP Gorenjska, Logatec, Črnomelj, Metlika, Štajerska, LJ, Kočevje, Postojna, Ilirska Bistrica), *Urch* (ZSSP CE) oziroma starejšo različico *Urih* (ZSSP Črnomelj, Dravograd, MB).

Pri izvedenih priimkovnih oblikah nastajajo številni problemi. Že pri patronimiku na *-ič* moramo dopuščati interferenco z metronimikom iz imena Urša: *Uršič* (ZSSP vsa Slovenija), *Ursič* (ZSSP GO, Tolmin, Idrija), tudi ime zaselkov pri Slovenjem Gradcu in Slovenski Bistrici (ATLAS 37/B3, 44/A1), *Ursic* (ZSSP Tolmin; SPZM Goriška, UD, Pasian di Prato, Cordenons; TS; Devin-Nabrežina, tu za fašizma → *Orsi*, *Ursi*, *Orsini*, PIZZAGALLI 158, 328), *Ursich* (TS, Devin-Nabrežina, tu → k.z. in še *Orsini*, PIZZAGALLI 122 itd.), *Ursig* (SPZM Špeter, Pasian di Prato; v Turriacu → *Orsi*, PIZZAGALLI 175), *Ursigh* (SPZM Ronchis/UD), v Trstu še *Urschizh*, *Urschitz*, *Urshizh* → *Orsi*, *Ursis* (PIZZAGALLI 158,328); takoj za njimi moramo upoštevati alternativne zapise z *V-Ive-IVo-* namesto *U-*, vendar moramo spet takoj opozoriti na druge možne interference (apelativ *vrh*, hagionim *Laurentius* idr.): *Vršič* (ZSSP Štajerska, Tolmin), *Veršič* (ZSSP Štajerska), *Voršič* (ZSSP Štajerska, GO), *Versic* (TS), *Versich* (TS; tu → *Versi*, PIZZAGALLI 159), *Versig* → *Versi* v S. Canzian D'Isonzo (PIZZAGALLI 170).

Pri drugačnih sestavih nevarnosti še rastejo in bom od slej nanizal nekaj priimkovnih oblik, pri katerih lahko tvegamo (med drugimi) tudi razlago iz našega hagionima: kaj reči, recimo, o edinstvenem *Ursch*, v TS → *Orsi* (PIZZAGALLI 158,328)? Še najbolj zanesljiv je videti *Vorih* (ZSSP PT), *Vorik* (ZSSP MB), *Voric* (TS), *Vorich* (TS, tu → *Vorini*, PIZZAGALLI 333): tu nam je videti *Uldericus* bližji kakor *Laurentius* oz. njegova koroška varianta *Voranc*.

Pri *Urša* (ZSSP Tolmin), *Verša* (ZSSP MS), *Verscha* v TS → *Versa* (PIZZAGALLI 159), *Vorša* (ZSSP MB) odkod naj izhajamo? Poleg Urha in Urše je še kaj možnosti za razlago? Isto velja seveda za *Voršè* (ZSSP PT, MB), za *Voršek* (ZSSP Logatec) in morda še za kateri priimek.

Pri *Uršaj* (ZSSP Slovenj Gradec), *Uršej* (ZSSP Dravograd, LJ, Slovenj Gradec; BREZNIK 264 ga izrecno omenja med izvedenkami od našega hagionima), *Vršaj* (ZSSP Litija, NM; TS) začenjam močno dvomiti o njegovem svetniškem poreklu spričo pogostnejšega *Vrščaj* (ZSSP Štajerska, Dolenjska, LJ).

Pri nekaterih nimamo vzporednih oblik z več zapisi, ali jih komaj imamo in smo pri razlagi vsekakor v škripcih: *Urško* (ZSSP Krško); *Vršec* (ZSSP Šmarje, Brežice, LJ); *Uršnik* (ZSSP Štajerska, LJ), tudi ime zaselkov pri Dravogradu in Vuzenici (ATLAS 37/B1,38/A1), *Voršnik* (ZSSP Štajerska) in ime zaselka *Uršjek* pri Velenju (ATLAS 89/B2).

Pisana podoba osebnega imena v poznem srednjem veku me sili iskati še druge rešitve in druge izvedenke, a strah pred problemi me popolnoma hromi: brez zgodovinskega gradiva ob posameznih oblikah in razvojnih dokazov je bolje iz previdnosti molčati.

* * *

Pri krajevnem imenoslovju smo na varnem, kakor dolgo govorimo o samem svetniku. Z dvema krajevnima imenom smo že opravili v srednjem veku, ko smo ugotovili, da je enemu danes ime Branik, drugemu Dolina (slednjemu je danes italijansko ime *San Dorligo della Valle*, pri čemer je prvi del poitalijančena oblika nekdanjega tergestinskega imena, drugi del je srednjeveško ime *Vallis*, ki povsem ustreza slovenskemu imenu *Dolina*: pri tem nam bo v korist pomisliti, da je Dolina nastala z združitvijo več manjših naselij in zaselkov — Suhorje, Sv. Martin idr. — ki so jih v poznem srednjem veku pogostoma še poimenovali z vsemi temi imeni). *Sand Vlrich* je pa ime cerkvice v Samatorci, ne pa ime naselja. Na Koroškem imamo še dve naselji *Št. Urh* pri Celovcu, n. *St. Ulrich* (KOROŠKA C9) in pri Djekšah, n. *St. Ulrich am Johannisberg* (KOROŠKA A12). Pri Slovenski Bistrici je še naselje *Urh*, »do l. 1955 *Sv. Urh*« (KLS IV,557; ATLAS 67/A2) v bližini *Urhovega vrha*, zaselki *Sv. Urh* so pa še pri Ravnah (ATLAS 36/A1), Šoštanju (63/B3), Tolminu (100/B2), Zagorju (111/A3), Horjulu (125/B3), Čatežu (150/B1), Krškem (155/A3) in Cerknici (165/B2). Sem spada gotovo tudi naselje *Urh* pri LJ (KLS 0; ATLAS 127/B3). Ok. 1200 je *Sanctus Wolricus* krajevno ime v Branici (KOS II,110,302).

Urh je ime zaselkov pri Globasnici, Zalem Logu, Ljubljani, Sevnici in Ilirski Bistrici (ATLAS 34/A3,103/A2, 127/B3,133/A3,197/A2). Pri Retju je še pokrajinsko ime *Uršji Lazi* (ATLAS 184/A2). Delj si ne upam, ko je že pri teh imenih več negotovosti kakor gotovosti.

Urbanus

To samó moško osebno ime se je pojavilo ob začetku krščanske dobe in je bilo lastno osmim papežem — sv. Urban I., ki ga Cerkev časti 25. maja, je umrl mučeniške smrti l. 230. — in številnim svetnikom (škofom in mučencem). Sprva je bil *cognomen* in je oblikovno enak pridevniku *urbanus* 'meščan', pozneje tudi 'dobro vzgojen'; morda pa je ta razlaga imena le paretimološka in njegova oblika predstavlja adaptacijo pridevniku; morda je torej iskati izvir ime na v imenu *Urbanus*, *Urbinius* nerimskega izvira in nepojasnjenega pomena (TAGLIAVINI I,166).

Ime se pojavlja v pisnih oblikah *Urbanus*, *Urban*, *Vrbanus*, *Vrban*, *Vrbann* od druge polovice XIV. stoletja po slovenskem prostoru (KEBER 370, KOS II...), je pa povsem odsotno na skrajnem Zahodu (Trst, CASTELLO, ČERNJEJSKI RKP.).

Priimek, ki ponavlja osebno ime, se glasi *Urban* (ZSSP KR, Dravograd, Radovljica, LJ, MB; SPZM Goriška, Ampezzo, Arta Terme; TS, Milje; marsikje je priimek naravnost nemškega izvira), *Vrban* (ZSSP MB, Metlika, Radovljica), *Verban* (ZSSP Dolnja Lendava, MS; TS). Priimek ponavljajo tudi imena zaselkov *Urban* pri Slovenjem Gradcu, na Kozjaku, pri Vitanju, Vojskem, Idriji in Ajdovščini (ATLAS 37/B2, 41/A1, 65/A2, 122/A1, 123/B3, 142/B2), *Vrban* v Prekmurju, pri Šoštanju in Trbovljah (ATLAS 8/A3, 63/B2, 111/B2).

Iz celega imena so nastali izvedeni priimki. S formantom *-ec*: *Urbanec* (ZSSP Gorenjska, LJ, MB), *Vrbanec* (ZSSP Črnomelj), *Urbanc* (ZSSP Kamnik, Štajerska, KR, Logatec, LJ, Kočevje; Milje), tudi ime zaselkov pri Vuzenici, na Pohorju, pri Mozirju in Horjulu (ATLAS 38/A1 ob vodnem imenu *Urbančev graben*, 39/B3, 88/A2, 125/B3), v množini *Urbanci* pri Dekanih (ATLAS 194/B2), *Vrbanc* je le ime zaselka pri Polhovem Gradcu (ATLAS 125/A2), vsaj delno — ob očitnem hrvatskem poreklu — *Urbanac* (ZSSP LJ; v TS za fašizma → *Urbani*, PIZZAGALLI 327), *Urbanaz* (SPZM Jesenje pri Podutani; TS), 1501 *Crisse Vrbanatz*, kmet v Brezovnici (KEBER, 370), *Verbanaz* (TS), *Verbanaz* (SPZM Gradež; v Tržiču za fašizma → *Urbani*, PIZZAGALLI 167), *Vrbanc* (ZSSP Črnomelj).

S formantom *-ič*: *Urbanič* (ZSSP Krško, LJ, MB), tudi ime dveh zaselkov pri Zgornji Ščavnici in v Slovenskih Goricah (ATLAS 18/B3, 43/A1), *Vrbanič* (ZSSP Šmarje pri Jelšah, MB), *Verbanič* (ZSSP Ljutomer, MB), *Urbanč* (ZSSP Krško).

Z dvojnimi formantom *-ičič*: *Urbančič* (ZSSP Kamnik, Štajerska, KR, Logatec, Metlika, LJ, NM, Kočevje, Primorska), *Urbancic* in *Urbancich* (TS, tu → *Urbani*, PIZZAGALLI 158, 327), *Urbancig* (SPZM Nadiške doline, Čedad, Noax, UD), *Urbancigh* (SPZM Povoletto/UD), *Vrbancič* (ZSSP Štajerska), *Verbančič* (ZSSP KR, Dolnja Lendava, CE, Ljutomer, Radovljica), *Vrbenčič* (ZSSP GO).

S formantom *-ek*: *Urbanek* (ZSSP MB), *Vrbanek* (ZSSP Metlika). S sestavljenim formantom *-ček*: *Urbanček* (ZSSP KR), ime zaselka *Vrbanček* pri Gorenji Vasi (ATLAS 124/B2).

S sestavljenim formantom *-šek*: *Vrbajnsak* (ZSSP Litija), *Vrbanjščak* (ZSSP PT, Ljutomer, MB), *Verbanjščak* (ZSSP Ljutomer), *Verbajnshek* (ZSSP Ljutomer, MB), *Vrbanjšak*, *Verbanjščak*, *Verbanjšek* (ZSSP MB), *Vrbenšek* (ZSSP Kamnik). Tu moramo navesti še gorsko ime *Vrbanjšak* v Halozah (ATLAS 97/A1).

S sestavljenim, brčkone hibridnim formantom *-celj*: *Urbancel* (ZSSP Slovenj Gradec), *Urbancl* (ZSSP Dravograd, LJ, MB, Slovenj Gradec), gorsko ime *Vrbancel* v Slovenskih Goricah (ATLAS 71/A2).

S formantom *-(i)ja*: *Urbanija* (ZSSP Kamnik, Litija, PT, LJ, MB, Postojna, GO), tudi ime zaselka pri Litiji (ATLAS 129/B1), *Urbanja* (ZSSP Kamnik, PT, MB, Radovljica, LJ).

O priimku s formantom *-ica*, ki ga berem le v Trstu in Miljah v pisni obliki *Urbanizza*, ne moremo seveda brez zgodovinskih raziskav ugotoviti, ali je slovenskega ali hrvatskega izvira.

Iz cele osnove *Urban-* nam preostaneta dve povsem atipični priimkovni obliki, obe po vsi priliki romanskega izvira: *Urbanel* (ZSSP Slovenj Gradec) in *Urbaneto* (ZSSP Sežana).

Preden se lotimo hipokorističnih osnov, naj navedemo priimkovno družino z osnovo *Urbini-*: verjetno spada ta že med hipokoristike, razširjene s sestavljenim formantom *-in* + dodatni formant, je pa tako razvejena, da zasluži mesto posebej: *Urbinc* in *Verbinc* (ZSSP LJ), *Vrbinc* (ZSSP Litija, MS, LJ, NM, Kočevje) ime zaselka *Urbincček* pri Mokronogu (ATLAS 153/B2).

Številni priimki so izvedeni iz hipokoristične apokopirane osnove *Urb-*. Če naj upoštevamo običajni vrstni red, bomo začeli pri formantu *-ec*: *Urbec* in *Verbec* (ZSSP LJ; slednji v TS → *Verbi*, PIZZAGALLI 159), *Verbic* (ZSSP Logatec; v TS → *Verbi*, prav tam), *Verbitz* (TS; tu → *Verbi*, prav tam), *Urbac* (ZSSP Dravograd), *Urbaz* (TS).

S formantom *-ič*: *Urbič* (ZSSP Logatec, Štajerska, NM, LJ, Sežana), *Vrbič* (ZSSP Štajerska, KR, Logatec, Kočevje), *Verbič* (ZSSP vsa Slovenija), *Verbich* (TS, tu → *Verbi*, PIZZAGALLI 159), *Urbic* in *Urbich* v TS → *Urbi*, *Urbini* (PIZZAGALLI 158, 327).

S formantom *-é*: *Vrbè* (BREZNIK 264), *Verbe* (ZSSP Litija, LJ), tudi zaselek pri Majšperku (ATLAS 94/B3).

S formantom *-ek*: *Vrbek* (ZSSP KR, Šmarje, MB), *Verbek* (ZSSP Šmarje, MB, PT, LJ, CE), tudi ime zaselka pri Slovenski Bistrici (ATLAS 67/A2).

S formantom *-as*: 1499 *Liehart Wurbass* v Novi vasi (KOS II, 263), *Urbas* (ZSSP vsa Slovenija; TS), tudi ime zaselka na Kozjaku (ATLAS 41/A2); *Urbajs* (ZSSP Štajerska), *Urbojs* (ZSSP Laško), *Vrbajs* (ZSSP Litija, Krško), *Verbas* v TS → *Verba* (PIZZAGALLI 118). Gre morda tu omeniti tudi ime zaselka *Urbus* na Kozjaku (ATLAS 15/B3)?

S formantom *-iha*: *Urbiha* (ZSSP Logatec, Postojna), s poitalijančenim zapisom *Urbica* (SPZM Trbiž; TS).

S formantom *-ač*: *Verbač* (ZSSP Dravograd, Slovenj Gradec).

Na rešetu preostane nekaj redkih in nekaj atipičnih primkovnih oblik, ki jih bomo tu nanizali s potrebno rezervo, ker se med njimi gotovo skrivajo tudi tuje: naša je gotovo *Urbašek* (ZSSP CE, LJ, Konjice), *Verbašek* (ZSSP Šmarje), pri nji pa si ne znam točno razlagati sestave. *Urbaczek* (ZSSP MB) je že po zapisu videti tuja, prav tako *Urbicher* (ZSSP Kočevje), medtem ko ne vem, kam bi del *Urbasavko* (ZSSP MB). Med imeni zaselkov se mi zdi, da ima polno pravico do mesta v tem poglavju *Vrbon* pri Celju (ATLAS 113/A3) pa seveda *Urbanovc* pri Idriji in Logatcu (ATLAS 143/B1, 144/A3) in enkrat *Urbaničk* pri Cerknem (ATLAS 103/A3).

Strogo se izognem drugim krajevnim imenom, pri katerih dajem prednost pri razlagi dendronimu *vrba*.

* * *

Kaj pa aferetični hipokoristik *Ban*? Bezljaj ga v SVI I, 46 p.g. *Banj* in v ESSJ I, 10 p.g. *ban* / 'banus, dux, dominus' ne jemlje sploh v poštev, čeprav naniza vse možne razlage za številna imena in izjavlja, da »imena z osnovo *ban-*niso popolnoma jasna»; edino jasna so imena iz ESSJ I, 11 p.g. *ban* II 'ščedem, zaščiten gozd' → nam. *Bann(forst)*. In vendar se mi zdi razširjenost našega hagionima v slovenskem prostoru zadosten porok, da upoštevamo kot eno izmed možnosti, po mojem kot kar najverjetnejšo možnost, prav to pri razlagi vsaj nekaterih priimkov: 1499 *Peter Bann* v vipavski Planini (KOS II, 255), 1525 *Paulus Ban de Prosecho* (LP), *Ban* (ZSSP Kamnik, Štajerska, Metlika, LJ, NM, Radovljica, Kočevje, Notranjska, Primorska; SPZM Sagra do d'Isonzo; TS, Milje, Dolina, Zgonik), tudi ime dveh zaselkov pri Vojniku in enega pri Brežicah (ATLAS 91/A3 in B1, 155/B1); *Bane* (ZSSP GO); *Banič* (ZSSP Štajerska, LJ, NM), *Banitsch* (ZSSP Kočevje), *Ваниц* (TS); in morda

Aktualni in zanimivi večeri v DSI 5. primorski dnevi na Koroškem

Društvo slovenskih izobražencev v Trstu nadaljuje svojo bogato kulturno ponudbo Slovencem v središču mesta z rednimi ponedeljkovimi sestanki, ki predstavljajo nekak nepogrešljiv barometer slovenskega kulturnega utripa na Tržaškem. Poročali smo že o slovenskem začetku sezone, tokrat nadaljujemo s kratko kroniko večerov od polovice oktobra do konca novembra. 14. oktobra je bil gost večera slovenski poslanec Janko Deželak, predsednik monetarne komisije slovenskega parlamenta, ki je govoril o »Sloveniji na poti v gospodarsko samostojnost«. 21. oktobra je župnik Alojzij Kržišnik govoril na temo »Ali ima primorska Cerkev sporočilo za mladino«. To njegovo predavanje objavljamo nekoliko prirejeno v tej številki Mladike. V ponedeljek, 28. oktobra, je prof. Jurij Bizjak govoril o »jezikovnih problemih prevajalca svetopisemskih tekstov«. 4. novembra pa so vidni politični predstavniki z Obale podali nekaj misli na okrogli mizi »Istra po uveljavitvi slovenske in hrvaške samostojnosti«. Zanimiv in sproščen večer je pripravila 11. novembra dr. Majda Mazovec, ki je udeležence ponedeljkovega srečanja popeljala z diapozitivi na Tajsko. Naslednji ponedeljek, 18. no-



Dr. Majda Mazovec gost DSI.

vembra, je Božo Rustja predstavil knjigo esejev pisatelja Alojza Rebule »Na slovenskem poldnevniku«. Zadnji novembrski ponedeljek pa je društvo posvetilo pozornost političnim razhajanjem v stranki SDZ in se na večeru ob okrogli mizi spraševalo ali kriza SDZ pomeni tudi krizo Demosa.



Predstavitve knjige Alojza Rebule »Na slovenskem poldnevniku« v Peterlinovi dvorani.

Od 6. do 13. oktobra so se odvijali na Koroškem peti primorski kulturni dnevi, ki so jih pripravili Krščanska kulturna zveza iz Celovca, Zveza slovenske katoliške prosvete iz Gorice in Slovenska prosveta iz Trsta. Ta kulturna izmenjava med zamejci je bila že deveta po vrsti, petič pa so Primorci gostovali na Koroškem. Tudi ta kulturni teden je bil kot vsi prejšnji kulturno bogat in kvaliteten, za izmenjavo misli in vzpostavitev novih prijateljstev pa izredno koristen. Letos so na Koroškem bili v gosteh mladi glasbeniki glasbene šole v Kanalski dolini in Centra Emil Komel v Gorici, igralci prosvetnega društva Štandrež z igro Gospod Evstahij z Goriške ter igralci Odra 90 iz Gorice z Veselo igro o žalostni princesi. Nekak vrh te kulturne prireditve pa je predstavljalo gostovanje tržaških zborov (skupaj okrog 150 pevk in pevcev) s koncertom Gallusovo zvočno bogastvo. Ta koncert je bil v cerkvi sv. Ilja v Celovcu v nedeljo, 13. oktobra, in je zaključil kulturni teden. Udeležili so se ga med drugimi tudi krški škof Egon Kapellari in minister za Slovence po svetu dr. Janez Dular. Celovski glasbeni kritiki (tudi nemški) so ta nastop ocenili izredno pozitivno. Med kulturnim tednom je predstavnik kulturnih organizacij in Narodnega sveta koroških Slovencev ter Slovenske skupnosti sprejel tudi italijanski generalni konzul v Celovcu Ditullio.

TEHARJE

Mariborski škof Kramberger je 13. oktobra blagoslovil obnovljeno cerkev sv. Ane nad Teharjami, ki je postala spominska cerkev za žrtve tamkajšnjega taborišča. Minister Izidor Rejc je odkril spominsko ploščo. Pred 2.000 ljudmi so spregovorili nekdanji domobranec Tone Švigelj iz Avstralije, ki je uspel pobegniti iz taborišča, predstavnik Kočvarjev in izgnanih Nemcev ter Pavlinka Korošec iz Argentine, ki je prebrala poezijo svojega očeta, ki je bil tudi v skupinici, ki se je rešila pokolov z begom iz taborišča.

ŠTATENBERG 91

Pisateljsko srečanje Štatenberg 91 je bilo 11. in 12. oktobra posvečeno Edvardu Kocbeku ob desetletnici smrti. Priredila sta ga Društvo slovenskih pisateljev in občina Slovenska Bistrica.



Trst smo tudi mi!

Pod tem geslom je tržaška Slovenska skupnost priredila 12. oktobra protestno manifestacijo pred tržaškim županstvom. Javnost je tako ponovno, a zaman, opozorila na krivičnost občinskega in pokrajinskega statuta, ki v Trstu povsem obideta prisotnost tržaških Slovencev.

Pod istim geslom in nekakšnim podnaslovom »kongresa odprtih vrat« je imela SSK v Trstu svoj redni pokrajinski kongres, ki se je začel 10. novembra na Pomorski postaji in se nadaljeval 16. novembra v Finžgarjevem domu na Opčinah. Na uvodnem zasedanju je prebral politično poročilo dosedanjí pokrajinski tajnik Miro Oppelt, pozdravili pa so predstavniki skorajda vseh strank na Tržaškem in zastopniki iz Slovenije. Delovno zasedanje je z enotno listo izvolilo nove organe in izglasovalo več resolucij o aktualnih problemih.

Izreden kongres bo že po nekaj mesecih imela decembra Slovenska skupnost na Goriškem, kjer je odstopil večletni pokrajinski tajnik dr. Mirko Špaccapan.

Mladinska sekcija SSK v Trstu je prenovila svoje vodstvo. Nova tajnica je Marijana Oppelt, predsednik pa Franko Guštin.

NUŽEJ TOLMAJER ODLIKOVAN

Tajnik Krščanske kulturne zveze v Celovcu Nužej Tolmajer je 8. oktobra prevzel od deželnega glavarja Zernatta zlato priznanje Republike Avstrije za velike zasluge na kulturnem področju.

BOŽANSKA KOMEDIJA

V Kulturnem domu v Trstu so 4. novembra predstavili novo izdajo Dantejeve Božanske komedije v prevodu prof. Andreja Capudra, sedanjega slovenskega ministra za kulturo. Izšla je pri Založništvu tržaškega tiska v eni sami knjigi in z ilustracijami koroškega slikarja Valentina Omana. Prevajalec je od skupnih 14.000 verzov nanovo prepesnil oziroma dopolnil 2.000 verzov.

ROMANJE V JULIJCE

Javni delavec in planinski pisatelj Rafko Dolhar iz Trsta je v zbirki založbe Obzorja iz Maribora Domače in tuje gore izdal novo delo, Romanje v Julijce. Sestavlja ga 39 črtic in popisov ter razmišljanj, ne le o Julijcih, temveč tudi o Krasu.

PAPEŽ V FURLANIJI-JULIJSKI KRAJINI

Od 1. do 3. maja bo papež Janez Pavel II. na pastirskem obisku v Furlaniji-Juljski krajini. Spored srečanj in obredov pripravlja poseben odbor, ki ga vodi tržaški škof msgr. Bellomi. Obljubljeno je bilo, da bo poudarjena tudi prisotnost slovenske komponente v krajevni Cerkvi.

PLAVI KRIŽ

Primarij iz Nove Gorice dr. Vasja Klavora je pri koprski založbi Lipa izdal knjigo Plavi križ. Gre za nov popis bojev in strahot na Soški fronti. Poseben poudarek daje uporabi smrtonosnih plinov pri avstrijsko-nemškem preboju pri Kobaridu 24. oktobra 1917.

KONCERTI NA REPENTABRU

V cerkvi na Repentabru je bil 6. oktobra zadnji koncert 10. niza glasbenih popoldnevov, ki jih prireja Gallus Consort v sodelovanju z deželnim sedežem RAI in s Tržaško pokrajino. Prvi koncert je oblikoval skladatelj in organist Primož Ramovš. Naslednji trije koncerti so bili posvečeni ustvarjalnosti Gallusa, Mozarta in Vivaldija.

Umrla je Franka Ferletič

Primorsko javnost na obeh straneh meje je 9. novembra pretresla vest, da je zaradi posledic težke prometne nesreče zgodaj zjutraj izdihnila v goriški bolnišnici mlada kulturna delavka Franka Ferletič por. Černic. Od leta 1982 je bila urednica kulturnih sporedov na Radiu Trst A, za katerega je zelo skrbno in strokovno urejala rubriko Na goriškem valu, posvečeno življenju naših ljudi na Goriškem.

39-letna Franka Ferletič je bila doma iz Doberdoba. Klasični licej je opravila v Gorici, na tržaški leposlovni fakulteti pa je diplomirala z disertacijo o tržaškem slovenskem gledališču. Pri SSG je bila tudi nekaj časa v službi kot tiskovni referent, še prej pa je poučevala na slovenskih šolah. Poročila se je v Trstu, kasneje pa se je z možem, ravnateljem tržaškega trgovskega zavoda Žiga Zois Ninkom Černicem, in tremi majhnimi otroki preselila v rojstno vas. Za domače društvo Hrast je vrsto let pripravljala otroške in mladinske prireditve. Še pred tem pa je bila aktivna članica skavtske organizacije in več let načelnica Slovenskih goriških skavtinj.

Zaradi lepega značaja in odprtosti do sočloveka je bila zelo priljubljena, kar je pokazala tudi naravnost množična udeležba na pogrebu.



UMRL VILKO UKMAR

Dne 24. oktobra je umrl znani slovenski skladatelj in glasbeni zgodovinar Vilko Ukmar. Rodil se je 10. februarja 1905 v Postojni. V Ljubljani je končal pravo, kompozicijo pa je študiral v Ljubljani, na Dunaju in v Zagrebu. V letih 1932-39 je bil glasbeni kritik dnevnika Slovenec, nato do leta 1945 direktor ljubljanske Opere. Glasbeno zgodovino je predaval v letih 1934-43 na konservatoriju, po vojni do upokojitve 1975 pa na Akademiji na glasbo in honorarno na Filozofski fakulteti. Skladbe je pisal v 30. letih, nato pa, zelo plodno, od 50. let dalje. Izdal je tudi več strokovnih knjig. Leta 1985 je prejel Prešernovo nagrado. Usmerjen je bil k humanizmu in duhovnosti.

GLASBENA ABONMAJA

Glasbena matica v Trstu je imela 24. oktobra prvi koncert svoje 21. abonmajske sezone. Simfonični orkester RTV Slovenije je pod vodstvom Antona Nanuta in s solistko violinistko Moniko Skalar predstavil slavnostni spored, pripravljen za Svetovni slovenski kongres. Obsegal je dela slovenskih skladateljev Cirila Krena iz Argentine, Božidara Kosa iz Avstralije in Pavla Šiflerja iz ZDA ter za Avstralce napisano skladbo Lojzeta Lebiča.

V Gorici pa se je 30. oktobra začela sezona, ki sta jo skupaj pripravila Glasbena matica in Center za glasbeno vzgojo Emil Komel. Prvi koncert je obsegal samospelve Dušana Kobala ob klavirski spremljavi Helene Plesničar.

KRŠČANSKOSOCIALNO GIBANJE NA PRIMORSKEM

Na to temo so 25. oktobra razpravljali na celodnevem simpoziju na Sv. Gori, ki sta ga pripravila Društvo zgodovinarjev severne Primorske in Goriški muzej ob sodelovanju frančiškanskega samostana. Zasedanje je vodil dr. Branko Marušič, z referati pa so sodelovali raziskovalci z obeh strani meje in iz Ljubljane.

SPREJEM ZA MANJŠINE

Predsednik slovenske vlade Lojze Peterle je v Kopru v sklopu slovesnosti ob odhodu zadnjega jugoslovanskega vojaka iz Slovenije priredil 26. oktobra srečanje za zastopnike slovenskih manjšin v Italiji, Avstriji in na Madžarskem. Še pred tem je v Trstu sprejel zastopnike slovenske manjšine italijanski zunanji minister De Michelis.



Martinovanje v Mladinskem domu v Dolini: Na sliki je novoustanovljeni mladinski pevski zbor. Predsednik Mladinskega krožka Zorko Jurjevič pozdravlja občinstvo.

GLAS V ... ETRU

V Kulturnem domu v Trstu so 30. oktobra predstavili knjigo o zgodovini Radia Trst A Glas v ... etru, ki jo je napisala urednica kulturnih sporedov Lida Turk na podlagi svojega dolgega in bogatega niza oddaj ob 40-letnici radijske postaje.

Ob tej priložnosti so tudi prvič predstavili televizijski posnetek koncerta Gallusovo zvočno bogastvo, ki je bil prvič pri Sv. Justu in ga je pozneje predvajalo tretje vsedrjavno omrežje RAI z oznako, da gre za sad dela slovenskih zborov v Trstu. Duša pobude je bil Janko Ban.

ŽRTVE JUNIJSKE VOJNE

Na ljubljanskih Žalah so 31. oktobra odkrili spomenik žrtvam junijsko-julijskega napada na samostojno Slovenijo. Spominski govor je imel predsednik slovenskega parlamenta dr. France Bučar.

DOMOVINA IN SVET

Referate s simpozija o dr. Tinetu Debeljaku, ki je bil oktobra lani v Škofji Loki, so zdaj v uredništvu Marka Jenšterleta natisnili v posebnem zborniku, ki nosi naslov Domovina in svet.

MIDLAND

V kanadskem romarskem središču v Midlandu je bilo 8. septembra tradicionalno slovensko romanje s komemoracijo žrtev revolucije. Kot govornik je nastopil zgodovinar in publicist Ivo Žajdela iz Slovenije.

Umrli igralec Danilo Turk - Joco

Kmalu po izidu spominov Moje stoletje, ki so del knjižnega daru Jadranskega koledarja 1992, je 24. novembra umrl znani igralec Danilo Turk-Joco. Rodil se je 26. novembra 1912 v Trstu, od koder se je pod fašizmom leta 1930 družina umaknila v Maribor. Tam se je leta 1936 zaposlil v gledališču in do začetka vojne nabral že 45 nastopov. Italijani so ga zajeli in mobilizirali, leta 1943 je prebegnil k partizanom na Krašu in bil med ustanovitelji partizanskih gledaliških skupin na Primorskem in pa na Dolenjskem, kjer ga je glavni partizanski štab imenoval za komandanta poklicnega Slovenskega gledališča. Od januarja 1944 je bil na Primorskem, kjer je med drugim z gledališko skupino IX. korpusa nastopal tudi v Benečiji in Reziji. Nazadnje so maja 1945 nastopali v kinu Nazionale v Trstu. Jeseni je bil med ustanovitelji Slovenskega narodnega gledališča v Trstu (danes Slovensko stalno gledališče), delal pa je tudi v agitpropu CK KP, v odseku za ljudsko prosveto in kulturo PNOO, pri Slovensko hrvaški prosvetni zvezi. Od 1952 do 1972 je bil stalni igralec SSG, kjer je sodeloval tudi po upokojitvi, nastopal pa je še v filmih, na radiu in televiziji, kot tudi v italijanskem gledališču v Trstu in pa v Ljubljani. Odigral je vsaj 75 velikih vlog, med katerimi so nekatere še danes vtisnjene v spominu tržaškega občinstva.

20-letnica smrti Jakoba Ukmarja



Prof. Tomaž Simčič govori o dr. Jakobu Ukmarju.

Ob 20-letnici smrti msgr. dr. Jakoba Ukmarja je bila v Domu Jakoba Ukmarja v Škednju spominska proslava, na kateri je zapel Tržaški oktet pod vodstvom Aleksandre Pertot. Spregovorila sta domači dušni pastir za Slovence Dušan Jakomin in avtor monografije o msgr. Ukmarju prof. Tomaž Simčič. Ob tej priložnosti so v Škednju izdali v italijanščini in slovenščini brošuro z znamenito pridigo o krščanskem sožitju med narodi, ki jo je imel pred 60 leti, v času fašistične strahovlade, v Škednju takratni moralni voditelj tržaških slovenskih katoličanov.

PRAVICA DO RABE SLOVENŠČINE

V Ronkah je bila 31. oktobra okrogla miza o pravici do rabe slovenščine pred sodno oblastjo in javno upravo. Za prireditelje sta spregovorila Karlo Mučič za društvo Jadro iz Ronk in Renco Frandolič za krožek Anton Gregorčič iz Gorice, ob okrogli mizi pa so bili občinski odbornik De Benedettis, deželni tajnik Slovenske skupnosti Jevnikar, zastopnik društva Edinost Samo Pahor in senator demokratične stranke levice Battello.

TEOLOGI

Novo akademsko leto Teološke fakultete v Ljubljani se je začelo 1. oktobra s slovesno mašo v stolnici. Vseh slušateljev je letos 217, od tega so 103 v prvem letniku: 54 bogoslovcev in 49 laikov obeh spolov.

GROBOVI NA KOPISIČIH

V Sloveniji urejajo vedno nova grobišča žrtev komunistične revolucije. Tako so 2. novembra prvič blagoslovili skupne jame na Kopiščih ob poti iz Kamnika v Kamniško Bistrico. Maševal je ljubljanski pomožni škof J. Kvas.

33. CECILIJANKA

33. revija pevskih zborov Cecilijanka je bila letos 23. in 24. novembra v Katoliškem domu v Gorici. Na odru se je zvrstilo 18 zborov z Goriškega, a tudi s Tržaškega, Koroškega in iz matične Slovenije. Posebno pozornost so posvetili Gallusu ob 400-letnici sklada teljeve smrti.

MOBILIZIRANCI

Na ljubljanskih Žalah je bil 19. oktober posvečen spomenu Slovencev, ki so med zadnjo vojno ali po njej umrli kot mobilizirani italijanski, nemški in madžarski vojaki. Teh žrtev je bilo menda 25.000. Samo v nemško vojsko je bilo mobiliziranih kakih 80.000 Gorenjcev in Štajercev. Računa se, da jih je 20.000 padlo, 15.000 pa jih je bilo ranjenih. V povojni Sloveniji ni bilo za žrtve in preživele ne pokojnin ne ugodnosti za invalide ne štetja vojaških let za pokojninsko dobo. Ureditev teh vprašanj, tudi z doprinosom Nemčije, zahtevata danes Društvo mobiliziranih Slovencev v nemško vojsko 1941-45 s sedežem v Celju in Združenje mobiliziranih Gorenjcev v redno nemško vojsko v času 1941-45 s sedežem v Kranju.

Omenjeno spominsko srečanje se je začelo v cerkvi Vseh svetih, kjer je somaševanje vodil slovenski metropolit dr. Alojzij Šuštar, pred lipo sprave pa so spregovorili član predsedstva Slovenije Ivan Oman, predstavnik pobudnikov odv. Stanislav Klep in Alojzij Žibert, ki je med drugim obujal spomine na žrtve ruske fronte.

OB STOLETNICI

Na Teološki fakulteti v Ljubljani se je sredi oktobra začel niz predavanj o katoliškem družbenem nauku. Pobudo zanj je dala objava papeške socialne okrožnice Ob stoletnici. Predavanja so vsak torek.

Umrli msgr. Jože Jamnik



Skupina primorskih Slovencev ob božjem grobu v Jeruzalemu avgusta 1965. Drugi z leve dr. Jože Prešeren, drugi z desne dr. Jože Jamnik.

V Ljubljani, kjer je zadnjih pet let živel v domu za ostarele duhovnike, je 14. novembra umrl msgr. Jože Jamnik. Pokopali so ga v Mirni Peči, kjer se je rodil leta 1909. Pogrebni obred je vodil ljubljanski pomožni škof msgr. J. Kvas. Ves povojni čas, od septembra 1945 do upokojitve leta 1985, je delal na Tržaškem, najdlje, v letih 1960-85, kot župnik v Borštu. Tam je tudi postavil župnijski Krekov dom. Bil pa je tudi katehet in profesor verouka: na osnovni šoli v Barkovljah, na industrijski srednji šoli v Rojanu, na osnovnih šolah pri Sv. Ani, pri Sv. Jakobu in v Borštu, na srednji šoli pri Sv. Jakobu, na znanstvenem liceju, od leta 1949 do 1968 pa na državnem trgovskem tehničnem zavodu Žiga Zois. V prvih povojnih letih je bil ob dr. Jožetu Prešernu in dr. Ivanu Vrečarju med tistimi begunskimi duhovniki, ki so skušali med tržaškimi Slovenci organizirati Katoliško akcijo. To so bila leta številnih verskih srečanj v sobici visoko nad cerkvijo Novega sv. Antona, Slovenske dijaške zveze in drugih skupin.

Msgr. Jamnik je maturiral v Novem mestu, v duhovnika pa je bil posvečen v Ljubljani leta 1933. Kot kaplan in katehet je nato delal v Kranju in Ljubljani.

UMRLA NADJA DOLENC ŽERJAL

Na Opčinah je bil 12. novembra pogreb Nadje Dolenc Žerjal, ki je umrla po dolgi bolezni. Aktivna je bila zlasti v slovenskem verskem občestvu pri Sv. Ivanu v Trstu, kjer je bila tudi med stebri cerkvenega zbora, v potrebi pa njegova dirigentka.

KRŠČANSKI PEDAGOGI

Katoliško usmerjeni učitelji, vzgojitelji in profesorji v Sloveniji so se povezali v Skupnost slovenskih krščanskih pedagogov. Dobili so svoje duhovno vodstvo, prirejajo srečanja in predavanja, skrbijo za strokovne publikacije in mednarodne stike.

UMRL KIPAR DARKO

Na vernih duš dan si je v Čedadu vzel življenje znani kipar in grafik Darko, 43-letni umetnik iz Bilj pri Novi Gorici Darko Bevilacqua, ki je od leta 1975 živel in ustvarjal v Čedadu, tako da si je pridobil ugled in prijatelje v Benečiji, Furlaniji in Sloveniji. Pred kratkim je bil na umetniški poti na Japonskem, od koder se je vrnil poln načrtov, tako da je tudi spričo njegove vernosti tragična smrt presunila javnost.

GOSTOVANJE V ARGENTINI

Tržaški pesnik in igralec Aleksij Pregarc se je novembra udeležil kulturne turneje v Argentini v okviru pobud Zveze slovenskih izseljencev iz Furlanije-Juljske krajine. Ravnatelj Zveze Renzo Mattelig je imel vrsto srečanj organizacijskega in sindikalnega značaja. V Villi Ballester sta se 10. novembra udeležila odprtja fotografske razstave Spomini slovenskih krajev in ljudi, ki so jo oblikovali potomci izseljencev iz Benečije, ki so se udeležili obiskov in tečajev Zveze v videmski pokrajini. Imela sta tudi tiskovno konferenco.

Pregarc pa je nastopil z recitacijo slovenske umetniške besede ne le v novem Domu beneških izseljencev, temveč tudi v društvu Triglav za primorske izseljence in pa na dveh prireditvah povojne emigracije. Tako je recitiral na Slovenski pristavi v Castelarju, kjer je bil 10. novembra 24. pristavski in 22. mladinski dan z uprizoritvijo Fodorove Mature v režiji Dominika Oblaka, in ob koncertu za 20-letnico mladinskega pevskega zbora San Justo v Moronu. Za slavnostni koncert so izdali tudi brošuro. Pregarc je nadalje nastopil v radijski oddaji Slovenski kotichek, Mattelig in on pa sta imela še srečanje z beneškimi izseljenci v Sao Paulu v Braziliji.

BORŠTIKOV PRSTAN MIRI SARDOČ

Na letošnjem Borštnikovem srečanju v Mariboru so najvišje slovensko gledališko priznanje — Borštnikov prstan — podelili za življenjsko delo igralki Slovenskega stalnega gledališča v Trstu Miri Sardoč.



V tržaški stolnici sv. Justa je bila 10. novembra tradicionalna hvaležnica slovenskih vernikov tržaške škofije. Somaševanje je vodil škof Bellomi. Darovi so bili namenjeni hrvaškim beguncem. Šlo je tudi že za daljno pripravo na papežev obisk v Trstu.

140 LET MOHORJEVE V CELOVCU

V Celovcu je bila 28. oktobra velika proslava ob 140-letnici ustanovitve Mohorjeve družbe. Zbrali so se najvišji cerkveni in politični predstavniki Koroške in Slovenije. Spregovorili so direktor Mohorjeve Anton Koren, predsednik Krščanske kulturne zveze Janko Zerzer, celovski župan Guggenberger, deželni svetnik Schiller, deželni glavar Zernatto, krški škof Kapellari, predsednik Mohorjeve Pavle Zablatnik in predsednik slovenske vlade Peterle, ki so mu ob tej priložnosti zastopniki Slovencev v Kanadi, Združenih državah, Avstraliji in drugod v zdomstvu izročili sad nabirke za pomoč Sloveniji po vojaškem napadu nanjo — približno eno milijardo lir. Slomškove nagrade so podelili 16 koroškim in 12 zdomskim zaslužnim prijateljem Mohorjeve. Slikar Valentin Oman je družbi daroval 120 svojih del, ki so tako postala temelj Ustanove Valentina Omana. Naš tednik je izšel s posebno jubilejno prilogo.

Do nekaterih negativnih odmevov pa je prišlo v tisku, ker je proslava obšla sestrski ustanovi Mohorjevo družbo iz Celja, ki je po I. svetovni vojni prevzela poslanstvo, ki je bilo v Celovcu onemogočeno, in Goriško Mohorjevo družbo.

NADŠKOF ATTEMS

Znanstveni odbor strokovnjakov iz Italije, Slovenije in Avstrije je začel izdajati zapiske o vizitacijah prvega goriškega nadškofa Karla Mihaela Attemsa v letih 1751-73. V goriškem nadškofijskem arhivu je 24 rokopisnih zvezkov gradiva. Izšel je že eden izmed šestih načrtovanih zvezkov, ki na 920 straneh prinaša vizitacijske zapiske savinjskega arhidiakona goriške nadškofije. Pripravil jih je mariborski škofijski arhivar prof. Anton Ožinger.

SKAVTI

Tržaški del Slovenske zamejske skavtske organizacije je imel 6. oktobra občni zbor na Opčinah. Za novo načelnico je bila izvoljena Vera Tuta Ban (doslej je bila to Ana Batagelj Slobec), za načelnika pa je bil potrjen Teo Kralj. Duhovni vodja je Tone Bedenčič, tajnik Stojan Pahor, blagajnik pa Tomaž Petaros.

Goriški del skavtske organizacije pa je o načrtih za novo delovno leto razpravljajal na občnem zboru že 29. septembra v Žabnicah v Kanalski dolini.

ENCIKLOPEDIJA SLOVENIJE - SLOVAR KNJIŽNEGA JEZIKA

Pri Mladinski knjigi je izšel 5. zvezek Enciklopedije Slovenije, ki obsega gesla od Karikatura do Kreisova.

Državna založba Slovenije pa je poslala med bralce peti in zadnji del Slovarja slovenskega knjižnega jezika, ki ga je začela SAZU izdajati leta 1970, prve priprave na monumentalno delo pa segajo v leto 1946.

Skupno je obdelanih 107.000 gesel in podgesel na dobrih 5.000 straneh.

UMRL ŽUPNIK HRVATIN

Dne 16. novembra je umrl župnik na Planini pri Ajdovščini Marjan Hrvatini, po rodu od Sv. Ivana v Trstu, kjer se je rodil leta 1922. Študiral je v koprskem semenišču in bil posvečen v duhovnika leta 1946 v Trstu. Ob delu v dušnem pastirstvu je bil več let profesor italijanščine v Malem semenišču v Vipavi.

GALLUS CARNIOLUS

Od 21. do 24. oktobra je bil v Cankarjevem domu v Ljubljani mednarodni simpozij Gallus Carniolus in evropska renesansa. V sklopu številnih prireditvev ob 400-letnici Gallusove smrti ga je priredil Muzikološki inštitut SAZU.

DR. L. ŠKERL ZLATOMAŠNIK

Tržaški škofov vikar dr. Lojze Škerl je 26. oktobra daroval zlato mašo v Šmarjah pri Sežani. Lepega jubileja so se spomnili tudi z drugimi pobudami in srečanji.

Jubilant je bil posvečen v Rimu, kjer je kot gojenec Germanika doktoriral iz teologije na Gregoriani.

TEOLOŠKI TEČAJ 91

»V somraku duhovnih avantur« je naslov letošnjega teološkega tečaja za študente in izobražence, ki se je začel 18. novembra istočasno v Ljubljani in Mariboru z medsebojnim izmenjavanjem predavateljev. Običajno se ves niz ali pa izbrana predavanja ponavljajo še drugod po Sloveniji in v zamejstvu.

ALENKA LAWRENCE

Alenka Lawrence, s pravim imenom Alenka Lavrenčič, je kot mlada časnikarka, zaposlena kot komentatorica v Svetovni službi radia BBC, izdala pri založbi St. Paul Publications v Veliki Britaniji knjigo-intervju o življenju in delu nekdanjega angleškega letalskega asa, katoliškega konvertita in organizatorja dobrotelne po vsem svetu Lorda Leonarda Cheshireja.

Literarni natečaj »MLADIKE«

1. Revija Mladika razpisuje XX. nagradni literarni natečaj za izvirno še neobjavljeno črtico, novelo ali ciklus pesmi.
2. Rokopise je treba poslati v dveh čitljivo pretipkanih izvodih na naslov MLADIKA, ul. Donizetti 3, 34133 TRST, do 31. decembra 1991. Rokopisi morajo biti opremljeni samo z geslom ali šifro. Točni podatki o avtorju in naslov naj bodo v spremnem pismu, opremljenem z istim geslom ali šifro.
3. Ocenjevalno komisijo sestavljajo: univ. profesor in kritik Martin Jevnikar, pisatelj Alojz Rebula, pesnik Albert Miklavec, prof. Ester Sferco in odgovorni urednik revije Marij Maver. Mnenje komisije je dokončno.
4. Na razpolago so sledeče nagrade:

za črtico ali novelo:	
prva nagrada	200.000 lir
druga nagrada	150.000 lir
tretja nagrada	100.000 lir
za pesem ali ciklus pesmi:	
prva nagrada	100.000 lir
druga nagrada	70.000 lir
tretja nagrada	50.000 lir
5. Izid natečaja, ki je odprt vsem, ne glede na bivališče, bo razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku — Prešernovem dnevu — na javni prireditvi in po časopisju.

Vsi teksti ostanejo v lasti Mladike. Nagrajena dela bodo objavljena v letniku 1992. Objavljena bodo lahko tudi nenagrajena dela, za katera bo komisija mnenja, da so primerna za objavo.

Dora Žebot Lavrenčič

Moj oče Franjo Žebot (2)

Spomini Dore Žebot Lavrenčič na očeta ob 110-letnici njegovega rojstva

Oče je znal čudovito združevati resno delo z zabavo in uradne ljudi, ki so prihajali iz Ljubljane ali od drugod, je kaj rad popeljal z avtom po novi avtomobilski cesti na Pohorje, za katero je imel v tridesetih letih kot predsednik cestnega odbora mariborske občine veliko zaslug. Rad jih je peljal tudi na ogled »Mariborskega otoka« in »Mariborskega tedna« (kjer so se vozili na zabavišču z avtomobilčki). Tudi pri izvedbi teh dveh projektov je imel oče precejšnje zasluge. Ponosna sem bila kot otrok in pozneje v gimnazijskih letih na svojega očeta. Kamorkoli sem prišla v njegovem spremstvu, sem bila deležna veliko pozornosti, saj je bil oče gotovo najbolj znana oseba v Mariboru in tudi na deželi, kamor sem hodila z njim na nedeljske izlete. Povsod so nam izkazovali gostoljubnost. Oče jim je bil znan kot javni delavec, ki se je podrobno zanimal za ljudske potrebe, in kot govornik na raznih političnih zborovanjih; v zasebnem poklicu pa kot zaupanja vreden človek, kadar je šlo za zavarovanje proti požaru in drugim nadlogam ter za sledeče ocenjevanje škode. Imel je prijatelje tudi pri pripadnikih drugih političnih strank. Često je z njimi igral »tarok« po kavarnah.

V gimnaziji sem se počutila zelo počaščena, čeprav nekoliko v zadregi, ko je profesor slovenščine pred vsem razredom hvalil očetovo govorništvo in pisano besedo »v lepi slovenski govorici«, ki jo je z ljubeznijo gojil v svoji življenjski borbi za slovenstvo na severni meji. Tudi pozneje v Jugoslaviji je ostal poudarek na slovenstvu njegovo glavno vodilo. Včasih je celo na zasebnih obiskih, kadar je bila zbrana večja družba, v govoru, ki so ga vselej pričakovali od Žebota, navzoče vzpodbujal k ljubezni do svojega naroda in lepe Slovenije. Govoril pa je tudi tekoče nemško, kar mu je prišlo prav v Dachau, odkoder je smel pisati tu in tam pisma, toda samo v nemščini. Celó z angleščino se je postavil ob neki priložnosti, ko so mariborsko občino obiskali angleški časnikarji. Po lekcijo za to je odšel k »edinemu« Mariborčanu, ki je v tistih časih znal ta jezik, trgovcu Klanjščku v Židovski ulici. Oče se je naučil od njega dovolj, da je Angleže pozdravil v njihovem jeziku.

Bil je mož hitrih odločitev in rabsodnosti, čeprav včasih nekoliko nepotrpežljiv z ljudmi, od katerih je pričakoval, zaradi njihove izobrazbe, več inteligence. Vedno pa je bil zelo razumevajoč do preprostih ljudi, delavcev in kmetov. Navzlic žilavi osebnosti in tu in tam vihrovim izbruhom ogorčenja je imel zlato srce. Kot otroku mi niso povedali, sem pa pozneje



Jegličev dan 4. junija 1937 v Slovenj Gradcu. Na desni Franjo Žebot z dr. Antonom Koroščem.

izvedela, da je bil mladi moški, ki je večkrat prihajal na obisk in opravljal to ali ono fizično delo po hiši, revež, ki je odsedel nekaj časa v zaporu zaradi obtožbe poneverbe malenkostne vsote denarja. Ne vem, ali je bil nedolžen ali ne, toda za očeta to ni bilo važno. Tu je bil človek, ki je odslužil svojo kazen, potreben pomoči. Oče je dosegel, da je dobil službo pri mariborskem avtobusnem podjetju, kjer se je izkazal za zaupanja vrednega. In takih primerov je bilo v nedogled. Že kot otroku se mi je zapičila v glavo beseda »intervencija«, ki sem jo tako često slišala doma, čeprav je nisem dobro razumela.

V očetovi družbi sem srečavala doma in na obiskih drugod veliko pomembnih ljudi. Med njimi več ministrov, sreskih načelnikov, poslancev, vojaških ljudi, škofov in druge duhovščine. Pa tudi ogromno kmetov — veleposestnikov, malih in srednjevelikih, in viničarjev, potem delavcev, železničarjev, trgovcev, tovarnarjev, profesorjev, pisateljev, umetnikov in drugih kulturnikov. Z vsemi je bil prijatelj. Kadar je praznoval rojstni dan ali god ali obletnico poroke, je bil naš dom na Loški ulici št. 10 poln voščilcev in daril. Za njegovo petdesetletnico je prišla igrati gasilska godba in naš vrt je bil pretvorjen v veselični prostor; spomnim se desetine sodčkov piva, ki jih je oče na tiho naročil v pričakovanju »presenečenja«.

Zelo je bil naklonjen mladim ljudem, zlasti študente je imel rad in bil tudi sam priljubljen pri njih, kot so mi povedali. Po stari študentski navadi so radi ubrali kakšno poskočno narodno ob kozarcih vina,

in če je bil v lokalu Žebot, so zagotovo vedeli, da bo dal za nadaljnjo pijačo.

Njegov glavni dohodek je bila plača, ki jo je prejemal kot glavni zastopnik Vzajemne zavarovalnice, ki pa ga je znal lepo zaokrožiti z dodatki, ki so mu pritikal zaradi uspešnega pridobivanja novih zavarovancev. Spomnim se, da je prejel posebne nagrade v tekmovanju med zavarovalnimi agenti za čim večjo klientelo. Živelimo smo, ne v bogastvu, ampak udobno in oče je lahko bil radodaren. Veliko je prispeval za dobrodne namene in denarno pomagal tudi posameznim prosilcem. V tridesetih letih splošne brezposelnosti je bila naša hiša polna »abonentov«, revežev, ki so prihajali, nekateri že na zajtrk, drugi na večerne obroke ali pa kosila. Vedno so bili postreženi, kar je spadalo v materin delokrog, oče pa ji je dajal zaslombo. Ko se je neki tak »abonent« pojavil po dolgem premoru, ga je oče vprašal za vzrok. Ko mu je odkrito zaupal, da je bil na »počitnicah« (v zaporu), se je oče z njim vred in z vsemi, ki smo bili naokoli, smejal do onemoglosti. Pravilo zanj je bilo: »Errare humanum est«, in temu beraču so bila vrata naše hiše odprta kot vsakemu drugemu.

Oba z materjo sta bila aktivna člana frančiškanske župnije in sta botrovala novim cerkvenim zvonovom ter se skupno z otroki udeleževala verskega življenja, procesij itd. V frančiškanski cerkvi sta imela sedeža v prvi klopi desno, kjer sta bili njuni imeni vrezani v bakreni ploščici. Ti ploščici sta pričali o njunem verskem udejstvanju še nekaj let po drugi svetovni vojni, nakar sta izginili.

Včasih se je pri vsem svojem hitrem, pa preudarnem odločanju oče tudi uštel. Dolgo smo se hihitali za njegovim hrbtom zaradi epizode na mariborski promenadi (nekdanji Aleksandrovi cesti). Zelo je ljubil svojo prvo vnukinjo Petro (ostalih, žal, ni dočakal). Ko je bila stara kaki dve leti, je na sprehodu nekaj nagajala, pa jo je njena mamica, moja sestra, krepko oštela. Tedaj pa pride mimo oče. Brez besede je, v ogorčenosti nad svojo hčerko, Petro »ugrabil« in odšel z njo naprej, sestro pa pustil samo. Pri tem pa ni pomislil, da je bil na poti na sejo mestnega sveta. Kaj storiti? Zatekel se je v hotel »Orel« in vnukinjo predal natararju, ki ji je postregel z malinovcem, nakar jo je odpeljal domov v k mamici — po očetovem naročilu seveda.

Oče je bil do konca mladosten in se je rad oprijemal vseh novih iznajdb. Moral je biti eden prvih Slovencev, ki se je peljal z letalom že v dvajsetih letih. S prijateljem iz parlamenta sta si privoščila dokaj drago vožnjo Beograd-Zagreb, in kako je oče znal to opisati. Bahal se je, da mu edinemu v letalu ni bilo slabo. Letalo je moralo biti seveda dokaj pionirsko. Avtomobilizem mu je bil zelo pri srcu. Na voljo je imel sicer uradne avtomobile kot predsednik cestnega odbora in podžupan, toda umislil si je tudi svojega lastnega, mali Fiat, s katerim je drvel čez drn in strn po Slovenskih goricah. Nobena steza ni bila preozka zanj, včasih je zavozil kar po gozdnem obronku kot majhen tank. Smučanje je bila tudi nova zabava konec dvajsetih let in v tridesetih letih. Tega se oče sam

ni lotil, toda vseh šest svojih otrok je opremil za ta šport in večkrat nas je vpregel za svoj Fiat na »skiering«. Užival je, če nas je pri tem izgubil, ker je hudo domušno povečal hitrost.

Poleg avtomobilizma in igranja taroka je bil njegov konjiček vrtnarstvo. Rad je sam cepil vrtnice in od prijatelja, ki je imel velike nasade dalij nekje pod Pohorjem, si je večkrat prinesel nove vrste za svoj vrt. Tam je tudi po drevju namestil ptičje hišice, v katerih je mislil, da bi prezimovali njegovi najljubši ptiči — kosi. Toda mizar je izdolbel premajhna vratca in namesto kosov so se vselili vrabci. Mizarju te napačke zlepa ni odpustil.

Spomnim se, kako je na predvečer nemške invazije oče telefoniral v Beograd v kabinet slovenskega ministra dr. Kulovca in še zdaj mi zvone v ušesih njegove besede: »Čuvajte nam severno mejo!« Drugo jutro, na cvetno nedeljo 6. aprila, so nemška letala zabobnela nad Mariborom in iz šentilske graničarske postaje je prišlo sporočilo, da so Nemci prešli mejo. Bombardirani nismo bili, pač pa je ena prvih nemških bomb ubila dr. Kulovca v Beogradu, kot smo pozneje izvedeli.

Zelo me je dirnilo, ko je oče, ki je bil predvsem velik Slovenec, skoraj v joku povedal, da je konec Jugoslavije, ker so Hrvatje oklicali samostojno državo. Da, njegova zvestoba je bila tudi do širše domovine.

V medvladju, ko smo čakali, da nemška vojska vkoraka, v dneh od 6. do 9. aprila, so paradirale pred našo hišo skupine petokolonašev in metale kameenje, da si nismo upali ven. Oče pa je vztrajno zahajal v župansko pisarno in odločno odbijal drzne zahteve opogumnjenih kulturbundovcev, naj jim preda oblast in razobesi nacistično zastavo na magistrat. »Tega nikoli ne bom storil, dokler bom v uradu, kamor sem bil izvoljen od naroda!« In enoglasno smo ga podprli in mu dajali poguma.

Na veliki petek, 10. aprila, je prišla skupina gestapovcev, na hitro izvedla preiskavo naše hiše in odnesla kovčke, polne dokumentov (vse, kar bi jih zanimalo, smo pokurili na grmadi na vrtu v tednu pred invazijo). Očeta so odpeljali, da jim »razjasni dokumente«. »Na svidenje,« nam je zaklical — na začetku svoje poti v Dachau...

POST SCRIPTUM

Leta 1968 sem se 8. septembra udeležila z britansko delegacijo slovesnega odkritja dachauskega spomenika žrtvam. V delegaciji so bili svojci žrtev in nekaj preživelih jetnikov skupno s predstavniki britanske vlade in opozicije. Med člani delegacije sem se spoznala s slavno medvojno zavezniško tajno agentko Odette Churchill — Hollowes. Pomislila sem: oče je vesel, da sem se mu prišla poklonit v tako imenitni družbi! Pri sebi sem imela njegovo zadnje pismo, datirano 21. marca 1945 z oznako barake: Blok 30. Šele veliko pozneje sem izvedela, da je bil to »blok smrti«. Položila sem cvetje tja — toda danes barake ni več, ves Dachau je lepo urejen park.

(konec)

Ali ima primorska Cerkev sporočilo za mlade?*

Na gornje vprašanje je mogoče odgovoriti z da ali z ne. Če ga ima, potem moramo pojasniti, katero je to sporočilo, za katere mlade in kaj mladim pomeni. Morda pa ga nima, saj nekatere stvari presenečajo: na primer velika negotovost med duhovniki pri delu z mladimi, stalno iskanje vsebine, ki bi mlade zanimala, stalno eksperimentiranje.



Lojze Kržišnik.

Še vedno radi uporabljamo frazo: »Na mladih svet stoji«. Meni pa se poraja vprašanje: »Na čem pa mladi?«

A) REZULTATI ANKETE

Za uvod samo nekaj splošnega. V pastoralnem delu z jamemo komaj 3 do 3,5% krščene mladine. Srečujemo se z velikim osipom po birmi. V škofiji imamo cele lise, kjer sploh ni kateheze za mlade. Potrebno pa je priznati, da so duhovniki z mladimi veliko delali, župnijskih skupin je 77 rednih in 20 občasnih.

Veliko zanimanje za mlade je bilo po letu 1970, kar je bilo tudi posledica mladinske revolucije v Evropi. Dejstvo pa je, da je navdušenje za mladinsko delo z leti pojenjalo, saj se z mladimi v glavnem ukvarjajo le mlajši duhovniki.

Podčrtati je treba, da izhajajo verni otroci večinoma iz kmečko-delavskih družin (74%). Otroci višje ali visoko izobraženih staršev vedno manj hodijo k mladinskim srečanjem. To pomeni, da je večina mladih, ki imajo stik s Cerkvijo, od manj izobraženih staršev. Tem pa so starši težko sogovorniki. V primerjavi z letom 1982 (raziskava Jožeta Bajzka) danes mladi slabše ocenjujejo vero svojih staršev: le 27% pripisuje osebno vero materi in 19% očetu.

Mladi živijo danes v posebnih okoliščinah, bodisi zaradi svoje biopsihične problematike, značilne za doraščanje, bodisi zaradi naglih sociokulturnih sprememb. Njihova kriza je tudi kriza ob prelomu dveh kultur, dveh svetov, tradicionalnega in modernega.

Med mladimi ni ne božjih ne človeških revolucionarjev. Primarni objekt njihovih sanj in idealov je subjektivni svet. Zato na zunaj ne kažejo nobenih potreb.

Kaj si na primer želijo od duhovnika? Predvsem, da bi kot duhovnik zgledno živel. Svetovanje ali oporo pa si od njega želi 6% mladih. Zanimivo je, da si komaj 2% želi, naj bi duhovniki organizirali zabavo, romanja, izlete.

Na vprašanje, komu popolnoma zaupajo, jih je 31% dalo na prvo mesto mater, 26% prijatelja, 18% očeta in 13% duhovnika. V primerjavi z anketo iz leta 1982, opazimo, da je leta 1990 duhovnik izgubil tretje mesto na račun očeta.

Dalje: o osebnih zadevah se 34% mladih najraje pogovarja s starši, 27% s prijatelji, 24% z Bogom, 3% z duhovnikom.

Morda bi kdo pričakoval, da mladi izbirajo prijatelje med sebi enako mislečimi. V glavnem nimajo tega kriterija. Kar 23% je glede tega vprašanja indiferentnih. Pri življenjskem partnerju gre za globlje zblizanje kot pri prijateljstvu, a tudi tu je zelo veliko tistih, ki se jim to vprašanje ne zdi pomembno (44%).

Dnevno osebno moli 59% mladih, 31% si jih izpraša vest. (Vernih) družin, kjer molijo vsak dan, je 10%. Vsak teden gre k maši 74% (vernih) mladih in k obhajilu 46%, mesečno k spovedi 48%. V družini nikoli ne moli 40%. V primerjavi z letom 1982 je padec verske prakse približno 10% in je porast tistih, ki npr. nikoli ne molijo tudi za okrog 10%.

Glavni razlogi nevere in verske brezbriznosti mladih so osebna nezavzetost (22%), družinski zgled (21%) in verska brezbriznost prijateljev (14%).

Verske zahteve Cerkve se 37% mladim ne zdijo vprašljive, 26% pa ne ve, kaj bi na to vprašanje odgovorilo.

Podobna je usoda moralnega nauka Cerkve. Moralne zahteve niso vprašljive 33% mladim, moralnega nauka ne pozna 11%. Neskladnost med pravili in življenjem je v splošno 23%. Glede na stanje, ki ga poznamo, je presenetljiv podatek, da so pretežke zahteve na področju spolnega življenja problem le za 5% mladih.

* Predavanje z zgornjim naslovom je imel avtor, sicer župnik v Rodiku in referent za mladino v koprski škofiji, 21. oktobra 1991 v DSI v Trstu. V njem je poslušalcem razgrnil rezultate ankete o verskih vprašanjih, ki je bila leta 1990 speljana na področju koprške škofije med mladimi, tako vernimi kot nevernimi. Toda na pobudo so se odzvali skoraj samo verni, saj je med vrnjenimi vprašalniki kar 93% pripadalo vernim. Predavanje objavljamo v povzetku.

Bati se je, da je v ozadju te slike temeljito neznanje in nepoznavanje vere ter situacijska morala.

68% mladih je prepričanih, da vera pozitivno vpliva na družbeno življenje, skoraj četrtina pa o tem ni povsem prepričana. Glede tega, kje naj se na zunaj kaže življenje po veri, 62% mladih odgovarja povsod (v osebem in javnem življenju), 16% predvsem v družini. Da je vera zgolj zasebna zadeva, meni 3% mladih. 33% mladih odgovarja, da verniki odgovorno prispevajo k družbenemu razvoju, 30% jih meni, da verniki nimajo posebne vloge v družbi, po mnenju 22% pa vera sploh ne vpliva na njihov odnos do družbe.

B) PASTORALNA SPOZNANJA

Kaj bi lahko iz tega sklepali za pastoralno delovanje med mladimi danes?

1. Najprej: **takšni mladi danes so**, pa če se jih predstavljamo in želimo takšne ali ne.

Cerkev se jim lahko približa samo skozi vrednote, ki jih mladi imajo. Drugih mladih ne. **Napačno bi bilo**, če bi si predstavljali bolj »vzvišeno«, duhovno ali idealno mladino. Seveda bi marsikdo rad delal z mladino, ki bi bila dovzetna in odprta za duhovne ideale in presežne vrednote. Toda to je iluzija. **Delati je treba s takšnimi kot so. Tudi Kristus je sprejel konkretno človeškost in se solidariziral z zgodovino** v tem, da je postal Bog za nas. To je **nedvomno najbolj radikalna sekularizacija**, ki si jo sploh lahko mislimo.

2. Da bi lažje delali z mladimi, moramo upoštevati določena dejstva:

a. **V kakšnem svetu živimo, ne določajo otroci, ampak odrasli.** Odrasli smo tisti, ki ponujamo mladim lestvico vrednot. **Vsak človek je v stalnem zorenju.** Zato je potrebno **narediti premik** od katehetskega dela z otroki na odrasle, ne da bi opustili katehiziranje otrok.

b. V tej perspektivi pastoralno delo z mladimi pridobi na pomembnosti, ki pa zahteva **organizirano, skupno in kontinuirano delo.** Žal, še vse preveč je **gole improvizacije.**

c. Če želimo pastoralno delati z mladimi, moramo istočasno **delati tudi z njihovimi starši.** Še več. Najprej moramo delati z njihovimi starši, biti z njimi povezani in jim pomagati pri njihovi vzgoji lastnih odraščajočih otrok. Ni edini problem samo njihov odnos do svojih otrok, ampak so tudi sami potrebni nadaljnega zorenja. Ker starši **čutijo v sebi negotovost, so tudi odprti** in pripravljeni sodelovati.

Pomembno vlogo pri mladostnikih odigra oče. On je nosilec vrednot. On je tisti, ki mora duhovno popeljati otroka v svet odraslih. Nemajhen problem je, da so prav oni tako odsotni.

d. Načrtno je potrebno spreminjati zavest med ljudmi (starši), ker **vse preveč poudarjajo zakramentalizem in ne rast v veri.** To pomeni, da je mnogim cilj, da otrok prejme določen zakrament. Ni cilj zakrament, ampak rast v veri. **Zakramenti samo pomagajo pri rasti v veri.** Prav zaradi tega bo potrebno prenesti birmo v dobo, ko otrok zapusti svojo otroško dobo in stopi v dobo odraslosti (18. leto).

e. **Če ne bo naše delo župnijsko zastavljeno, potem bomo pasli le »boljše«, njihovi sošolci pa nam bodo uhaljali.** Mladostnik mora najti v svojem okolju prostor za rast v veri.

f. Anketa je pokazala, da je **versko znanje mladih zelo šibko.** Večkrat naredimo napako, **če ne upoštevamo njihovih dispozicij.** Premalo upoštevamo mladostnikove **podzavesti.** Dokler ne razčisti (tudi s pomočjo naše vsebine) svojega notranjega sveta, tistega, česar se najbolj boji, toliko časa se on ne more odločiti za iskanje vere. **Naše kateheze so velikokrat alienacije za mlade** in zato se ne čudimo, da jih naenkrat zmanjka. **Vsebina mora imeti katehumenatsko strukturo.**

g. Grozi nam **še večji osip, če ne bomo dvigali kakovosti** našega dela. Poleg tega moramo upoštevati, **da se pastoralna člena: oznanilo, liturgija, karitas.** To pomeni, da je sama kateheza **brez drugih dveh dimenzij, preživeta.** Po mladinskih skupinah bo vedno manj ljudi. Prihaja nov izziv in to je karitas.

Karitas pa **ni stvar klerikov, ampak Cerkve** (Cerkve pa ni brez laikov). Prav skozi to dimenzijo Cerkve se bodo laiki **deklerikalizirali.** Postali bodo avtonomni.

S to dimenzijo Cerkve se bodo čutili mladi nagovorjeni, ker bodo dobili prostor ustvarjanja in se čutili potrebne. Prav v tej dimenziji bodo postali starejši laiki voditelji in nosilci določenih vzgojnih programov. **Vzgoja in spremljanje doraščajočih mora postati poglobljena skrb odraslih, predvsem izobražencev.**

h. V naši škofiji veliko delamo na **projektu dnevov zbraniosti, duhovnih vaj in tednov duhovnosti.** To je lepa priljubljenost, ko z daljšim skupnim bivanjem doživljajo izkušnjo vere, prijateljstvo s Kristusom in svojimi sovrstniki, **preverjajo in osebno doživljajo svojo odločitev in pripadnost.**

C) SKLEP

Ali bo imela prihodnost mlade? Odgovarjam: DA, če bomo imeli odrasli sedanost. To pomeni, da se problem mladih povezuje z problemom odraslih. **Če hočemo pomagati mladim, moramo odrasli ustvarjati svet, v katerem bodo lahko živeli takšni, kot si sami želijo** (da bodo ustvarjalni) **in kot si jih mi želimo.**

Stojimo pred velikim poslanstvom. **Gre za kontinuirano oblikovanje odraslih.** To je najpomembnejše. **Odrasli smo nosilci vrednot. Mi oblikujemo stil življenja.** Zato bi morali duhovniki prenesti poudarek vzgoje od otrok na odrasle. Naj si svet vrta okrog odraslih — ne okrog otrok!

Oznanilo pa ni stvar duhovnikov, ampak občestva. Sporočilo za mlade nimamo mi kot duhovniki, ampak ga imamo kot Cerkev. Samo kot skupnost lahko nagoovorimo mlade.

Pri vzgoji je potrebno **upoštevati globalna vprašanja** (to so tista, ki vplivajo na temeljno odločitev), druga so **življenjska vprašanja** (to so tista, ki vplivajo na življenjske odločitve: npr. poklic, poroko...) in **vsakodnevna vprašanja** (to so vprašanja v zvezi z bontonom). To zadnje področje je stvar posameznika, družine in okolja, od katerega je vse odvisno — mi moramo vplivati na temeljne odločitve. Tu je svet vrednot.

Na tem področju vidim velik izziv za izobražence. **Izobraženci bi se morali zavedati poslanstva Cerkve, morali bi se približati mladim staršem in svetu doraščajočih ter vplivati na njihove temeljne odločitve.** V ta njihov svet moramo postaviti **evangeljsko lestvico vrednot. Močno si želim, da bi izobraženci dobili pravo mesto pri odreševanju sveta.**

Humbert Pribac: Prozorni ljudje

Slovenski pesnik v Avstraliji Humbert Pribac, doma iz vasi Srgaše nad Izolo, je prišel pred kratkim do tretje pesniške zbirke z naslovom **Prozorni ljudje**. Prvi dve sta izšli v Avstraliji: **Bronasti tolkač** leta 1962 kot prva slovenska knjiga v Avstraliji, **V kljunu golobice** 1973 v samozaložbi v Canberri, kjer ima Pribac ugledno državno službo. Nova knjiga **Prozorni ljudje** je izbor iz obeh zbirk in iz pesmi, ki jih je napisal pozneje ter so izšle v tržaškem Mostu, v buenosaireškem Meddobju in drugod. Izbor je pripravil Tone Kuntner, spremno besedo je napisal Matjaž Kmecl, izšla je pri Mladinski knjigi v Ljubljani 1991 na 167 straneh ter prinaša 69 pesmi.

Pribac je leta 1959 zaradi političnega pritiska pobegnul v Zahodno Nemčijo, čeprav je bil pred diplomom iz primerjalne književnosti na ljubljanski univerzi. Naslednje leto je z ženo in otrokom prispel v Avstralijo, »na konec sveta«, in zgrnile so se nanj težave izseljenega človeka, ki je imel domá že urejeno življenje in se je tudi pesniško uveljavljal v revijah. Vse to se mu je podrlo, začeti je moral vse znova, polastilo pa se ga je tudi silno domotožje po rodni Istri, po kostanjih in smrekah, ajdovih lehah in žitnih poljih in stopniščih vinogradov pod domačo vasjo. Z iztegnjeno roko je prosil kos kruha za otroka, »tolkli so po njej, / z okovanimi čevlji / so me bili v srce«. Zahvaljuje se Bogu, da je dal vsakemu domovino, ker je vedel, da ni sreče »v neprestanem tavanju / po deželah, kjer se kadi / razpokana gruda / izpod krvavih stopal«. Rad bi imel zvok domače besede in nedeljski zvon »namesto te divje, sproščene svobode / brez dobrote v človeških očeh«. Še kamni doma so prijaznejši »kot te zemlje / brez toplih oči«. Domobranci so izginili v temo jam, »ranjeni in zastrupljeni / od belih bogov«. Povrnili se bo, »to morje daljav / mi je ubilo dušo«. Na koncu sveta »smo temno pognali / svojo bolnozeleno rast«, toda njihovi otroci bodo »zavzeli ta svet«. Ves prvi cikel — **Na koncu sveta** — je poln razočaranja, obupa in domotožja.

V drugem ciklu — **Pepel moje podobe** — se groza tuje nadaljuje; zbiral je pepel svoje podobe, a ga je raznesel veter, mlini možganov delujejo neprestano, gola soba je njegov svet, »poln sebe in sanjastih trav«. Ko si čisto sam, je meja med željo po bivanju in nebitjem tako tenka »kakor večerna polsenca — / vsa rahla in polna tesnobe«. Želi si, da bi prišla mati in mu položila roko preko vročega čela. Padal bo med stene mračnega tolmana, »polnega gnusnih rib / s človeškimi očmi«. Razmesaril ga je črni maček. Spomini so se razbili v motno podobo čuječega strahu, duša je ostala sama v skaljenih sencah stisnjenega prostora groze. Zdrsel je v brezno lastne teme, posilili mu bodo ženo in zaklali otroka, ostaja samo še »neprebudna smrt«.

V ciklu **Prozorni ljudje** poje o predajanju užitek, kar pa je brez smisla, prozornost. Plesalci so npr. »prozorni zato, ker nimajo kaj skrivati, ker v njih biva nič«. »Pijani smo, pa ne vemo, kaj pijemo« in tudi ne, »zakaj pijemo«. Proslavljamo novo leto, vendar ne vemo več od ljudi, ki so živeli pred tri tisoč leti. Odprla so se sejmišča bolesti »in vanje

so v trumah vdrli berači«. Postal je prerok naših dni, čeprav bi rajši ostal doma, »in pustil bi svet, naj gre svojo pot / v zmešnjavo, k poginu«. »Ta svet je v vsej svoji umazanosti / še tako čist in lep«, zato ga ni strah ničesar. Gledali so trebušni ples in »pasli divje strasti«. V teh stiskah mora moliti za svoj narod, »ki ne verjame v nič«, ubija nerожene otroke, mladež pa si »daje štrik za vrat«. V Valežanski cerkvi spet moli in hrepeni »po soncu Istre«.

Cikel **Desetnika** poje o ljubezni, ki je sprva polna in srečna, kmalu pa se spremeni v hrepenenje po njej, ki je daleč, da je ne bo nikoli dosegel. Videl je košato drevo sredi peščene pustinje in zaslišal glas angela ali Boga, da mora postati tudi on takó bohoten in zelen, kamor bodo še drugi hodili počivat in se odžejat v potoku izpod drevesa.

Cikel **Zahvala v jutrnji** so iskanje Boga in nekake molitve. To ni življenje, ampak hoja po tlaku ječe. Kaj bi s svetlobo, ko pa smo se rodili v temah? Ves svet plava v mrazu, v niču, sliši »tihu vzdihovanje zvezd«. Iskal je Stvarnika po veselju in spoznal, da je človek »podoba Očeta, / prisojnega v večnosti«, Bog je ljubezen. »Ne sodi me, o Gospod,« živel sem in užival naravne lepote, pa večkrat mislim, »da ne vem, čemu sem tu / in zakaj bom odšel«. Nato moli za sodni dan, za milost, z bronastim tolkačem je utrujen udaril na nebeška vrata in so mu odprli. Na tujem, sam in brez domovine je iskal Boga in prikazal se mu je v obliki zelenega drevesa sredi puščave.

Zadnji cikel **Šavirska zemlja** poje o vrnitvi v domačo vas, ki jo je zapustil pred dvajsetimi leti. V tujini je vse noči sanjal o njej, o očetovi hiši, ki propada in so jo prepredle pajčevine, mati mu bo prinesla starega vina, noči doma so kakor čudovite besede, zvečer bodo šli fantje in dekleta v gozd. Domača vas se je spremenila, le malo je še nekdanjih ljudi, mnogi so se izselili in se vračajo ob nedeljah po poljske pridelke, v prazne hiše so se naselili Bosanci: »Vas bo preživela še nekaj sto let.« Pogovoril se je z materjo, ki je sama, a je ni strah, mrtvi in Bog bedijo nad njo.

Pribac je že v prvih dveh zbirkah dokazal, da je izreden pesnik in tudi nadpovprečno izobražen za slovenskega izseljenca: univerza v Ljubljani in Sidneju, kjer je opravil tudi magisterij. Njegova čustva so globoka in prefinjena, da je znal in mogel izpovedati samoto, obup, bolečino in domotožje, ki so pritisnili nanj, ko se je znašel »na koncu sveta« z družino in brez sredstev, a tudi brez kažipotov v prihodnost. V nočeh brez spanja in v sanjah, ki se pojavljajo večkrat, se mu je prikazovala domovina in ga še bolj tlačila, pa je našel Njega, ki mu je odkril večni smisel človekovega bivanja. Posamezni cikli so nekake postaje na tej križevni poti, čeprav se misli prepletajo, da ni med skupinami večjih idejnih in oblikovnih razlik. Čeprav je zbirka izpoved nesrečnega človeka, ki je izgubil domovino in se ne more živeti v tujino, pa je polna toplega človečanstva, ki ne zajema samo ljudi, ampak vse stvarstvo: zvezde, trave, veter, avstralsko in istrsko naravo, veliko je iskanja in vere v Boga in tudi iskrenih molitev.

Pesmi so moderne, verzi so sproščeni, različno dolgi, brez rime in ritma, ritem določajo smiselni poudarki. Pri-

mere so sveže, nove, večkrat ekspresionistično bohotne, primerne razpoloženju. O tem je zapisal Matjaž Kmecl v spremni besedi: »Pribčeva pesem je ubrala pot liričnega eseja; v njej se nabira fina tekstura 'zemlje', predmetov in preprostih reči (po zgodnjem Kocbeku) ali vase pogreznjena pokrajina kakšnega Dylana Thomasa — in sredi nje intelektualno tehtanje, refleksivna aritmetika, lirična analiza, seveda izmerjena v simbolih.«

Tako je Pribčeva poezija globoka in doživeta izpoved, domačijska in istočasno svetovljanska, erotična in mistično izpovedna.

Vinko Beličič: Izbrane pesmi

Pri Založništvu tržaškega tiska so izšle pred kratkim v zbirki Leposlovje **Izbrane pesmi** Vinka Beličiča. »Pretehtan strog izbor« sta naredila avtor in Tone Pavček, ki je napisal knjigi tudi spremno besedo. Tako se je Beličič po 46 letih s pesmimi vrnil v domovino, kamor je odšel skoraj istočasno na obisk v rodno Belo krajino tudi sam. Vrnil pa se je tudi v celokupno slovensko literaturo, ki ga je doslej zamolčevala, čeprav je ustvaril pet pesniških zbirk in devet knjig črtic in povesti.

V Izbranih pesmih je 56 pesmi, ki sta jih urednika razdelila v štiri cikle: Mati zemlja, Srce srcu, Po krožnici in Na vrh in navzdol. Izbor je zelo strog, saj je Beličič napisal 215 pesmi, ki jih je leta 1988 izdal v nekakem zbranem delu **Pesem je spomin**.

Beličič piše, da je pesnik dveh domovin, prve, ki jo je zapustil leta 1945, in druge, ki jo je po tem letu našel na tržaškem Krasu. Po Pavčku pa gre le za dve pokrajini, saj je domovina ali očetnjava samo ena. Bela krajina otroških in mladostnih let, ko se je napil njene čudovite lepote, belih brez, zelene trte, rdečih češminovih češuljkov, ptičjega petja, živel s preprostimi ljudmi, delal na skromnih njivah, se udeleževal ljudskih običajev posebno o Božiču in Veliki noči — ta Bela krajina je ostala Beličiču vse življenje v neizbrisnem spominu. V prvi dobi jo je opeval tako, kot je bila, po neposrednem doživljanju, v drugi dobi se je vračal k njej samo v spominu, zato je žarela še lepše, v pesmih je bilo polno domotožja, bolečega hrepenenja po domačih Rodinah, osameli materi in domovini.

V drugi pokrajini se je znašel sam, v negotovosti: »Ubogi kakor kamenje na poti, / ki čezenj časa voz drvi, / strmimo v luč nekdanjih dni.« V tej brezdomovinskosti pa je odkril kraško gmajno, ki je tako sorodna njegovi Beli krajini, le da je bolj revna in kamenita. Naselil se je na Opčinah, na robu kraške gmajne, in našel novo domovino. Na gmajni je odkril polno naravnih lepote, drobnih, enkratnih, najrazličnejših barv, vonjev, ptičjega petja, skrivnostne svetlobe. Noben slovenski pesnik ni tako vsrkal vase kraške gmajne, njene lepote, njene mogočnosti in miline ter jo prenesel v verze, ki so pretehtani, izdelani, pojoči, svobodni in zvenijo z izrazito osebno barvo in ritmom, prepleteni s kraškimi primerami. 13 pesmi so uglasili zamejski skladatelji.

V drugi dobi se je Beličiču razgled razširil nad vsem zamejstvom, segel pa je še dalje po Evropi, kamor ga je zanesla pot.

V Izbranih pesmih niso posebej poudarjene religiozne pesmi, ki jih je napisal Beličič veliko, tudi pravih molitev.

Ko je izgubil vse, ko se je znašel sam sredi tujega sveta, mu je ostal le Bog. V pesmi **Pri Svetem Justu** poje: »... iskrica tli / v srcu mi: Bog, saj si z mano!«

Posebnost so tudi njegove ljubezenske pesmi, ki jih ni veliko, nekaj umirjen nagovor, pohvala, načrti za prihodnost, brez strastne zagnanosti ali erotičnega vabljenja.

Beličičeve pesmi so navadno kratke, zgoščene, v njih je zgoščeno zajeto pesnikovo življenje in mišljenje, njegova bogata čustvenost, v njih pa odmeva tudi slovenska stvarnost med vojno in po njej. Tako se spominja tudi pobitih znancev in domobrancev. V **Prvem novembru** poje: »Tisoče z molkom pozabe odel je poraz.« Antigonina pa je polblazna od štetja let, od misli: »Polineik, ne boš nikoli otet?«

Osnovni ton Beličičevih pesmi je prej elegičen kot vesel in razposajen, saj prisrčnega smeha ne najdemo v nobeni pesmi. Že v prvi v tej zbirki **Tihe gore v belih meglah**, ki je nastala leta 1934, pa poje: »V prsih žalostno srce utriplje / pred neznanim težkim, ki od daleč gre.« Vendar pa ne gre za pesimizem in črnogledost, saj poje v eni zadnjih pesmi: »Leta gredo, oblaki se dvigajo nad me / — a jaz se smehljam.«

V Izbranih pesmih je najboljši Beličič in tudi Tone Pavček ga je v spremni besedi izčrpno in občuteno predstavil.

Stane Kos: Stalinistična revolucija na Slovenskem 1941-1945, II. del

Leta 1984 je izšla pri Mohorjevi družbi v Celovcu v samozaložbi knjiga Staneta Kosa **Stalinistična revolucija na Slovenskem, 1941-1945, I. del**. Obsega 366 strani razmeroma drobnega tiska in prikazuje prihod Slovencev v prvo Jugoslavijo do druge svetovne vojne in italijanskega zloma septembra 1943. Pred kratkim je izšel njen drugi del od nemške zasedbe vse Slovenije septembra 1943 do konca vojne in pobitja domobrancev v Kočevskem Rogu, Teharjah in drugod. Tako prinašata knjigi zaokrožen pregled druge svetovne vojne na Slovenskem na 637 straneh.

Tudi v drugi del je pisec knjige napisal uvod, v katerem poudarja, da je knjiga samo poskus zgodovinske osvetlitve dogajanja. »Pred poplavo partijskega zgodovinskega pisja ima knjiga o stalinistični revoluciji na Slovenskem veliko prednost, ker izhaja iz zgodovinske neobremenjenosti in ideološke nevezanosti ter zavestne nepristranosti in poštenosti do dogajanja. Ponovno: vedé nisem zapisal niti ene same neresnice. Če je v knjigi kaj, kar se oddaljuje od objektivne resnice, je tisto zmeta — laž gotovo ni.«

Ker je bilo jasno, da je Stane Kos psevdonim, ki ga je bil avtor prisiljen uporabiti zaradi »telesne varnosti«, se je pod uvodom podpisal s pravim imenom: Nikolaj Jeločnik. Živi v Argentini in je to knjigo pripravljala nad 14 let.

V knjigi opisuje nemški prihod v Ljubljano, ustanovitev Ljubljanske pokrajine in Jadranskega Primorja, slovensko upravo v Ljubljani s prezidentom generalom Leonom Rupnikom na čelu.

Ker so bile ob italijanskem zlomu vaše straže uničene ali razkropljene, je general Rupnik ustanovil Slovensko domobranstvo in Slovenski narodni varnostni zbor v Trstu. Velik del knjige posveča prav ustroju, razvoju in akcijam domobrancev, ki so se razmahnilo po veliki nemški ofenzivi proti partizanom. Domobranci so obvladovali vso Ljubljansko pokrajino razen Bele krajine, ki je bila ves čas osvobojeno ozemlje s svojo oblastjo.

Vzporedno spremlja partizansko evforijo po italijanskem odhodu, strahovlado na Dolenjskem, kočevski zbor odposlancev slovenskega naroda od 1. do 3. oktobra 1943, zasedanje AVNOJa v Jajcu konec novembra istega leta, konferenco zunanjih ministrov v Moskvi in treh velikih v Teheranu, poteke na bojiščih. Vsi ti veliki dogodki v svetu so šli mimo Slovencev v revoluciji brez večjega odmeva, razmere doma so bile tako strahotne, da ni bilo videti izhoda.

O škofu Rožmanu pravi, da prav gotovo ni bil vnet za Nemčijo, saj je moral ob plebiscitu zapustiti Koroško. Ni se klanjal nemškemu generalom, le redkokdaj se je moral uradno sestati z njimi. Pač pa je pri Nemcih stalno posredoval za zaprte Slovence, ne glede na prepričanje. Tudi duhovnikom je naročil, naj bodo do Nemcev lojalni, ne smejo pa z njimi sodelovati. Škofova podoba je drugačna, kakor jo podajajo uradni in neuradni zgodovinarji in nestrokovnjaki.

O domobranski prisegi 20. aprila 1944 se še vedno razpravlja, avtor v tej knjigi razlaga, kako je prišlo do nje, da jo je sestavil general Rösener, da v nemškem vojnem arhivu pri prisegi ni besed, da se bodo domobranci borili »kakor tudi njegovim zaveznikom«, to je proti Angležem in Amerikancem. Tudi niso prisegli Hitlerju: »Ta je omenjen

le v odvisnem stavku in po svoji funkciji, kar se pa prisege ne tiče.« Avtor navaja vrsto virov, tudi ljubljanskih (Janez Peršič in mag. Boris Mlakar), ki potrjujejo njegovo razlago.

O »črni roki«, ki je prišla v Enciklopedijo Slovenije, razlaga avtor, da ni bila tajna organizacija, ki je ponoči pobijala nasprotnike, ampak so imeli poveljniki posameznih domobrantskih postojank povelje, da »počistijo« nevarne terence. Ti so imeli pravico nasprotnike ubijati, obveščali so partizane, skrbeli zanje, ob napadih pa so se jim pridružili z orožjem. Te terence so poveljniki prijemale, zasliševali, če so bili krivi, streljali, če niso zaslužili smrti, so jih izročali Nemcem za internacijo. Res pa je tudi, da so se šli tudi nekateri posamezniki »črno roko« in to avtor odločno obsoja in zahteva preiskave.

Proti koncu opisuje Kos-Jeločnik slovensko vlado 3. maja 1945 v Ljubljani, umik domobrancev in civilistov na Koroško, predajo Angležem in angleško izročitev domobrancev partizanom. Navaja seznam transportov z domobranci z natančnimi številkami po virih, ki so se ohranili v zdomstvu v Argentini.

Knjiga Stalinistična revolucija na Slovenskem je resno znanstveno delo, napisana po zgodovinskih virih, ki so izšli v Sloveniji in v zdomstvu. Avtor se je poslužil vsega dostopnega v domovini in domačim zgodovinarjem nedostopnega v Argentini, Kanadi in ZDA. Pogovarjal se je z ljudmi, ki so sami doživljali vojne in povojne dogodke, bral rokopišno poročila in seveda vse natisnjeno. Zato je knjiga nekaj novega v slovenskem zgodovinsko-medvojnega obdobja, avtor pa je pripravljen popraviti vsako napako: »Vesel bom vsakega objektivnega popravka celotne knjige, vsake resnične dopolnitve.«

Janko Messner: Lipa in hrast - Izbrano delo

Lani je izdala Prešernova družba v Ljubljani novo knjigo Janka Messnerja z naslovom **Lipa in hrast** in podnaslovom **Izbrano delo**. Besedila je izbral in napisal Zapis o Messnerjevem izbranem delu dr. Franc Zadavec, profesor ljubljanske univerze.

Janko Messner, rojen 1921 v Dobu pri Pliberku, upokojeni prof. slovenščine in nemščine na Zvezni gimnaziji za Slovence v Celovcu, je stopil v slovensko literaturo z nemško napisano knjigo **Ansichtskarten von Kärnten**, leto pozneje pa z zbirko slovenskih novel in črtic **Skurne storije**, v kateri so ponatisnjene tudi Koroške razglednice v nemščini in slovenščini. Knjiga je izšla v razširjeni izdaji leta 1975, kar je bil velik uspeh za pisatelja začetnika. Sledile so knjige: **Iz dnevnika Pokrznikovega Lukana**, 1974, v podjunske narečju; **Zasramovanci... združite se!**, 1974; **Fičafajke grejo v hajke**, 1980; **Gorše storije**, 1988; **Nikaragva moja ljubljena**, 1988, nemško-slovenske pesmi, in **Živela Nemčija!**, 1988, dijaški dnevnik.

Zadavec je izbral iz Messnerjevega leposlovnega dela 18 najznačilnejših novel in črtic in 4 pesmi. Simbolni naslov Lipa in hrast je posnel po prvi črtici, v kateri pripoveduje o koroškem pesniku Perkonigu, ki je zapisal, da rasteta na pokopališču v Otoku na Vrbskem jezeru lipa in hrast tako skupaj, da se prepletata, zato štejemo ta pojav »za prispodobno dveh duš, nemške duše in slovenske duše, ki sta se v tej deželi našli v rajsko mirnem času in neskončno dolgo nista nič vedeli o neslogi«.

Messner pa v svojih »skurnih storijah«, to je »temačnih, grdih, mračnjaških« zgodbah dokazuje prav nasprotno. Vsaka zgodba je neusmiljen izrez iz življenja koroških Slovencev, iz trdega življenja narodne manjšine, ki na vsak korak zadeva na večinski narod, nestrpen in prepričan o svoji veličini, zato se mora neprestano zatajevati in molčati, če hoče dobiti kos kruha v tovarni ali delavnici gospodarsko močnejšega sodržavljanca. »Ni poezije,« pravi pisatelj v Badgasteinskih protokolih, »v tem našem življenju na Koroškem, kjer nam izmikajo tla pod nogami, zato je tudi v naših srcih ni. V teh je samo preplah, je pljunek zaničevanja, ki smo ga vsrkali že z materinim mlekom. Zato ni poezije v naši besedi. Zdaj je sam mrak, samo stokanje v njej, samo poklekovanje — brez iskric upanja, da nas bo kdaj kdo uslišal.« In to zatiranje se začena že v osnovni šoli, ko mora otrok neprestano poslušati, da je slovensko grdo, nemško pa lepo, ko katehet ozmerja in zlasa učenca, ker moli slovenski Očenaš, češ: »Tako lahko moli tvoja babica.«

Vse to zapostavljanje vpliva tudi na značaj ljudi, češ: »Najprej tuj prezir naredi, da se ti duša skrči kakor goba v pēsti, potem cepijo na to manjvrednostno zavest tujo besedo. Iz tega polovičarstva počasi zrastejo navneži, strahopetci, potuhnjenci in podobne pokveke.«

Badgasteinski protokoli so najbridkejša pisateljeva osebna in narodna koroška izpoved, kar jih je bilo napisanih v slovenščini. Podobno bridke so novele **Gluha loza**

na Koroškem, **Job, Pogovor v maternici koroške Slovenke, Koroški triptih**, ki je bil napisan za 10. oktober 1990. V njem pripoveduje o knežjem kamnu in nekdanjem ustoličevanju ter o koroškem izumiranju, o spomeniku povrnjenecov iz vojske na Koroški gori in o smrečici, ki je pogнала iz trohnečega štora v gozdu pri Tucah, vendar po mnenju strokovnjakov ne bo nič prida. Samo umiranje in zatajevanje Slovencev, nobenega upanja v razvoj in priznanje narodnih pravic.

Messnerjevo realistično pripovedovanje pa prevevajo tudi tragikomika, ironija in groteska. Primeri tega pisanja so črtice **Buteljni si odrežejo nosove, Böcksteinska idila** in **Balada o pogrebu Herr von Puksa** v verzih. Vse tri so duhovite in neusmiljene.

Iz vojnih let je zajel urednik štiri črtice. **Vrnitev** je iz Koroških razglednic in pripoveduje o Jozi Kuharju, ki se vrne z leningrajskega bojišča na dopust domov v Globasnico, ko pa vidi, da so njegove domače preselili v Nemčijo, v hiši pa so tujci, se obesi. V noveli **Jožica Flander** pripoveduje o svoji teti, ki je živela v Mariboru in med vojsko delala za partizane, zato so jo Nemci v zaporu mučili in ubili. Tudi Messnerja je hotela povezati s partizani. **Pogreb številke 87106** je pretresljiva balada o življenju in nemškem

pogrebu zavedne koroške žene, ki je po izdaji trpela v taborišču, pred smrtjo pa odpustila izdajalki, da je mogla ta umreti. Pisatelj končuje pogreb s slovesnim ritmom litanij in Zdravec pravi: »Pogreb kacetke 87106 spada med najbolj impresivne in dramatične pogrebne prizore, kar jih premore slovenska literatura taboriščne tematike in kar jih premore slovenska pripovedna proza sploh.« O noveli **Amanda** pa pravi isti avtor, da je »umetniški tekst, ki spada v antologijo evropske vojne novelistike«.

Knjigo zaključujejo trije portreti: **Oče, Ignac Muri in Njene sanje**. V prvi opisuje mrtvega očeta, ki ga je dodobra spoznal šele na mrtvaškem odru, župnika Ignacija Murija, ki ga je pripravil za sprejemni izpit za gimnazijo, in koroško pesnico Milko Hartman.

V tej knjigi je najboljši Messner, pravi klasik slovenskega pripovedništva, pripoveduje neposredno, nazorno, izklesano, jezik je kultiviran, prepleten s koroškimi izrazi in nemščino, slog je samosvoj. Med pripoved je vdela esejistična razglabljanja, fabulativne vložke in groteskne parabele, a iz vsega tega je zrasla mračna podoba koroškega življenja. Njegova beseda je neusmiljena, trda, ko govori o domačih in tujih krivicah in napakah, mehka in lirična, ko opeva lepoto koroške zemlje in njej zveste ljudi.

OCENE

Bara Remec - slikarka med domom in svetom

Od 10. do 30. junija je bila v Mestni galeriji v Ljubljani antološka razstava, posvečena slovenski slikarki Bari Remec. Do razstave je prišlo po dolgem pripravljanju in dogovarjanju, žal je slikarka ni dočakala, saj je umrla 1. marca letos. In še ena tragedija se je zgrnila nad Ljubljano, vojna, tako da je veselje nad tako lepo in pomembno razstavo prekrila skrb. Vendar je prav, da se zaustavimo ob tem kulturnem dogodku, pa čeprav nekoliko v zamudi.

Bara Remec, slovenska slikarka, rojena v Ljubljani leta 1910, je zatisnila oči v argentinskih Bariločah, kamor je odšla po osebni odločitvi, ker ni marala ostati v Sloveniji, kakršna je izšla iz druge svetovne vojne. Za njenim grobom se vidijo gore, med njimi je tudi ena, ki nosi ime po njej: Pico Bara. To pa je le eden izmed »spomenikov«, posvečenih Bari Remec. Za njo ostajajo številna dela: olja, akvareli, tuši, ilustracije v knjigah in revijah, keramike in njene posebne stvaritve: punčke iz najdenih kosti, ptice iz semen, metulji iz žice.

Slikarka Bara Remec je najprej študirala v privatni šoli Probuda, kjer je imela za učitelje Mirka Šubica, Sašo in Henrieto Šantel. V tridesetih letih je bi-

la na zagrebški akademiji, ko pa je doštudirala, leta 1935, je poučevala v Zagrebu za dve leti. V Ljubljani je bila članica kluba Lada, ob slikarstvu se je bavila tudi z ilustratorstvom, dalje je potovala in razstavljala tudi v tujini. Slovenijo je zapustila leta 1945, bila je po raznih begunskih taboriščih, nekaj časa je živela v Trstu, nato v Rimu. Leta 1947 je odšla v Argentino in se tam vključila v slovensko kulturno življenje. Osrednja organizacija političnih izseljencev je bila Slovenska kulturna akcija. Remčeva je bila članica Likovnega odseka. Leta 1955 je ustanovila Umetniško šolo pri Slovenski kulturni akciji, zadolžena pa je bila za pouk slikarstva, risanja in grafike. Tu se je izšolalo več Slovencev, ki so se v Argentini lepo uveljavili.

Remčeva je živela med Buenos Airesom in Bariločami, vedno delavna in živahna, vsekakor predana umetniškemu ustvarjanju.

Razstava v Ljubljani je bila načrtovana kot prikaz njenega novejšega ustvarjanja, brez končnega obračuna. Zaradi njene smrti pa se je organizatorjem zazdelo primernejše prirediti širše zasnovano razstavo, čeprav zaradi po-

manjkanja časa ne moremo govoriti o pravi retrospektivi.

Umetnostni zgodovinar Aleksander Bassin je avtor Uvoda h katalogu in predstavitev začetnih let v domovini. Prvo ustvarjalno obdobje označuje iskanje osebnega sloga med postimpresionizmom in barvnim realizmom. Bassin ugotavlja, da je šlo pri Remčevi za risarsko perfekcijo, kadar je uporabljala čisti pigment in dosegala pravo »suhost« končnega učinka slike, kar jo povezuje z zgodnjim Mušičem. Takratni kritiki pa so poudarjali njeno izrazito krokijsko potezo. V času vojne se je Remčeva posvečala predvsem grafiki in Bassinu se zdi, da jo je prav ta izkušnja povedla v formalno poenostavljanje izražanja. Emigracija je pomenila nove občutke, nova doživetja — in Remčeva je s tragično liričnostjo zapisovala svojo kroniko. V Trstu je opazen obrat v ekspresionizem, kar se pojavlja še pri dveh njenih vrstnikih, pri Mariju Preglju in Gabrijelu Stupici. Bassin vidi v tem dokaz, da se slovenski ekspresionizem ni izživel v dvajsetih letih, ampak je nekaj ekspresionističnega sploh trajnega.

O ustvarjanju v Argentini piše v katalogu Irene Mislej. Remčeva se je najprej posvetila keramiki, ker je pač našla zaposlitev v neki keramični tovarni. Prvo samostojno razstavo je imela že leta 1950. Predstavili so jo kot evrop-

sko vzgojeno slikarko z opazno dinamiko in originalnim načinom dojemanja barve. Pravi prelom pa je doživela Remčeva ob stiku z gorsko pokrajino na jugu države, kjer je narava Slovence spominjala na domovino, a govorila v jeziku Indijancev. In začelo se je obdobje novega slikarstva: nova je bila vsebina, nov je bil tudi izraz.

Slikarka se je lotila dela temeljito: študirala je, raziskovala, potovala. To ji je omogočilo, da je spoznala novo kulturo Indijancev, njihovo simboliko in mitologijo. Na ljubljanski razstavi je tovrstno slikarstvo najbolj zanimivo. Čeprav ne gre odrekati predvojnemu stvaritvam Remčeve vsega tistega pozitivnega, kar so poudarjali že sočasni kritiki, je treba priznati, da ji je stik z novim svetom, s svetom novih vrednot in znakov, omogočil, da se je polno razvila šele v povojnem času. Njena risarska poteza je bistvena, navidezno poenostavljena, včasih pod diktatom geometrije, večkrat pa svobodno živahna. Črna črta se vije in ustvarja podobe ali abstrakcije s skrivnostnimi sporočili, vselej pa je prisotna poudarjena barvnost.

Katalog k razstavi še zdaleč ne izčrpa vsega njenega ustvarjanja, saj je znano, da je prišel v Ljubljano le majhen del njenega slikarstva. Vsaka slovenska hiša v Argentini, pravijo, ima po eno Barino sliko. Upati je, da se bo našel kdo, ki bo vsa njena dela evidencial in tako ohranil slovenski likovni zgodovini eno svetlejših in izvirnejših ustvarjalck.

Magda Jevnikar

Dante in sloveno

Decembra lani je predavatelj na videmski univerzi na oddelku za jezike in književnosti vzhodne Evrope, znani prevajalec slovenske književnosti v italijanščino **Arnaldo Bressan**, objavil v okviru svoje univerze študijo **Dante in sloveno (Dante v slovenščini)**, kjer pod drobnogledom obravnava prevode Dantejevih del v slovenski jezik.

Delo je v začetku osnovano v časovnem zaporedju postopnega predstavljanja Dantejevih mojstrov in slovenskemu bralcu, nato pa na medsebojnem primerjanju teh.

Prvo poglavje nas uvaja v celotno dantejevsko bibliografijo v slovenščini, pri čemer so izrazita pojasnila v podna-

pisih z marsikaterim splošnim podatkom s slovenističnega področja v stiku z italijansko kulturo. Ob samem glavnem argumentu študije pa je pomemben citat Rebulove kritične misli v zvezi s prevodi Danteja v slovenščino, ki morda nehoti predstavlja pravi uvod v obširno Bressanovo študijo.

»Obravnavati prevode Dantejevih del iz različnih zornih kotov in preverjati različne razloge različnih prevajalcev« je namreč temeljno delo, ki nam ga tokrat predstavlja dr. Bressan, čeprav v navedbi svoje metode trdi, da se ne bo ravnal po Calvijevem in tudi ne po Rebulovem pogledu na prevode. Kot svoje izvirno izhodišče posreduje v glavnem jezikovno obravnavo, to je tovrstno zvestobo izvirniku, kar pa tudi zajema postopni napredek jezikovne kulture v slovenskem svetu.

V drugem poglavju obravnava prevod **Božanske komedije**, delo, ki ga je v svoji samonikli slovenščini, a metrično brezhibno, izpeljal Jovan Vesel Koseski. A. Bressan se ne oddaljuje od splošnega mnenja, ki so ga o prevodu **Pekla** izrazili slovenski književni zgodovinarji (med njimi tudi Rebula), sodi pa, da so novosti, s katerimi je Koseski želel »dantizirati« svojo slovenščino, naravnost »očarljivi«. Od Koseskega do Zlobca je pa po vrednosti dela sodeč tolikšen razpon kot od srednjega veka do sodobnosti, ugotavlja dr. Bressan.

Tretje poglavje se začena z Debevečevim modelom prevajanja, to je dosledni zvestobi metrične sestave izvirnika, medtem ko je jezikovni vzorec predredil vplivu Prešernovega opusa ter oboževanju Ušeničnikovih fragmentarnih poskusov.

Zvestoba izvirniku pa se tudi pri Gradniku ni popolnoma uresničila, medtem ko je Debevec zapadel v greh »koseskizirajočih« efektov. Avtor navaja, da se je sam Debevec zavedal svojih napačnih pristopov k prevajanju, še pa citira Rebulov kritični pogled na jezik, izraz dobe in njenih teženj.

Župančičev prevod pa naj bi po trditvi avtorja študije predstavljal revolucijo v prevajanju, čeprav mu Bressan očita marsikatero (predvsem pomenško) netočnost. Kljub navajanju posameznih izrazov, ki niso v skladu z izvirnikom, je dr. Bressan mnenja (pri čemer soglaša z mnogimi ocenjevalci Župančičevih prevodov), da je Župančičeva poetika neprimerljiva.

Spet nove hibe odkriva Gradnikov prevod, ki ponekod »popravlja« Župančičevega, spet pa se v posameznih verzih oddaljuje od izvirnika.

Jezikovno sodobnejši je Zlobec, pri katerem avtor študije navaja spet mnenje A. Rebule, po katerem se v glavnih potezah tudi sam ravna, čeprav v primeru Zlobčevega prevoda priznava prevajalcu izjemne zasluge — zlasti pri prevodu prvega speva **Pekla**.

Avtor študije nato neposredno citira šest prevajalcev in verz, s katerim so se »spopadli« (zadnji verz prvega speva) ter navaja vsebinske, jezikovne ter metrične zasluge in hibe vsakega posameznika.

Po nadaljnji obravnavi Zlobčevih inovacij se Bressan ustavi tudi pri izjemno zvestih in popolnih verzih, pri čemer se opredeljuje le za posamezne stvaritve, ne za njihovega avtorja.

Sledita podobni postopni obravnavi prevodov **Vic in Raja**. Zanimivo je primerjanje posameznih tekstov, pri čemer ne moremo mimo izrednih možnosti, ki so jih imeli poznejši prevajalci, ki so se lahko naslanjali na prvotne poskuse, da so pretehtali njihove prednosti in hibe.

Posamezna pretehtavanja avtor zaključuje z Rebulovo mislijo, ki je zelo pomenljiva, ko sodimo o vrednosti novih prevodov: »Pretakanje ni zmeraj dalo boljšega vina«.

Po podobnem primerjanju verzov iz **Raja** dr. Bressan prehaja na splošne poglede na prevajanje z izhodišči v metrični osnovi ter to primerja z različnimi shemami.

V nadaljnjih poglavjih pogloblja prijeme posameznih prevajalcev in njihovo oceno izvirnika ter pristop k razumevanju tako **Božanske komedije** kot **Novega življenja** in Dantejeve proze.

Celota se polagoma zaključuje s primerjavo najznamenitejših verzov iz **Mojega življenja**, s prispevkom Zlobčevega prevoda **Pesmi iz Canzoniera** in s pogledom na današnje poznavanje »dantologije« pri Slovencih, pri čemer je A. Bressan optimist, ker v naše poglobljanje takih literarnih vrhov vodi tudi novi čas s svojimi razmerami.

Vsekakor je tak temeljitejši pogled na slovenskega Danteja, kakršnega je prispeval dr. Arnaldo Bressan, pomemben tako v naši kot tudi v italijanski literarni zgodovini: za pregled opravljene dela in kot pripomoček prevajalcem.

Ester Sferco

Dne 23. maja 1991 je v Združenih državah Amerike in sicer v Milwaukeeju v zvezni državi Wisconsin umrl gospod Dušan Svetlič, velik dobrotnik in podpornik naše knjižnice.

Pokojni Dušan Svetlič se je rodil v Trstu 28. oktobra 1904. Osnovno šolo in gimnazijo je obiskoval v Ljubljani. Maturiral je na Tehnični srednji šoli — arhitektonski oddelek v Ljubljani. Študije je nadaljeval na Tehnični visoki šoli — arhitektonski oddelek v Brnu na Češkoslovaškem, kakor tudi pri arhitektu Plečniku in Izidorju Cankarju na Tehniškem oddelku univerze v Ljubljani. V službi je bil pri Mestnem poglavarstvu-tehnični oddelek, gradbeni sektor. Bil je tudi scenograf in vodja Lutkovnega gledališča Sokola Tabor v Ljubljani. Vodil je tečaje in bil pobudnik revije Sokolski lutkar. Prevajal je tudi lutkovne igrice. Ko je italijanska vojska vkorakala v Jugoslavijo in zasedla tudi Ljubljano, se je pokojni Svetlič odločil za delo v ilegali in vodil narodno legijo.

Leta 1945 je z ženo Mileno in hčerko Bredo zapustil Ljubljano in se podal v begunstvo. Bil je po raznih taboriščih: Bologna, Sevigliano, Senigalia, Barletta in Bagnoli. Čim so se odprla vrata v emigracijo je z ženo in hčerko zapustil Evropo ter se preselil v Ameriko. Končno se je za stalno naselil v Milwaukeeju.

Leta 1965 je prevzel skrb za izdajanje Sokolskega vestnika. Vsa ta leta je skrbno izdajal in razpošiljal Sokolski vestnik po vsem svetu, tudi v najbolj oddaljene kraje, v Avstralijo, Afriko itd. — vse do zadnjega diha, dokler mu ni omahnila roka. Še dan pred smrtjo mu je ležala skrb za Sokolski vestnik na srcu in je dejal: Kaj bo s Sokolskim vestnikom?

Odbor knjižnice Dušana Černeta iz Trsta izreka iskreno sožalje ženi Mileni in hčerki Bredi z družino.

Pokojnega Dušana Svetliča bomo ohranili v najlepšem spominu.

BIBLIOGRAFIJA SLOVENSKEGA TISKA V ARGENTINI

Malo pred poletnimi počitnicami je izšel II. del Bibliografije slovenskega tiska v Argentini po drugi svetovni vojni. V tem drugem delu je popis slovenskega periodičnega tiska, ki je izhajal in ki še izhaja v Argentini. V bibliografiji je bibliografsko popisanih 74 periodičnih enot. Delo smo v glavnem že razposlali knjižnicam po Sloveniji in po Jugoslaviji ter preko Narodne in univerzitetne knjižnice iz Ljubljane knjižnicam in ustanovam po svetu. Knjigo je v 400 izvodih izdala knjižnica Dušana Černeta, založili pa sta jo Mladika in Svet Slovenskih Organizacij.

BIBLIOGRAFIJA SLOVENSKEGA TISKA V VELIKI BRITANiji

Knjižnica Dušana Černeta nenehno širi krog prijateljev in podpornikov, ki s svojimi knjižnimi darovi pomagajo pri izpopolnjevanju slovenskega zdomskega tiska. Našo pozornost smo pred leti namenili tudi majhni slovenski skupnosti v Veliki Britaniji, ki je v povojnih letih izdala precej knjižnih in periodičnih izdaj. Posebno zaslugo pri zbiranju slovenskega tiska v Veliki Britaniji ima naš od-

bornik Ivo Jevnikar, ki je navezal stike s slovenskimi kulturniki, ki so velikodušno pomagali pri zbiranju slovenskega tiska v tej evropski državi.

Tako se je v naši knjižnici nabralo veliko knjižnega gradiva, ki je bil tiskan in razmnožen v Veliki Britaniji. Odločili smo se, da bi bilo prav, če bi vse to dragoceno gradivo bibliografsko popisali in izdali v posebni knjigi. Sedaj je bibliografija v delu in upamo, da bo izšla že v prihodnjem letu.

Ob tej priliki pozivamo in prosimo slovensko javnost, predvsem slovenske zdomce, da nam pomagajo pri zbiranju slovenskega zdomskega tiska, tako da bi čim bolj izpopolnili naše zbirke in da bi tudi ta nova bibliografija bila čimbolj popolna.

KNJIŽNE NOVOSTI

Slovenski srednješolski tečaj »Ravnatelj Marka Bajuka« iz Buenos Airesa izda ob koncu vsakega šolskega leta almanah, v katerem so zbrani prispevki maturantov. V zadnjem času smo tako prejeli dva almanaha in sicer za leti 1990 in 1991.

»Najlepša je mladost« je naslov publikacije slovenskega srednješolskega

tečaja za leto 1990. Almanah obsega 48 strani. S svojimi prispevki sodeluje 24 maturantov.

»Zvesti svojim koreninam« pa je naslov zbornika za leto 1991. Delo obsega 56 strani. Uvod in almanah je napisal slovenski pisatelj Zorko Simčič, ki med drugim omenja tudi naslednje: »Potem ko sem zvedel, da bo letos vaše »taborenje« po končanem petem letniku namesto v osrčju Andov v ... Sloveniji. Slovenija! Zdaj boste z lastnimi očmi gledali njene lepote. Videli od blizu pa tudi tragične kraje iz naše preteklosti, obiskali grobove naših — večina med vami — svojih v revoluciji padlih sorodnikov in prijateljev. Mladi doma vam bodo pomagali približati slovensko sedanost, vi pa njim življenje v »Sloveniji v svetu«, komu med njimi pa morda tudi bolje razumevati našo preteklost. Draga dekleta, dragi fantje, tako ob vašem odhodu s Tečaja kakor ob odhodu preko oceana: Srečno pot! Srečno pot v življenje, srečno pot do »taborenja« v Sloveniji, naši dragi očetnjava, ki naj vam še bolj okrepi vaše korenine«.

* * *

Iz Ljubljane smo prejeli publikacijo »Domovina in svet« Zbornik referatov s simpozija o dr. Tinetu Debeljaku. Publikacija je izšla v sozaložbi Slovenske kulturne akcije iz Buenos Airesa, Založbe Karantanija in Katoliškega središča Slovencev po svetu. Knjiga je izšla kot 146. izdaja Slovenske kulturne akcije in jo je uredil Marko Jenšterle. V knjigi, ki obsega 219 strani, so zbrana predavanja s simpozija o dr. Tinetu Debeljaku, ki je bil 12. oktobra 1990 v Škofji Loki. Z referati pa sodelujejo Tine Debeljak ml., Helga Glušič, Ladislav Lenček, Alojz Rebula, France Pibernik, Irene Mislej, Marko Jenšterle, Vilko Novak, Stanko Janežič, France Planina in Taras Kermauner.

* * *

Iz Kanade smo prejeli knjigo Staneta Pleška »Domačija v viharju«. Povest obsega 351 strani in jo je izdalo Društvo SPB Tabor, tiskala tiskarna Croatian Franciscan Pres iz Chicaga. V posvetilu knjigi pisatelj piše sledeče: »Pričujoča zgodba ni izliv trenutnega duševnega pretresa, ampak odsev težkih dni revolucije, ki je v meni ostal kot del duše... Kot košček lastne biti ga zdaj podarjam drugim — mrtvim v spomin, živim v opomin...«



AGENCIJA ZA POMIRJENJE ŽIVCEV

Velik odmev na razglas družbe »Srp in kladivo« za postavitvev »Komunističnega parka« na Krasu

»Sem navdušen! Za otvoritev obljubim en pršut in buč vina.«

Rado B., Salež

»Sem pripravljen iti s svojim kamijončinom v Ljubljano po Kardelja. Na juriš.«

Pepo L., Trebče

»Predlagam, da bi ob otvoritveni proslavi govoril oni Armando Košuta iz Milana in povedal, kakor je res.«

Berto Ž., Sv. Ivan

»Za zakusko boste od mene dobili 100 jajc. Smet fašizmu.«

Ljubo V., Nabrežina

»Sem krščanski socialist iz Ljubljane in predlagam, da ob otvoritvi parka povabite maševat škofa dr. Grmiča.«

Franc J.

»Da ne boste v parku nasadili kakšnih mrtvaških cipres! Ideja komunizma ne umre! Pa tudi kakšnih lip ni treba saditi, da Slovenska skupnost ne bo mislila, da je kaj v zvezi z njo. Nasadite kaj korajžnega, kakšne cedre ali hraste. In na vsako drevo ime! Na primer Džerdžinski, Molotov, Ordonikidže itd. Seveda ne boste pozabili naših velikih borcev za komunizem, ko jih ne bo več med nami, na primer Mačka, Ribičiča in drugih. Vsakega na drevo!«

Milan R., Domjo

»Ste pomislili kaj na turistični vidik Komunističnega parka? Na vstopnice, vodnika, na signalne tablice na cesti? Lahko bi bil vstop enkrat na mesec brezplačen, kakor je v Vatikanu.«

Lojze Š.

»Če boste potrebovali tele, ga bom dal. Samo da ne bo kakšnega govornika z Occhettove strani! Rajši nič! Rajši samo godba, ki naj udari Internacionalo!«

Marko P.

»Če vam uspe dobiti iz Ljubljane Kalinovega Tita, bo bomba! Je umetnina, zato zaradi varnosti predlagam prevoz z vlakom. Tam okrog Vrhnike je sama bela garda in bi utegnili vreči kip v Ljubljano.«

Berto C.

»Ne bi naredili v parku razgledni stolp, kakor je na Pohorju, če ste bili kdaj tam? In nasadili nanj zvezdo, da bi se od nje bliskalo tja do Dutovelj! Turistično bi bilo to imenitno!«

»Protestiram, ker v razglasu niso kitajski tovariši niti omenjeni. Kakor niso omenjeni kubanski. In vietnamski prav tako ne. Toda kdo, prosim vas, drži danes še pokonci idejo komunizma, če ne oni? Mar Gorbačov ali Kučan? Zato predlagam za govornika tovariša iz Kitajske! Sredi milijarde ljudi menda ne bo težko dobiti kakšnega Fič fuč Janga. Ali s Kube kakšnega Koliero Luminoso. Ne — Castra povabite! Veliki Fidel se bo rad odzval. Pomislite na senzacijo! Pa še kakšno jamo mu pokazete na Krasu...«

Mario K.

Od obrtniških izkušenj v trgovinsko dejavnost

Korsič

Anton Korsič

- Serijsko pohištvo
- Pohištvo po meri
- Preureditve

Prodajalna:

TRST, Ulica S. Cilino 38 - Tel. 040/54390

Dom in delavnica:

TRST, Ulica D. Chiesa, 91 - Tel. 040/571326

POSEBNI POPUSTI!

OBIŠČITE NAS!

ZNAMKE VSEH VRST!

Prisrčno se zahvaljujem vsem, ki so doslej sodelovali z mano pri zbiranju znamk za slovenske misijonarje. Se vedno se ta akcija nadaljuje. Vsem dobaviteljem želim blagoslovljen božič in srečno novo leto 1992.

SAKSIDA FRANC - VIA BIASOLETTO ŠT. 125
TRST - TRIESTE - ITALIA

Cavaliere Pandolfo krega svojega uradnika: »Če boste še kdaj prišli ob tej uri,« pravi, »bom prisiljen, da vas kaznujem.«

»Veste,« se skuša opravičiti uradnik, »vso noč nisem spal.«

»Tem večji razlog,« ga zavrne jezni šef, »da bi bili lahko točni.«

—o—

Po mirnem vaškem pokopališču hodijo ženičke med grobovi. Ustavijo se pred spomenikom nekih bogatašev, ki ima na križu motto: SPES UNICA.

Neka ženička vpraša: »Kaj pa to pomeni, Pepka?«

In ona: »Kaj ne razumete! To pomeni, da so gospodarji skupaj plačali račun, da bodo vsi tu notri pokopani. O, gospoda zna hraniti denar!«

—o—

»Glej, kako lepo fotografijo sem si dal napraviti s svojim oslom,« reče mlinar prijatelju. »Kaj nisem fejest fant?«

»Da. Saj ti si tisti, ki ima ruto okoli vratu.«

Slovenska
družina
ima
na mizi
mladiko

LISTNICA UPRAVE

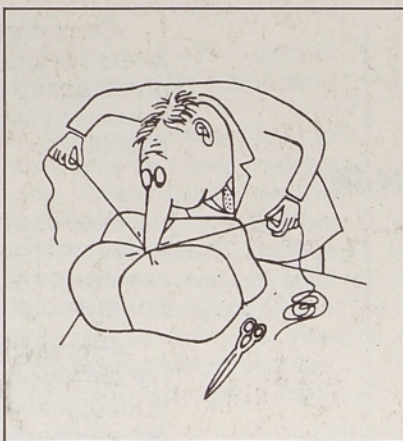
PODPORNIKI MLADIKE

Jože Kanduč, Bari 50.000 lir; Filip Vidmar, Bedford 50.000; Dario Zlobec, Trst 50.000; A.T., Sesljan 100.000; Marija Prucar-Grisani 100.000 lir.

DAROV V TISKOVI SKLAD

Janez Grum, Milwaukee 26.250 lir; Dušan Pleničar, Anglija 26.000 lir; v počastitev spomina prof. Maksa Šaha: Lojzka Sosič, Pina Pertot in Zdenka Sosič 30.000 lir.

VSEM PRISRČNA HVALA!



»Staram se.«

»Po čem pa to sodiš?«

»Prej so me spraševali, zakaj se ne oženim, sedaj me pa sprašujejo, zakaj se nisem oženil.«

—o—

»Marko, nikar ne kadi. Kadilci ne dočakajo visoke starosti.«

»Stara mama, ni res. Dedek kadi kot Turek in ima že sedemdeset let.«

»Da, da, a če ne bi kadil, bi jih sedaj imel že devetdeset.«

—o—

»Jože, kako ti je bila vseh slikarska razstava?«

»Obiskovalci so se razdelili na dve skupini.«

»No, in kaj so rekli?«

Prvi so trdili, da je škoda platna, drugi pa, da je škoda barv.«

—o—

»Povej mi, kaj bi storil, če bi umrla in bi ostal vdovec?«

»Isto kot ti, če bi postala vdova.«

»Baraba! Pa mi vedno trdiš, da brez mene ne bi mogel živeti.«

—o—

»Janez, kaj je bil Primož Trubar?«

»Traktorist.«

»Česa ne poveš! Kje si pa to pobral?«

»Saj v knjigi piše, da je oral ledino.«

—o—

»Mamica, zelo sem srečna, da nisem četrti otrok.«

»Zakaj pa?«

»Učiteljica nam je povedala, da je vsak četrti otrok, ki pride na svet, Kitajec.«

—o—

»Mihec, rada bi videla, da bi bil tvoj ata doma, da bi videl, kako se vedeš, kadar ga ni doma.«

»Gospod Koren, preiskave so pokazale, da imate vodo v kolenih, apno v žilah in kamne v žolču.«

Gospod zdravnik, pogledjte še, če imam kaj peska v mehurju, pa bom začel takoj zidati.

—o—

»Ne razumem te, Francka, kako moreš reči klobuk temu, kar imaš na glavi.«

»Jaz pa tebe ne razumem, kako moreš reči glava temu, kar imaš pod klobukom.«

—o—

»Pepca, sovražim besedičenje. Da ali ne?«

»Meni je besedičenje tudi zoprno. Torej, ne.«

—o—

»Zakaj pa nosiš žalni trak? Ali žaluješ?«

»Tisto ravno ne, a žena mi je umrla.«

Fotografski natečaj

Uredniški odbor MLADIKE razpisuje natečaj za fotografije (po možnosti črno-bele) za naslovno stran revije. Namen natečaja je odkrivati nove talente. Tematika ni obvezna, vendar naj ustreza značaju revije (narava, okolje, letni časi, etnografija, naši spomeniki, naši prazniki).

Nagradni sklad predvideva:

100.000 lir nagrade za prvo mesto,

50.000 lir nagrade za drugo mesto

in več odkupnih nagrad po 30.000 lir.

Oblika izdelka naj odgovarja prostoru, ki je odmerjen sliki na naslovni strani MLADIKE.

Izdelke (**največ tri za vsakega udeleženca**) naj prijavljenci pošljejo na naslov: MLADIKA, »Fotografski natečaj 1991«, ul. Donizetti, 3 - 34133 TRST-TRIESTE, do 31. decembra 1991.

Izdelke bo ocenila komisija, ki jo sestavljajo Marjan Jevnikar, Marjan Slokar, Edi Žerjal in Sergij Pahor.